T. C.

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE ANABİLİM DALI

SAİD NURSİ'NİN EVRİM ELEŞTİRİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

HÜSEYİN ALLAHVERDİ

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞRETİM ÜYESİ AYKUT KÜÇÜKPARMAK

VAN-2020

KABUL VE ONAY SAYFASI

Hüseyin ALLAHVERDİ tarafından hazırlanan "Said Nursi'nin Evrim Eleştirisi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Felsefe Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.	
Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Aykut KÜÇÜKPARMAK Din Felsefesi Anabilim Dalı, İnönü Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum	..…………………
Başkan: Prof. Dr. Emin ÇELEBİ Felsefe Tarihi Anabilim Dalı, İnönü Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum	…………………...
Üye: Unvanı Dr. Öğretim Üyesi Zeynep KANTARCI BİNGÖL Bilim Tarihi Anabilim Dalı, Muş Alparslan Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum	…………………...
Yedek Üye: Unvanı Doç. Dr. Ahmet EYİM Felsefe, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	…………………...
Yedek Üye: Unvanı Dr. Öğretim Üyesi Adnan GÜRSOY Felsefe Tarihi, İnönü Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	…………………...
Tez Savunma Tarihi:	31/08/2020
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. …………………….……. Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

Bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (31/08/2020)

Hüseyin ALLAHVERDİ

Yüksek Lisans Tezi

Hüseyin ALLAHVERDİ

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2020

SAİD NURSİ'NİN EVRİM ELEŞTİRİSİ

ÖZET

19. yüzyılın ikinci yarısının başında Charles Darwin'in yazdığı "Türlerin Kökeni" isimli kitabı Dünya bilim tarihindeki önemli olaylardan biridir. O güne kadar özellikle nispeten büyük canlıların yaratıldığı genel bir kabul görmekteydi. Ancak ilgili kitapla, insan dâhil tüm canlıların ilkin atmosfer koşullarında kendiliğinden oluşan bir ilk canlının evrimleşmesiyle oluştuğu bilim çevrelerinde önemli bir kabul görmüştür. Bir yaratıcıya gerek kalmadan canlının kendiliğinden oluşabilmesi doğası gereği determinist, materyalist ve bir ölçüde natüralisttir.

20. yüzyılın ilk yarısında yazılan, birçok eseri içeren Bediüzzaman Said Nursi'nin Risale-i Nur külliyatı temel olarak bir yaratıcının varlığını ve birliğini konu edinmektedir. Bu bağlamda determinist, materyalist ve natüralist dünya görüşleriyle zıt olması olağandır. Risale-i Nurlarda her ne kadar Evolution veya Evrim ibaresi hiç geçmesede, ıstılah olarak evrim teriminin tekabül ettiği anlamla çelişik pek çok paragraf bulunmaktadır.

Bu çalışmada Said-i Nursi'nin yaratılış düşüncesi temelinde evrime yönelik eleştirileri çözümlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Said Nursi, Risale-i Nur, Evrim, Oluşum, Yaratılış**.**

Sayfa Sayısı: VII + 100

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Aykut KÜÇÜKPARMAK

M.A. Thesis

Hüseyin ALLAHVERDİ

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

August 2020

SAID NURSI'S CRITICISM OF EVOLUTION

ABSTRACT

The book "The Origin of Species" written by Charles Darwin at the beginning of the second half of the 19th century is one of the important events in the history of science. Up until then, it was generally accepted that particularly large living creatures were created by God. However, with the relevant books revelations, the scientific circles accepted that all living creatures, including humans, were first formed by the evolution of a first spontaneous creature under atmospheric conditions. That the creature can be formed spontaneously without the need of a creator, naturally is deterministic, materialistic, and to some extent naturalistic.

Risale-i Nur, a collection written by Bediuzzaman Said-i Nursi, in the first half of the 20th century contains many works and is mainly concerned with the existence and the concept of a creator. In this context, the work is in contradiction with determinist, materialist and naturalist worldviews. Although the term evrim or evolution is never mentioned in Risale-i Nur, there are many paragraphs that contradict the concept of evolution.

In this study, Said-i Nursi's criticism of evolution will be analyzed by taking into account his idea of creation.

Keywords: Said Nursi, Risale-i Nur, Evolution, Formation, Creation.

Quantity of Page: VII + 100

Supervisor: Dr. Teaching Staff Aykut KÜÇÜKPARMAK

İÇİNDEKİLER

ÖZGEÇMİŞ

ORJİNALLİK RAPORU

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	**Açıklamalar**
a.g.e	Adı Geçen Eser
Risale-i Nur	Said Nursi’nin eserlerinin çok büyük kısmı

ÖNSÖZ

Her ne kadar biyogenez ve abiyogenezle ilgili tartışmalar 19. yüzyıl boyunca devam etmişse de Charles Darwin'in 1859 yılında yayınlamış olduğu *"Türlerin Kökeni"* adlı kitapla dünya bilim tarihi köklü değişimlerinden birisini yaşamıştır. Sonradan "Evrim teorisi" veya orijinali ile "Theory of Evolution" adını alan bu görüş insanlığı derin bir şekilde etkilemiştir. Hatta günümüzde bile onunla ilgili tartışmalar bütün sıcaklığıyla devam etmektedir.

Türkiye'de onun müfredattan çıkarılması daha bir yıllık bir olaydır ve evrimi ilgilendiren pek çok konu güya evrim değilmiş gibi hala müfredattadır. Doğal seçilim, genetik sürüklenme ve daha pek çok evrim konusu Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümlerinde Biyoloji III dersi kapsamına okutulmaktadır. Orta öğretimde ise ekoloji ve sistematik ile ilgili pek çok konu evrimle iç içedir ve onların biyoloji eğitiminden çıkarılması mümkün değildir. Eğitim görecek her bir bireyi etkileyecek böyle bir görüşün Türkiye'de yeterli bir şekilde ele alınmamasıyla birlikte, bireylerin evrimi tam olarak bilmemelerine karşın "evrime inanma" "evrime inanmama" gibi bir durum içerisinde olduklarını müşahede etmek mümkündür.

Evrim düşüncesi evrende canlının oluşumu ve çeşitlenmesi ile ilgili olduğu ve bu canlılardan birisinde insanın kendisi olduğu içindir ki her düşünen insanın mutlaka, en azından hayatının bir kesitinde bu konuları düşünmemesi mümkün değildir. Canlının oluşumu ve çeşitlenmesi belli bir mekanizmaya göre gerçekleşeceğinden bunu açıklamak için farklı yaklaşımların olması kaçınılmazdır. *Türlerin Kökeni'* nin bazı baskılarında ilk canlı için farklı şeyler söylense de özellikle çeşitlenme konusunda tam bir determinist, pozitivist ve natüralist yaklaşım bütün açıklığıyla görünmektedir.

Said Nursi'nin 20. yüzyılın ilk yarısında yazdığı eserlerinin kahir ekseriyeti kendisi tarafından *Risale-i Nur* olarak tanımlanır. Birkaç farklı isimler olsa da asıl bilinen isim budur. Bu eserlerin en bariz özelliği determinist, pozitivist ve natüralist dünya görüşüne çok esaslı bir muhalefet ediyor olmasıdır. Dolayısı ile bu eserlerde

evrimden söz edilmemesi mümkün değildir. Zira evrim determinist, pozitivist ve natüralist bir düşüncedir.

Her ne kadar ibare olarak evrim, *Risale-i Nur'*da geçmese de, evrimin karşılığı olarak kullanılmış tekâmül tabiri ve başka bazı ibareler çokça geçmekte ve sıralı bir oluşu ifade eden teselsül de sıklıkla kullanılmaktadır.

Çalışmada görüleceği gibi doğrudan evrimle ilgili kısımları içermesi ve bu ilgili kısımlar son yıllarda yapılan "Bilimin Işığında Yaratılış" kongrelerinde sıklıkla dile getirilmesine rağmen bunun evrim ve *Risale-i Nur* bağlantısı açıkça ortaya konulamamaktadır. Said Nursi'ye göre evrim veya *Risale-i Nur*'da evrim gibi herhangi bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Bundan dolayı *Risale-i Nur'*da evrimle ilgili bazı kısımlar alıntılanıp onların değerlendirilmesi yapılacaktır. Bu nedenle kaynaklar sınırlı olmak durumundadır. Ana kaynak *Risale-i Nur'*un ilgili kısımlarıdır.

Tez konusunun belirlemesinde ve çalışmam boyunca sürekli desteklerini gördüğüm ve kendisinden çok istifade ettiğim ilk danışmanım değerli hocam Prof. Dr. Emin ÇELEBİ' ye hasbi şükranlarımı sunarım. Onun bıraktığı yerden aynen davam edip desteklerini esirgemeyen, ikinci hocam değerli danışmanım Doç. Dr. Aykut KÜÇÜKPARMAK' a içten teşekkürlerimi sunarım. *Risale-i Nur* ve evrim konusunda sürekli ve canlı bir fikir alışverişinde bulunduğum sevgili eşime, ayrıca derslerimizde ilgili konuları mütalaa ettiğimiz tüm lisans ve lisansüstü öğrencilerime canı gönülden teşekkür ediyorum.

Hüseyin ALLAHVERDİ

GİRİŞ

Risale-i Nur'da evrimin olup olmadığının veya ne kadar olduğunun anlaşılması için öncelikle evrimin tanımının açık olarak ortaya konulması gerekmektedir. Evrim tanımı ve terminolojisinde bir kavram kargaşası hâkimdir.[1] İlgili kitaplarda evrimin tanımı yapılmış ancak bu tanımın anlaşılması, tanımda geçen belirli kavramlarında bilinmesini zorunlu kıldığından bu kavramları bilmeyenler açısından bir çözümlemenin yapılması zaruridir.

Öte yandan evrim biyolojinin ana sorunudur.[2] Dahası pek çok evrimci biyoloğa göre evrim bir sorun olmanın ötesinde, biyolojinin bütünleştirici çimentosudur.[3] Hatta Ernst Mayr ünlü genetikçi T. Dobzhansky' den bir alıntı yapıp evrim olmaksızın biyolojide hiçbir şeyin bir anlam ifade edemeyeceğini ileri sürmektedir.[4] Dolayısıyla bu tanımın anlaşılması ve belirli çözümlemelerin yapılması biyoloji alanıyla yakından ilişkili olup, bu alanda belirli bir yetkinlik sahibi olmayı gerektirmektedir. Evrimle ilgili diğer bir sorun onun bilimsel statüsüdür. Evrimin hipotez mi? Teori mi? Yoksa kanun mu?[5] Olduğunun belirlenmesi gerekir. Dolayısıyla evrimin anlaşılması çerçevesinde bu karmaşanın da açıklığa kavuşturulması gerekli görünmektedir. Hatta bu öyle bir karmaşadır ki evrim karşıtlarında bile görülen bir durumdur. Bilimsel gelişmeler, bilimsel teorilerle geliştiği halde evrim karşıtları bile evrime teori demektedirler.[6]

Bu durumun açıklığa kavuşturulması ancak evrimin bilimsel yöntem basamaklarına göre değerlendirilmesi ile mümkündür. Bir bütün olarak evrim, tüm canlıların ondan oluştuğu var sayılan ilk canlıyı açıklamak durumundadır. Günümüzde ilk canlıyla ilgili sadece bazı hipotezler söz konusudur. Evrim de neticede buna

---

[1] Hüseyin Allahverdi, Mustafa Öztürk, Ahmet Emin Seyhan, Mehmet Bulğen, (Editör: Adnan Demircan), *Evrim Nedir Ne Değildir,* Ankara, 2019, 13.
[2] Teoman Duralı, *Biyoloji Felsefesi*, Ankara, 1992, 98.
[3] Futuyma, *Evrim,* Çeviri Editörleri: Prof. Dr. Aykut Kence, Prof. Dr. A. Nihat Bozcuk, Palme Yayıncılık, Ankara, 2008, 1.
[4] Mayr, *Evrim Nedir?*, Çeviren: Nurdan Soysal, Say Yayınları, İstanbul, 2016, 66.
[5] Allahverdi vd., a.g.e, 27.
[6] Allahverdi vd., a.g.e, 27.

dayanmak zorunda olduğundan, bir bütün olarak evrim hipotez veya hipotezler bütünüdür.[7]

Evrimin tanımı ve bilimsel konumu belirlendikten sonra *Risale-i Nur'*daki evrimle ilgili kısımlar belirginleşmeye başlar. Belki de bu tanım ve konumlandırma yapılmadığından dolayıdır ki Said Nursi'ye göre veya *Risale-i Nur'*a göre evrimle ilgili çalışmalara rastlanmamaktadır. Ancak bu tanımlama ve konumlandırma yapıldıktan sonra görülecektir ki *Risale-i Nur'*da evrimle doğrudan ilişkili bazı pasajlar açıkça belirecektir. Bununla birlikte bu yapılmış tanıma göre *Risale-i Nur'*un ana eserleri olan *Sözler*, *Lem'alar*, *Şualar* ve *Mektubat* kitaplarının önemli bir kısmında evrimle ilgili pasajlar görülecektir. Buna ilaveten müellifi tarafından ikisi de *Risale-i Nur'*a fidanlık olarak tavsif edilmiş, *İşaratül İcaz* ve *Mesnevi-i Nuriye'*de de evrimle ilgili birçok kısımlar görülecektir.

Doğrudan olmasa da dolaylı şekilde evrimle ilgili kısımları içeren diğer bir eser belirli bir kısmı önceden sayılan eserlerin içeriğinin tekrarını barındıran *Asayı Musa* mecmuasıdır. Bu eserlerin her bir cümlesi incelenerek evrimle ilgili olup olmadıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu şekilde incelenen sayfa adedi 3863[8] tür.

Bu kadar sayfa içerisinde 150 civarında sayfanın evrimle doğrudan veya dolaylı ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu hacmin belirlenmesinde de kısıtlanmaya gidilmiş evrimi doğrudan ilgilendiren canlıların var olması, hayatların devamı ve beslenme ilişkileri gibi konularla yetinilmiştir. Bu ilgili kısımların bir bölümü belirli bir oranda birbirleriyle yakın ifade ve bilgileri vermektedir. Örneğin yüzbinlerce hayvan ve bitkinin beslenmesi teçhizatları gibi konular onlarca paragrafta farklı nüanslarla geçmektedir.

Bu belirlenen pasajların tümünün ele alınıp bağlamı içerisinde evrim açısından yorumlanması belirli bir oranda tekrar olacağından, bu çalışmada olabildiğince tekrarlardan kaçınarak, alıntılar tezin maksadı doğrultusunda ana fikir gözetilerek verilmeye çalışılmıştır.

---

[7] Allahverdi vd., a.g.e, 33.

[8] http://zehrayayinevi.com/kitaplar?id=1 (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Tespit edebildiğimiz kadarıyla *Risale-i Nur'*da evrimle ilgili Ülkemizde bir ilk olan bu çalışmamızda konunun tespiti ve sınırlarının belirlenmesi ile birlikte konunun berraklaşması amaçlanmıştır. Bu çerçevede Bediüzzaman'ın evrimin temel iddialarına yönelik değerlendirmelerini ve buna yönelik eleştirilerini iki temel açıdan ele almayı uygun gördük. Bunlardan birincisi, Bediüzzaman'ın türlerin ilk bir âdem ve pederleri olduğunu ifade eden ve bu nedenle canlıların türleşmeyle meydana geldiği şeklindeki tezi reddetmeyi amaçlayan değerlendirmeleridir. İlgili kısımda ortaya koymaya çalıştığımız üzere, bu yaklaşım evrimci görüşün temel tezlerinden olan canlıların türleşmeyle vücuda geldiği iddiasını hedef alır ve imkân, teselsülün imkânsızlığı ve iki farklı tür çaprazlanırsa neslinin devam etmemesi gibi akli ve olgusal gerekçeler üzerinden bu yaklaşımı reddetmeyi hedefler.

Bediüzzaman'ın evrimci teze yönelttiği eleştirilerin asıl dayanağı ve daha özgün hususlar barındıran yanı ise onun sebep-sonuç ya da nedensellik ilişkisi bağlamındaki görüşlerine dayanır. Bu bağlamdaki değerlendirmeleri, başta canlılığın sebepler sonucu vücuda gelmesi gibi evrimci iddialar olmak üzere, herhangi bir olayın bir sebebe ya da tabiata atfedilebileceğini öne süren tüm maddeci ve determinist yaklaşımları reddetmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede Bediüzzaman Eş'ari gelenekte temelleri bulunan ve özellikle Gazali tarafından felsefi bir sistematiğe oturtulan *illiyet teorisi* temelinde sebep sonuç ilişkisini ele alarak, sebeplerin herhangi bir sonucun nihai sahibi olamayacağını göstermeye çalışır. Bu görüşe göre sebep ile sonuç arasındaki ilişki bir zorunluluk ya da varlığa getirme ilişkisi değil, aksine yalnızca mukarenet ya da sürekli birbiri ardınalıktır. Hem sebebi hem de sonucu vücuda getiren ilahi kudrettir. Dolayısıyla sebeplerin varlığı sonucun varlığını zorunlu olarak gerektirmediği gibi onu açıklamak için yeterli de değildir. Şüphesiz nedensellik ilkesi ve onun epistemik, ontolojik statüsü felsefenin en çetrefil tartışmalı konularından biridir ve bu yönüyle tezimizin sınırları dışındadır. Ancak ilgili kısımda da ele almaya çalışacağımız üzere, Bediüzzaman'ın bu görüşlerini temellendirmek üzere sebebin doğasına dair dikkatleri çektiği birkaç husus olduğu ifade edilebilir. Bunlardan birincisi sonuç olarak vücuda gelen şeyin mahiyetindeki ilim, irade ve kudret gerektiren hususların varlığına karşın, ona sebep olarak gösterilen şeyin bu

hasiyetlere sahip olmaması olgusudur. Bediüzzaman'ın dikkat çektiği ikinci nokta ise sebeplerin bir şeyin nihai yapıcısı olarak kabul edilmesinin onların birbirine hem hâkimi mutlak hem mahkûmu mutlak olmaları gibi bir muhali netice vermesidir. Son olarak ise sebeplerin bir sonucun nihai sahibi olarak görülmesinin o sebeplerin tümünün maddi olarak o sonuçta hazır bulunması gibi bir muhali gerektireceğine işaret ederek, Bediüzzaman, sebeplerin sonuçların nihai açıklayıcısı ya da sahibi olabileceği şeklindeki görüşü reddeder. Tüm bu değerlendirmeler Bediüzzaman'ın, canlılığın başlangıcını ve ondan sonraki tüm aşamalarını sebeplere atıfla açıklama iddiasında olan, evrimci görüşe yönelttiği eleştirilerin dayandığı zemin olarak ifade edilebilir. Bu doğrultuda tezimizin ilgili kısmında Bediüzzaman'ın nedensellik görüşüyle ilgili metinlerini ele alarak evrimci iddialar bağlamında incelemeye gayret ettik.

Bediüzzaman'ın evrimle ilgili görüşlerini incelerken, bu iki kategori yanında bunlarla nispeten ilişkili olan fakat ayrı başlık altında incelemenin daha uygun olacağı iki kategoriden daha söz edilebilir. Bunlardan birincisi Bediüzzaman'ın hayatın mevcudiyeti ve mahiyetiyle ilgili değerlendirmeleridir. Şüphesiz bu konu onun nedensellik görüşüyle yakından ilgilidir, ancak ona atfettiği önem açısından ayrı bir başlık altında incelenmesinin daha yararlı olacağı kanaatindeyiz. Bu bağlamda Bediüzzaman, hayatın sebeplerle açıklanamayan doğrudan Kudret-i İlahiye'ye bağlı mahiyetini ortaya koymaya çalışarak, canlılığın kaynağını aşkın bir yaratıcıya bağlar. İlgili kısımda Bediüzzaman'ın hayatın mahiyetine dair pasajlarını ele alarak evrim açısından incelemeye gayret ettik.

Son olarak Bediüzzaman'ın bir yaratıcının varlığı lehindeki değerlendirmelerinin, canlılığı kendiliğinden bir süreç olarak ele alan evrimci görüşle yakından ilişkisi dikkate alındığında, ayrı bir başlıkta incelenmesinin de yararlı olacağını düşündük. Bu doğrultuda onun konuyla ilgili metinlerini evrimle ilişkisi bağlamında incelemeye gayret ettik.

1. EVRİM KAVRAMININ İNCELENMESİ

Risale-i Nur'un evrime yaklaşımının ele alındığı çalışmamızda öncelikle tanımların doğru bir şekilde yapılması zarureti vardır. Daha önce ifade edildiği gibi doğrudan ve dolaylı bir şekilde evrimle alakalı kısımları barındıran *Risale-i Nur* külliyatında geçen bu kısımların hiç birisinde doğrudan evrim ibaresi geçmemektedir. Şu hâlde evrimin ilgili yerlerde geçip geçmediğinin belirlenmesi için tanımın yapılması zaruridir diye düşünüyoruz. İlgili okumayla 150'den fazla sayfayı kapsayan bu bilgilerin değerlendirilmesi için de alelade bir tanım değil onun yerine tanım çözümünün yapılması gerektiği kanısındayız.

Evrim kitaplarından alıntılayacağımız evrim tanımlarının birbirleriyle belirli bir oranda farklılıklar barındırmasından dolayı ilgili tanımlardan neyin kastedildiğinin anlaşılası gerekmektedir. Bu nedenden yapılan alıntılardan sonra onların ifadelerinin neye tekabül ettiği çözümlenmeye çalışılmıştır.

1.1. Evrimin Tanımı

Evrimin belirli standart bir tanımı yoktur. İlgili eserlere baktığımızda belirli oranda farklılıklar içeren tanımlamaların yapıldığını görmekteyiz. Tarafımızdan yazılan *Evrim Nedir Ne Değildir?* Kitabının Biyoloji Açısından Evrim Nedir Ne Değildir? Kısmında bu problem için şöyle bir yol denenmiştir. Bilim çevrelerinde insanların çoğunun bildiği eserlerdeki tanımların kullanılması olabildiğince çok insanın kast ettiği manayı ortaya koymak için iyi bir yöntem olabilir. İlgili çalışmada yapıldığı gibi Dünyada en çok bilinen bir biyoloji kitabı ile evrim kitabından yapılacak bir tanımlamanın en çok insanın bilgilerinin ortaklığını ifade edeceği düşünülebilir. Bu ağırlıklı eserler dünyanın birçok diline çevrildiği gibi uzmanlarınca Türkçeye de çevrilmiştir.

Dünyadaki herhangi bir biyoloğun ulaşabileceği en yaygın, küresel ölçekteki biyoloji kitabındaki sözlük kısmında bulunan tanım şöyledir. "Yeryüzünde yaşayan

canlıların en ilk başlangıçtaki durumlarından günümüzdeki çeşitliliğin ortaya çıkmasına kadar geçirdikleri değişikliklerin tümü".[9]

20. yüzyılın Darwin'i olarak nitelendirilen Ernest Mayr'ın *Evrim Nedir* kitabında evrimdeki çalışmaları nedeniyle, evrimin gayet kuvvetlendiğini söylediği kimselerden ilki olan[10] D.J. Futuyma yazmış olduğu ve Türkçeye çevrilen *Evrim* kitabında ise evrimi Darwin' den yapmış olduğu alıntıyla şöyle ifade etmektedir. "Bilim tarihi içinde soluk kesici düşüncelerden birisi Charles Darwin'in; 'Bu gezegende şimdiye kadar yaşamış olan tüm organik varlıklar ilkel bir formdan köken almıştır' ifadesidir".[11]

Ayını yazarın ilgili kitabındaki sözlük kısmında ise evrim şu şekilde tanımlanmaktadır: "Geniş anlamda, bir ya da daha çok özelliğin farklı durumlarına sahip varlıkların kökeni ve zamanla bu varlıkların oranlarındaki değişmeler. Organik evrim ya da biyolojik evrim, zaman içinde kalıtsal olarak bir ya da daha çok özellik bakımından farklı olan bireylerin oranlarındaki değişmeler. Değişerek türeme".[12] Sözlükte tanımladığı evrim tanımında bir önceki ifadede yer alan "organik varlıklar ilkel bir formdan köken almıştır" şeklindeki evrimin dayanmak zorunda olduğu ilk canlıdan hiç bahsedilmemesi ilginçtir.

İlgili kitabının sonunda sonuç olarak yeniden evrimin ne olduğunun anlaşılması için Futuyma şunları söylemektedir. "Evrim bir olgudur- o kadar kuvvetle desteklenmekte olan bir hipotezdir ki yanlış olma olasılığı inanılmaz derecede düşüktür. Evrim kuramı, spekülasyon değil evrimin nasıl meydana geldiğini açıklayan, çok iyi desteklenen hipotezler bütünüdür".[13]

Dikkat edilirse burada evrimin tarifinden çok onun bilimdeki yeri açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak onun bilimdeki yeri de onun tarifiyle doğrudan ilgilidir.

---

[9] Champbell, Reece, *Biyoloji*, Çeviri Editörleri: Ertunç Gündüz, Ali Demirsoy, İsmail Türkkan, Ankara, 2008, (Kitap sözlüğü kısmında sayfa numarası belirtilmemiş)
[10] Mayr, a.g.e, 36.
[11] Futuyma, a.g.e, 1.
[12] Futuyma, a.g.e., 547.
[13] Futuyma, a.g.e., 542.

Burada yapılan alıntılarla evrimin en çok insanın ulaşabileceği tanımlarının verilmesine çalışılmıştır. Böylelikle Darwin'in, günümüzde en çok bilinen biyoloji kitabının ve yine en çok bilinen evrim kitabının tanımları verilmeye çalışılmıştır. Bu şekilde yapılan tanımların burada ifade edilmesinin evrim ve mahiyetinin anlaşılması için yeterli olmadığı kanısındayız.

Bu alıntılarla açıklanmaya çalışılan evrim, değil sıradan bir kimsenin bir biyoloğun bile işin içinden çıkamayacağı bazı farklı, eksik veya çelişik ibareleri bulundurmaktadır. Bu karmaşayı gidermek ve evrimin anlaşılmasını sağlamak için aşağıda bir çözüm denemesi yapılmaya çalışılmıştır.

1.1.1. Evrim Tanımının Çözümlemesi

En çok insanın ulaşabileceği ve dolayısı ile onların evrimi anlamaları yönünde en kısa yollardan biri yukarıda yaptığımız alıntılarla elde edilecek bilgilerdir. Ancak bir önceki bölümdeki net olmayan durum ortadadır. Bu karmaşayı gidermek ve evrimin ne olup olmadığının belirlenmesi için yukarıdaki tanımların çözümlerinin yapılması gerekmektedir. Bu bölümde bunu yapmaya çalışacağız.

Champbell ve Reece' in tanımı ile Futuyma'nın Darwin den yapmış olduğu alıntıda bir ilk canlının olması gerektiği ortadadır. Bu hiçbir şekilde göz ardı edilmeyecek olan temel argüman gibi durmaktadır. "canlıların en ilk başlangıçtaki durumları" ve "organik varlıklar ilkel bir formdan köken almıştır" ibareleri bunun delilidir. En sıradan anlamları değişim, dönüşüm, başkalaşma ve farklılaşma olan evrimin gerçekleşmesi için ortada bir canlının bulunması gerekeceğinden bu da önceki önermemizin sağlamasını oluşturmaktadır. Yani öncelikle bir canlı bulunacak ki o değişip dönüşe bilsin. Bu ilk canlı evrimin olmazsa olmaz olan birinci ayağını oluşturmaktadır diyebiliriz.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız gibi ilk canlının bir şekilde olması evrim açısından kaçınılmaz olduğu halde, Futuyma evrimin ilk canlıyı açıklamak zorunda olmadığını ifade etmektedir. Bunun için yukarıda kendisinin yaptığı tanımlamayla

çelişse de şöyle demektedir: “Ortak bir atadan gelen farklı yaşam formlarının evrimini anlamak ve belgelemek için yaşamın kökeni hakkında hiçbir şey bilmek zorunda değiliz”.[14]

Son derece yadırganacak böyle çelişik durumlara evrim kitaplarında rastlamak olağan olduğundan, sadece onlara bakanların, eserlerin yazarlarının yapmış oldukları tümevarımlara ulaşmaları isteniyor olabilir.

Buradaki açık çelişkinin sebebi ilerde açıklanacağı üzere evrimcilerin ilk canlı konusundaki çıkmazlarıdır diyebiliriz. Ancak burada Futuyma’nın bunu çaresizlikten söylemek durumunda kaldığını “Yirminci yüzyılın Drarwini” diye tanımlanan Mayr’ın Darwin’den yapmış olduğu şu alıntı ile ortaya koymak mümkündür: “Darwin bile bu konuda kafa yormuştu: ‘İlk canlı organizmanın ortaya çıkması için gerekli koşullar… tüm amonyak ve fosforlu tuzların, ışığın, ısının, elektriğin, vb. mevcut olduğu ılık bir gölette [oluşabilir]’ (Darwin 1859). Ama bunun, Darwin’in sandığı kadar kolay olmadığı ortaya çıkmıştı”.[15]

Mayr aynı eserinde bu problemin yani ilk canlı probleminin çözülemediğini: “Bir laboratuvarın geçekten yaşam oluşturmayı başarması için muhtemelen daha yıllarca deney yapılması gerekecektir”.[16] diyerek ifade etmektedir. Ancak burada Mayr’ın da gözden kaçırdığı şu durum vardır: Şayet insanlık ileride laboratuvar şartlarında yaşamı oluştursa bile bunu düşünen tasarlayan ve bilgi birikimini sonraki nesillere aktarabilen insanlar bunu yapabilecektir (eğer yapabilirlerse?). Ancak Darwin’in yukarıda ifade ettiği gibi evrime göre bunlar kendiliğinden var olan ilkin atmosfer şartlarda tesadüfen gerçekleşmelidir. Tasarlayan bir insanlık ile cansız varlıklardan canlının var olan koşullarda kendiliğinden ve tesadüfen oluşması arasındaki mahiyet farkı ortadadır diye düşünüyoruz.

---

[14] Futuyma , a.g.e., 533.
[15] Mayr, a.g.e, 69.
[16] Mayr, a.g.e, 71.

Bundan sonra “şimdiye kadar yaşamış olan tüm organik varlıklar” ve “günümüzdeki çeşitliliğin ortaya çıkmasına kadar geçirdikleri değişikliklerin tümü” ibarelerinden geçmişten günümüze kadar yaşamış ve yaşayan tüm canlılar anlaşılmaktadır. Bunun biyolojideki karşılığı türleşmedir. Dolayısı ile evrimin ikinci ayağı türleşme olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk canlı var olduktan sonra diğer tüm canlı türleri ise bu ilk canlıdan silsile şeklinde meydana gelmiştir. Demek oluyor ki evrimin ikinci ayağı türleşmedir. Yani evrimin olmak zorunda olan iki ayağı vardır. Bunlarda ilk canlı ve türleşmedir.[17]

Türleşmeyi de anlamak için biyolojideki tür kavramını bilmek gerekmektedir. Biyolojide tür çözümlenememiş bir problemdir. Ancak çok genel hatlarıyla türü şu şekilde açıklamayı deneyebiliriz. Türler bir fert değil fertler topluluğu olan popülasyonlardır. Şayet bu tür eşeyli üreyen bir tür ise bu toplulukta dişiler, erkekler, yavrular ve yaşlılar bulunacağından topluluktaki bireyler birbirlerinden belirli farklılıklar gösterebilirler. Ancak yine de nispeten bu toplulukta bulunan farklı fertler birbirlerine kendilerine en yakın olan diğer topluktakilerden daha çok benzerler. Aynı zaman da tür bir üreme birimidir. Yani tür içerisinde çiftleşmeler ve verimli döller meydana gelmektedir. Eşeyli üremeyen canlılarda ise bir çiftleşme olmadan ilgili canlılar kendilerine çok benzeyen bireyleri genellikle bölünerek meydana getirirler.

Açıklamaya çalıştığımız tanımlardan ilgili iki ayak ortaya çıktığı halde, bir türün kendi içerisindeki, fakat onu farklı bir türe dönüştüremeyen değişim, dönüşüm ve başkalaşmaların evrim olup olmadığı ise buradan tam olarak anlaşılamamaktadır. Evrimle ilgili çalışmaların çoğu burada ifade edilen ve tür içerisinde kalıp türü başka bir türe dönüştüremeyen değişmelerdir.

Buna örnek olarak Darwin *Türlerin Kökeni*nde tür sınırlarını aşıp aşmadığı tam belli olmayan ama onları çaprazladığı için aynı tür olduğu anlaşılan güvercinlerdeki yapay seçilimi evrim olarak vermektedir.[18] Birbirleriyle yapay seçilimle de olsa çiftleşip

---

[17] Allahverdi vd., a.g.e, 25.

[18] Darwin, *Türlerin Kökeni*, İstanbul, 2013, 45-51

yeni nesiller verdiklerine göre bunlar aynı türün farklı popülasyonları veya ırkları olmalıdır. Çünkü iki farklı tür olsalar aralarında özelliklede hayvanlarda esaslı olarak görülen üreme izolasyonundan dolayı çiftleşemezler. Şayet çiftleşseler bile verimli döller veremezler. Tabii ki bunu Darwin bilmiyordu, bu şekildeki tür tarifini 1942'de Mayr' yapmıştır. Bu tür anlayışı Darwin'in *Türlerin Kökeni*ni yazdığı 1859'dan ancak 81 yıl sonra geliştirilmiştir. Buradan ortaya çıktığı üzere Darwin'in, tür içi veya türler arası demeden sonraki nesillere aktarılan tüm değişimleri evrim olarak algıladığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Aynı şekilde Futuyma da *Evrim* isimli kitabının ilk bölümü olan Evrimsel Biyoloji isimli bölümün Evrim Nedir? Adlı başlığında mikroorganizmaların özelliklede bakterilerin antibiyotiklere karşı geliştirdiği direncinin, evrimin doğal seçilim ile nasıl oluştuğunun en etkileyici örneği olarak vermektedir.[19] Ancak bu direnç geliştirmenin yeni bir bakteri türü oluşturup oluşturmadığına hiç değinmeden sadece bakterilerin direnç geliştirmelerini evrimin en etkileyici kanıtı olarak vermektedir.

Darwin ve Futuyma'dan yapmış olduğumuz bu alıntılarla evrimcilerin tür sınırını aşamayan değişmeleri evrim olarak gördükleri müşahede edilmektedir. Evrim kitapları ve onunla ilgili çalışmaların çok büyük bir kısmı bu şekilde tür sınırı içerisinde kalıp türü değiştirebileceği tahmin edilen olgulara dayanmaktadır. Ancak türü değiştirip dönüştürmeyen sonsuz sayıda değişim ve dönüşüm olsa bile bu gerçekte evrim olamaz çünkü evrimin ikinci ayağı daha öncede ifade edildiği gibi türleşmedir. Bundan dolayı ancak türleşme olduğunda evrimden söz edilebilir. Türün hepsini veya bir kısmını yeni türlere dönüştüremeyen tür içi değişimler ancak tür içi varyasyon olarak kalır. Bu şekilde türü değiştirip dönüştürmeyen değişikliklerin bir kısmını gözlemlemek ve özelliklede bakteri gibi döl verme süresinin kısa olduğu canlılarda bununla ilgili gözlem ve deneyler yapmakta mümkündür. Lenski deneyi gibi.

Bunun böyle olması gerektiğini Futuyma şu şekilde ifade etmektedir: "Bir toplumda bir genin farklı biçimlerinin oranlarındaki küçük değişmeler ilkel canlılardan

[19] Futuyma , a.g.e., 2.

dinozorlara, arılara, meşelere ve insanlara kadar olan değişmelerin tümünü kapsar". Şu hâlde buradan şu çıkarımı yapmak mümkündür: ilkel canlıları burada sayılan değişmeler netice itibariyle şayet insana dönüştürmüyorsa bu evrim değil demektir. Aksi şu olur: ilkel canlı hep ilkel canlı olarak kalmaya devam eder. Tür içi varyasyonlar mesela bir ilkel canlıyı hep o ilkel canlı olarak bırakacağından asıl itibariyle evrim olamaz. Bu konuda evrim kitaplarında verilen bilgilerin açıklayıcı ve sonuca ulaştırıcı olmadığı genel itibariyle söylenebilir.

Bunu şöyle bir alıntıyla noktalayabiliriz.

> Türü çok genel hatlarıyla bildiğimize ve evrim de asıl itibarıyla türleşme (türü değiştirip onu başka bir tür yapan) olduğuna göre, tür sınırını aşamayan değişim, dönüşüm, başkalaşma ve farklılaşmalar gerçek manada evrim değildir diyebiliriz. İşte burada tür içi ya da türü değiştirecek seviyedeki değişmelerin (türleşme), başta Darwin olmak üzere günümüz evrimcileri tarafından aynı kefeye konduğunu müşahede etmekteyiz.[20]

Özetlersek evrime göre bir ilk canlı olmalı ve bu ilk canlıda uzun zaman içerisinde (3,8 milyar yıl[21]) "bir genin farklı biçimlerinin oranlarındaki küçük değişmeler" onu insan dâhil, milyonlarca farklı canlı türlerine dönüştürmelidir. Burada ilgili değişim ve dönüşümleri yapan ise tüm evrimci kitaplarda ifade edilen gerek ilk canlı ve gerekse de türleşme için sadece o canlıların bulunduğu ortamlardaki bazı bileşikler, sebepler ve tesadüflerdir.

Buradan evrimin artık anlaşıldığını varsayarak onun bilimsel statüsünün ne olduğu ile ilgili durumu ele alabiliriz. Evrimin hipotez mi? Sav mı? Kuram mı? Teori mi? Olgu mu? Yoksa Kanun mu? Olduğunu objektif olarak ortaya koymak için onun canlılığın nasıl oluşup çeşitlendiği ile ilgili ifade ettiklerinin, bilinen bilimsel yöntem basamaklarına göre ele alınması gerekmektedir. Bu şekilde ele alınmayan tanımlamaların birbirleriyle uyuşmadığını hatta aynı tanımlama içerisinde yukarıdaki tavsiflerin pek çoğunun aynı anda kullanıldığını görmek mümkündür.

---

[20] Allahverdi vd., a.g.e, 19.

[21] Mayr, a.g.e, 67.

Disiplinlere göre bilimsel yöntem basamakları belirli oranda farklılıklar gösterse de hepsinde değişmeyen ortak özellik, belirlenmiş problemlerin çözümü için öne sürülen hipotezlerin (çözüm önerisi) kontrollü deney veya onun yerine geçebilecek bir olguyla sınanmasıdır.[22] İlgili hipotezler eğer kontrollü deney veya onun yerine geçebilecek bir durumla ortaya konulursa bu hipotez bilimsel manada teori halini alır. Şayet ilgili hipotez zikredilen olgularla ortaya konulmuyorsa o hipotezin (çözüm önerisinin) yanlış olduğuna hükmedilerek onun değiştirilmesi yoluna gidilir. Buna bilimsel yöntemin temeli diyebiliriz.

Bilimsel yöntem basamaklarının bu şekilde anlaşılması bir hipotezin teori haline dönüştükten sonra artık onun bir daha hipotez olamayacağını ifade eder. Aynı şekilde teori haline dönüşmeyen hipotezlerde hep hipotez olarak kalmaya devam eder. Ancak ilerde evrimcilerin, eş zamanlı olarak bu iki vasıflandırmayı da evrim için kullandıklarını müşahede edeceğiz.

Türkçeleştirme adı altında hipotez için sav, teori için kuram kullanıldığı bilinmektedir. Ancak evrim kelimesinden hemen sonra teori kelimesinin yaygın olarak kullanıldığını, evrim teorisi şeklinde bir tamamlama yapıldığını eğitimli, eğitimsiz kesimlerde gözlemek mümkündür. Bu tanımlamadan dolayı biz Türkçeleştirilmiş hallerinden çok bilimsel ve çokça benimsenen orijinal halleri olan hipotez ve teori kelimelerini tercih edeceğiz.

Bunu yaptığımızda evrim artık ya bir kanun, bir olgu, bir teori veya bir hipotez olmak durumundadır. Çünkü böylelikle teori için kullanılan kuram ve hipotez için kullanılan sav kelimelerini elemiş oluruz. Evrimin ilk ayağı olan ilk canlı ile ilgili bunun nasıl oluşmuş olabileceği bağlamında çok farklı çözüm önerisi olan hipotezlerin var olduğu bilinmektedir. Bu açık durumdan dolayı kimse evrime bilimsel manada kanun diyememektedir. Çünkü ilk canlı ile ilgili bırakın tartışmasız bir kanun bilimsel manada bir teori bile söz konusu değildir. Her ne kadar daha önce T. Dobzhansky' nin "evrim olmaksızın biyolojide hiçbir şeyin bir anlam ifade edemeyeceğini" ileri sürdüğünü

[22] Allahverdi vd., a.g.e, 31.

görsek bile yine de ne Dobzhansky ne de başkasının evrime kanun dediğine rastlanmamaktadır.

Şu hâlde evrim ya olgudur ya teoridir veya hipotezdir. Bu üç tanımlamanın aynı anda doğru olması mümkün değilken bunların üçünün evrim için aynı anda Futuyma tarafından kullanıldığını görmek mümkündür. "Evrim bir olgudur- o kadar kuvvetle desteklenmekte olan bir hipotezdir ki yanlış olma olasılığı inanılmaz derecede düşüktür. Evrim kuramı, spekülasyon değil evrimin nasıl meydana geldiğini açıklayan, çok iyi desteklenen hipotezler bütünüdür.[23] Bu alıntıda teori yerine onun Türkçeleştirilmiş hali olan kuram kullanılmıştır.

Olgular olağan şeyler olup ister eğitimli ister eğitimsiz insanların olgulara diyebileceği bir şey olmamalı. Mesela "bazı canlılarda görülen döllenmiş yumurtadan o canlı olgunlaşıncaya kadar geçirdiği safhaları kast eden ontojeni"[24] böyle bir olgudur. Yine bazı canlılarda "kurbağa, özellikle kelebeklerde görülen ve biyolojide başkalaşım (metamorfoz) denilen olay"[25] da aynı şekilde bir olgudur. Yine bir türü başka bir türe dönüştüremeyen tür içi varyasyonlarda gözlenebilen olgulardır. Bu olguların hiçbirisi evrim değildir. Ancak Futuyma ontojeniye evrim değildir[26] derken tür içi varyasyonları evrim olarak ifade etmektedir. Daha önce tür içi varyasyonların neden evrim olamayacağını Futuyma' dan alıntı yaparak açıklamıştık.

Evrim ilk canlı ile ilgili bir olguya sahip olmadığından, ilk canlıda evrimin en esaslı birinci ayağı olduğundan evrim bir olgu olamaz. Çünkü olgular olağan şeyler olup yukarıdaki örneklerde olduğu gibi her kesin gözü önündedir. Bunları kabul etmemenin herhangi bir hükmü olamaz.

Bu tanımda evrimin hem bir olgu hem bir kuram (teori) hem de hipotez ve hipotezler bütünü olarak ifade edilmiştir. Burada çok detaya girmeden sadece bir alıntıyla buradaki karmaşaya değinilecektir:

---

[23] Futuyma, a.g.e., 542.

[24] Allahverdi vd., a.g.e, 14.

> Daha önce olgu için ontojeniyi örnek olarak vermiştik. Yani günümüzde döllenmiş bir yumurtayı izleyebiliriz. İmkân olsa o canlının öldüğü ana kadar tüm safhalarını gözlemleyebiliriz. Olgu bu şekildedir. İster inanır ister inanmazsınız ancak herkesin görebileceği hatta istendiğinde (ontojenide olduğu gibi) etki edebileceği durumları ifade eder olgu. İlk canlı ile ilgili evrimin ortaya koyduğu herhangi bir olgu söz konusu değildir. Daha önce açıklandığı üzere evrim ilk canlıyı açıklamak zorunda ama bu konuda sadece bazı hipotezler söz konusudur. Durum bu iken evrime olgu demek dilbilgisi açısından, bilimsel olarak ve mantık açısından mümkün değildir.[27]

Eğer evrim olguda değilse şu hâlde evrim ya teori veya hipotez olmak durumundadır. Bilimsel yöntem basamaklarına göre birer çözüm önerisi olan hipotezler eğer kontrollü deney veya onun yerine geçebilecek bir duruma sahip iseler bilimsel teori haline gelirler. Şayet böyle bir durumları yoksa hipotez olarak yani bir çözüm önerisi olarak kalırlar.

Daha öncede ifade edildiği gibi evrim ilk canlıyı açıklamak zorundadır. Ancak evrimin ilk canlı için ortaya koyduğu bir kontrollü deney veya onun yerine geçebilecek bir durum söz konusu değildir. Mayr dünyada yaşamın oluşumu için şöyle demektedir: "Astronomlar, yaklaşık 3,8 milyar yıl önce yaşanabilir bir hale geldiğini ve yaşamın bu sırada başladığını tahmin etmektedirler fakat bu ilk yaşamın nasıl bir şey olduğunu bilemiyoruz.[28]

Evrimin iki ayağı olduğundan ve ikinci ayak olan türleşme de birinci ayak olan ilk canlı olmadan mümkün olamadığından, evrim toplamda bilimsel yöntem basamaklarına göre geçerli çözüm olan "teori" değil bir çözüm önerisi olan "hipotez" olur. Hatta birden çok hipotezi barındırdığı için "hipotezler bütünü" dür diyebiliriz.

Bütün bunlardan ortaya çıkan sonuca göre evrimin bilimsel yöntem basamaklarına göre "Teori" de olmadığını ancak bir hipotez veya hipotezler bütünü olduğu açıklık kazanmaktadır.

---

[25] Allahverdi vd., a.g.e, 14.
[26] Futuyma, a.g.e., 2.
[27] Allahverdi vd., a.g.e, 34.
[28] Mayr, a.g.e, 67.

Evrimin teori değil hipotez olduğunun daha iyi anlaşılması için tarafımızdan "Bilimin Işığında Yaratılış" kongrelerinde iki adet tam metin bildiri yayınlanmıştır. Bunların birincisinde ifade ettiğimiz evrimin bilimsel yeri ile ilgili şu alıntı buraya uygun olacaktır.

> Totalde bakıldığında evrimin teori değil hipotez olduğu görülmektedir. Bu hükmün sağlamasını şununla yapabiliriz; evrim ilk canlıyı açıklamak zorundadır. Çünkü evrime göre var olan tüm canlılar bir ilk canlıdan meydana gelmiştir. Günümüzde ilk canlının oluşumuyla ilgili bilimsel manada pek çok hipotez (çözüm önerisi) vardır. Bu konuda bilimsel bir teori söz konusu değildir. Ancak evrim herhangi bir hipotez de değildir. Çünkü bilimsel yöntem basamaklarına göre, problemler için birer çözüm önerisi olan hipotezler şayet kontrollü deney veya onun yerine geçebilecek (fosil bulgular gibi) bir kanıtla desteklenmez ise bu çözüm önerilerinin (hipotezlerin) değiştirilmesi icap etmektedir. Bakıldığında evrim hipotezinin ilk ortaya atıldığı andan itibaren değiştirilmediğini; canlıların nasıl ortaya çıktığı ve çeşitlendiği(türleştiği) ile ilgili çözüm önerisi olarak yerini koruduğu görülmektedir.[29]

Evrimin kontrollü deney ve fosil bulguları ile ortaya konulan bir teori değil, ancak canlılığın nasıl var olup türleştiği ile ilgili bir hipotez veya hipotezler bütünü olduğunun sağlaması, belirli oranda evrimle kesişen kavramların durumuyla da ortaya konulabilir.[30]

Evrimin iddiası olan ilk canlının var olan doğal sebeplerle, ilkin atmosfer koşullarında kendiliğinden oluştuğu şeklindeki kabulü, abiyogenezin canlıların cansız organik maddelerden kendiliğinden meydan geldiği şeklindeki iddiasıyla örtüşmektedir. Bunlar arasındaki fark ise sadece geçen süredir. Abiyogeneze göre canlıların bir kısmı kendiliğinden ortamda bulunan organik bileşiklerden hemen oluşurken evrim açısından her şeyin başlangıcı olmak durumunda olan ilk canlı yine var olan organik bileşiklerden kendiliğinden oluşur ancak bunun için geçen süre çok uzundur (300 milyon yıl[31]).

Geçen süre dışında bu iki olay arasında başka bir fark varsa da bu ilkin atmosfer şartlarının olumsuzluğu olup evrim görüşünün aleyhine olan bir farktır. Bu farktan sarfı

---

[29] Hüseyin Allahverdi, *Evrim Hipotezinin Teoriye Benzeyen Yönleri,* Erzurum, 2018, 633-636.

[30] Hüseyin Allahverdi, Suna Allahverdi, *Evrimin Hipotez Oluşunun Diğer Canlılıkla İlgili Hipotez ve Teorilerle Sağlaması,* Iğdır, 2019, 1142

nazar edilse bile başka bir fark söz konusu değildir. Dolayısı ile abiyogenez bilimsel yöntem basamaklarına göre açık bir şekilde hipotezken[32] evrimin açıklamak zorunda olduğu ilk canlı açısından en iyi ihtimal onun abiyogenez kadar hipotez olmasıdır.

Buda evrimin hipotez oluşunun sağlamasıdır. Hücre teorisi ve biyogenezin teori oluşu ve toplamda evrimin ve abiyogenezin hipotez oluşu için bakınız.[33]

Evrimin hipotez oluşunun sağlamasını yapmamıza rağmen evrim hipotezinin varlığını hâlâ devam ettirmesinin (doğrulanmayan hipotezler değiştirilir), onun materyalist bir yaklaşıma sahip olmasından kaynaklı olduğunu şöyle açıklamaya çalışabiliriz:

> Birincisi; söz konusu problemle ilgili materyal olarak günümüz canlıları ve geçmişte yaşamış ve günümüzde yaşamayan ancak fosillerini bildiğimiz materyal dışında elimizde değerlendireceğimiz bir malzemenin olmaması. Bu malzemenin değerlendirilmesi ve sonuç çıkarılması kimilerince ancak bu materyale dayalı olarak yapılabileceği düşüncesidir. Yani biz canlıları görüyoruz ve bunların ortaya çıkması ve türleşmesini ancak elimizdeki materyale dayalı olarak yapabiliriz düşüncesidir. Konu canlı materyalle ilgili olduğu için bunun dışında bir yol görülmediğinden evrim hipotezi yerini korumaktadır. Burada elimizde olan materyale dayalı olarak pek çok çıkarımda bulunabiliriz; ancak bunlarında materyal dışında bir şeye inanmayan(materyalist) kimseler için bir değeri olmayacaktır. Burada yapılması gereken ise materyale dayalı, ortaya konulan hipotezin bilimsel olarak tutarlı olup olmadığıdır. Madde dışında bir şeye inanmayanların bu düşüncelerine madde dışında veya deneysiz bir şekilde şöyle ya da şöyle olmalı diye deneye veya onun yerine konulacak bir duruma sahip olmadıkları halde bir sonuç çıkarıp çıkarmadıklarına bakmamız gerekecektir. En azından ilk canlı açısından evrim hipotezinde durum tamda budur. Burada deneye dayalı olmayan çıkarımların olduğu aşikârdır. Bu çıkarımlar maddeye dayalı bazı düşüncelere dayanmaktadır. Dolayısıyla yine materyale dayalı akıl yürütmeyle ortaya konulan mesela yaratılış görüşü ile bu seviyede eşit oldukları görülmektedir. Buna göre evrimcilerin ileri sürdükleri gibi bu materyal işidir, bundan mana çıkarmak doğru değildir düşüncesi tutarsızdır.[34]

---

[31] Mayr, a.g.e, 67.
[32] Allahverdi, Allahverdi, a.g.e, 1143
[33] Allahverdi, Allahverdi, a.g.e, 1143
[34] Allahverdi, a.g.e., 633-636.

Açıklandığı üzere bilimsel yöntem basamaklarına göre kontrollü deney veya onun yerine geçebilecek bir durumla açıklanamayan hipotezlerin değiştirilmesi gerekirken, evrim hipotezi ilk ortaya konulduğu 1859'dan beri varlığını sürdürmektedir. Bunun sebebi evrim hipotezi ortaya konulduğu sırada genel kabul gören "canlıları Tanrı yaratmıştır" şeklindeki düşünceye 161 yıldır evrim dışında söylenecek bir durumun olmaması düşünülebilir. Aksi takdirde "canlıları Tanrı yaratmıştır" önermesine karşı evrim dışında hangi hipotez konulabilir ki? Yani canlıları ya Tanrı yaratmıştır veya evrimin iddiası olan ilkin atmosfer koşullarında kediliğinden meydana gelen bir ilk canlı veya canlılardan oluşmuştur.

Buradan ortaya çıkan duruma göre evrimin hangi çeşidi olursa oldun "yaratılış" görüşüyle çeliştiği ortaya çıkmaktadır. Bundan sonraki başlıkta bu konuyu ele almaya çalışacağız.

1.1.2. Evrimin Yaratılış Görüşüyle Çelişkisi

Evrimin çıktığı vasatta var olan yaratılış görüşüyle çeliştiği hatta evrim hipotezinin (teorisi?) bu görüşe karşı ileri sürüldüğü genel olarak bilinmesine karşın özellikle son yıllarda evrim ve yaratılışın çelişmediğini ortaya koymaya çalışanlara rastlamak mümkündür. Evrime yüklenen farklı anlamlar olduğu gibi yaratılış yaklaşımlarının da birbirleriyle belirli oranda farklılıklar barındırdığı da bilinmektedir. En genel itibariyle Hıristiyan ve Musevi ile Müslüman yaratılışçıların özelliklede evrenin yaşı söz konusu olduğunda ayrıştıkları bilinmektedir. Özellikle de Hıristiyan yaratılışçılarının "Genç dünya" ve "Yaşlı dünya" yaratılışçısı olarak ikiye ayırılıp bunlarında kendi aralarında sınıflandırılabileceği ve "Yaratılışçıların inançlarının büyük bir çeşitlilik gösterdiği" de bilinmektedir.[35]

Bir Müslüman Evrimci Olabilir Mi? Kitabında Caner Taslaman bir Müslümanın evrimci olabileceğini kendisini örnek vererek ifade etmektedir. Bunun için şöyle demektedir: "Ben, salt dini açıdan konuya baktığımda bu teoriye karşı "teolojik

[35] Futuyma, a.g.e., 542.

agnostik" bir tavır benimsiyorsam da bahsedilen diğer araçlar (bilim ve felsefe) çerçevesinde bu teoriyi değerlendirdiğimde, bu teorinin mevcut alternatifler arasında en başarılı açıklamayı sunduğu kanaatini taşıyorum".[36]

Taslaman'ın böyle bir sonuca ulaşmasının değişik sebeplerini ilgili eserinden yola çıkarak ortaya koymak mümkündür. Ancak burada baştan bir sorun olduğu görülüyor, o da evrimin bir "teori" olarak tavsif edilmesidir. Daha önce evrimin bilimsel manada neden bir "teori" değil bir "hipotez" veya "hipotezler bütünü" olduğunu açıklamaya çalışmıştık. Bilimsel anlamda teoriler geçerli çözüm olduklarından birer çözüm önerisi olan hipotezlerden çok farklıdırlar. Yani evrime bilimsel manada teori dedikten sonra onun canlının var olması ve çeşitlenmesiyle ilgili geçerli çözüm olduğu ifade edilmiş olur. Bu kabul edildikten sonra doğal olarak evrimi kabul etmek durumunda kalınır diyebiliriz.

Taslaman'ın yanıldığını düşündüğümüz diğer bir husus evrimi salt bir süreç olarak ele almasıdır. İlgili kitabında şunu ifade etmektedir: "Önceki başlıklarda dikkat çekildiği gibi bu kitaptaki yaklaşımı anlamak için "süreç" kilit kavramdır".[37] Kitabında o kadar çok sürece atıf yapmaktadır ki evrimin bir süreç dışında bir şey olmadığı kanısını okuyucuya vermektedir. Oysa evrim olmadığını ifade ettiğimiz ontojeni, metamorfoz ve tür içi varyasyonlarda süreçlerdir. Buradan yazarın evrim olanla olmayanı açıkça karıştırdığı anlaşılmaktadır. Hatta bunun dışında canlılardaki hangi olay süreç değildir? Hatta ve hatta dünyada gözlemlediğimiz hangi olaylar bir sürece tabi değildir? Durum bu iken evrimi bir sürece indirgemek doğru bir yaklaşım olmasa gerektir.

İlgili eserdeki diğer bir sıkıntı da yazarın "teolojik agnostik" bir tavrı evrim görüşüne karşı takındığını ifade etmesidir. Bunun kendisi dışındaki kimseler içinde olması gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir. "Bu nedenle salt dinsel alanda kalındığında bu teoriye "teolojik agnostik" bir tavır takınılması gerektiğini ifade ettim.

---

[36] Caner Taslaman, *Bir Müslüman Evrimci Olabilir Mi?*, İstanbul, 2017, 164.

[37] Taslaman, a.g.e., 86.

Bununla, bu teorinin kabulünün veya reddinin İslami bir tavır olarak gösterilmemesi gerektiğini, salt dini bir bakışla bakıldığında bu teoriye "agnostik" (bilinemezci) bir tavır takınmanın en doğrusu olacağını beyan etmeye çalıştım".[38]

Bilimsel hipotezler, teoriler ve kanunlara inanmak açısından neden agnostik olunsun ki? İnançlara karşı agnostik olunabilir. Fakat bilimsel görüşlere karşı nenen agnostik olunsun? Acaba evrim bilimsel bir hipotez veya (teori?) dışında bir şey midir ki ona inanmak hususunda agnostik olunsun? Şayet bilimsel bir problem için belirlenen bir hipotez yani çözüm önerisi varsa bu önerinin bilimsel yöntem basamaklarına göre kontrollü deney veya evrimde olduğu gibi fosil bulguları gibi bir durumla sınanması gerekir. Şayet bu sınamadan geçerse teori halini alır ve geçerli çözüm olur. Eğer hiçbir eksiği ve istisnası yoksa o zamanda kanun halini alır. Evrim dışında hangi bilimsel "teorilere" böyle bir yaklaşım vardır? Hücre teorisine, Atom teorisine, Kuantum teorisine veya Büyük Patlama teorisine böyle agnostik bir yaklaşım olabilir mi? Evrime böyle bir yaklaşım bile onun teori değil hipotez oluşunun diğer bir sağlaması olarak değerlendirilebilir.

Bir diğer husus yazar evrimin "mevcut alternatifler arasında en başarılı açıklamayı sunduğu kanaatini taşıyorum" demektedir. Yukarıda açıklamaya çalıştığımız gibi canlıları bir yaratanın yarattığı düşüncesine karşı evrim hipotezi dışında hangi alternatifler nerede sunulmuştur?

Daha önce "Yaratılışçıların inançlarının büyük bir çeşitlilik gösterdiği" ifade edilmişti. Burada bu yaratılış tasavvurlarına ayrı ayrı değinmeyi gerekli görmüyoruz. Ancak bunlardan dini tesirinin fazla olduğunu düşündüğümüz Katolik Kilisesinin görüşünü burada ifade etmenin yeterli olduğu düşüncesindeyiz. Papa Üçüncü John Paul 1996 yılında Katolik Kilisesinin "din bilimsel" öğretileri ile evrim görüşünün çatışmadığını ifade ederek evrimin geçerliliğini onaylamıştır. Futuyma kitabında bunu ifade ettikten sonra Papa'nın bu görüşünün "Tanrıcı Evrim" olarak bilinen görüşe yakın olduğunu da ifade etmektedir. "Tanrıcı Evrim" görüşünün ise Tanrının "doğal seçilim"

---

[38] Taslaman, a.g.e., 164.

gibi doğa yasalarını yaratarak bundan sonra evrene müdahale etmeden onu kendi haline bıraktığı şeklinde anlaşılabileceğini ifade etmektedir.[39]

Böyle bir Allah tasavvurunun konumuz olan *Risale-i Nur'*da ki Allah tasavvuru ile hiçbir şekilde uyuşması mümkün değildir. Allah'ın an itibariyle bütün varlığı yarattığı ve onu "kabza-i kudretinde" yani kudret elinde bulundurduğu özelliklede 30. Lem'a'nın İsm-i Kayyum bahsinde detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. "Evet, bütün kâinatı bütün şuunatıyla ve keyfiyatıyla kabza-i rububiyetinde tutup bir hane ve bir saray hükmünde, kemal-i intizamla tedbir ve idare ve terbiye eden bir Zat-ı Akdese, misil ve mesîl ve şebih ve şerik olmaz, muhaldir".[40] Yine bunun böyle olduğu ileride ele alacağımız her bir paragrafta da görülebilir.

Said Nursi'nin ismi kayyum bahsinde geçen Allah tasavvuru Onun her bir varlığı an itibariyle yarattığı şu şekilde ifade edilmiştir: "Eğer kâinattan bir dakikacık olsun o nisbet-i kayyumiyet kesilse, kâinat mahvolur".[41]

Yukarıda ifade ettiğimiz evrim görüşüyle belirli oranda anlaşabilecek yaratılışçı görüşler mevcutsa da bu tip yaratılışçı görüşler, müellifi tarafından defalarca bir Kur'an tefsiri olduğu belirtilen *Risale-i Nur'*lar da ki yaratılış görüşüyle uyuşmamaktadır. Nitekim Hud suresi 56. Ayette mealen şöyle denilmektedir: "Hiçbir canlı yoktur ki, O, onun perçeminden yakalayıp tutmuş olmasın". Bu ayetten canlıların kendi hallerine bırakılmadığı anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte evrim görüşünün genel itibariyle yaratılış görüşleriyle uyuşmadığını, evrimin determinist ve materyalist bir yaklaşım olduğu evrimle ilgili kitap ve makalelerde açıkça görünmesine rağmen bunu bir kısım evrimcilerden yapacağımız bazı alıntılarla açıklamaya çalışabiliriz.

Bunu en dürüst ve en yalın bir şekilde Mayr şöyle ifade etmektedir: "Yaratılışçılığın inanışları, bilimin bulgularıyla çelişmektedir ve bu, yaratılışçılar ile

[39] Futuyma , a.g.e., 524.
[40] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 566), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

evrimciler arasında uyuşmazlıkla sonuçlanmıştır”.[42] Dikkat edilirse Mayr herhangi bir yaratılış görüşüne değinmeden bu ifadesini mutlak bir şekilde ifade etmektedir. Buna göre bazılarının “evrimci yaratılış” ve benzeri savları belirli bir şekilde anlamsız olmaktadır.

Mayr bu düşüncesinin yani evrim ile yaratılışın çelişkisini pekiştirircesine evrimin bir “doğa üstü” güce bağlı olmadan oluştuğunu şöyle ifade etmektedir: “Darwin, evrimi varsaymakla ve meydana gelişiyle ilgili ezici kanıtlar sunmakla kalmamış, evrim için herhangi bir doğaüstü güce bağlı olmayan bir açıklama da getirmişti. Türlerin kökeni, tabii ki karmaşaya sebep olmuştu. Neredeyse kendi başına bilimin laikleşmesinde etkili olmuştu”.[43]

“Doğa üstü” olan gücün her çeşidiyle “Tanrı” inanışı veya Allah olduğu açıktır. Mayr’ın bu açıklamasına rağmen hangi inançtan olursa olsun evrim görüşünün yaratılışla uyumlu olacağını söylemek açık bir çelişki olsa gerektir.

Daha önce evrim görüşünün yaratılış görüşüne karşı ortaya atıldığını ifade etmiştik. Bunu da Mayr çok özlü bir şekilde şöyle ifade etmektedir: “Yaratılışa yorulmadığı takdirde, bu gruplamanın yapısı ve nedeni, Darwin bunun açıkça “ortak köken” nedeniyle olduğunu gösterene kadar tam bir muammaydı”.[44]

Yine Mayr adını saydığı bir kısım evrimci ile onların adları ve çalışmalarının yer aldığı tabloyu işaret ederek bunların “yaratılışçılık-karşıtı kitaplar” olduğunu ifade etmektedir.[45] Burada sayılan kimseler bilinen belli başlı evrimcilerdir. Bunların tümünün yaratılış karşıtı oldukları en muteber evrimci olan Mayr tarafından tescillenmiş olmaktadır.

---

[41] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem’alar 566), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[42] Mayr, a.g.e, 24.
[43] Mayr, a.g.e, 30.
[44] Mayr, a.g.e, 47-48.
[45] Mayr, a.g.e, 36.

Yukarıda işaret edilen “yaratılışçılık-karşıtı kitaplar”’ın ilki olan Futuyma’nın *Evrim* adlı kitabında ise evrimin mahiyeti için şu söylenmektedir: “Hepsinden önemlisi Darwin’in, rastgele, amaçsız çeşitlilik üzerinde, kör ve amaçsız doğal seçilimin işlemesi kuramı, “Niçin?” ile başlayan nerdeyse tüm sorulara devrimci yeni çeşit bir yanıt sağladı”.[46] Burada konumuzla ilgili olan kısım “rastgele, kör ve amaçsız doğal seçilime” yapılan vurgudur. Bu tanımlamadan herhangi bir şekilde bir yaratana yol bulunabilir mi? Bunun materyalist bir yaklaşım olduğu açıkça ortadadır diye düşünüyoruz.

Aynı eserde Yaratılışın kutsal kitaptaki öyküsüne karşı Newton’un açıklamaları ile başlayan, on yedinci yüzyılda gelişen materyalist görüşe yol açtığını ve evrimin de bunu izlediğini ifade etmektedir. Devamında Lamarck’ın her türün bireysel olarak cansız maddeden kendiliğinden oluştuğunu ileri sürdüğünü belirtmekte ve bu görüşün yanlış olmakla birlikte onun ifadelerinin kendi içinde tutarlı bir evrim kuramını ilk defa ileri sürerek bu onuru hak ettiğini ifade etmektedir.[47]

Burada Lamarck’ın görüşünün yanlış olduğu halde kuram (Teori) olduğu ifade edilmektedir. Ancak yanlışlığı ortaya konulmuş bir durumun bilimsel yöntem basamaklarına göre teori değil doğrulanmamış bir hipotez (sav) olması gerektiği ortadayken buradaki tavsiften yazarın içinde bulunduğu kavram kargaşasının açıkça görüldüğünü söyleyebiliriz.

Aynı şekilde ilgili kitapta yaratılışın olamayacağı da şu şekilde ifade edilmektedir: “Yaratılışçıların öne sürdüğü görüşlerin hepsi mantıksal olarak bilimsel açıdan yanlışlanabilir ve verilerle çelişkilidir”.[48] Hatta daha da ilginç bir şekilde bilim insanlarının “bir yüzyıldan fazla bir süredir” evrimin tarihsel gerçekliğini ve ortak bir atadan tüm canlıların geldiğini sorgulamadıklarını söylemektedir.[49] Asıl işi sorgulamak olan bilimin sorgulamaması olacak şey midir? Kitabının başından sonuna kadar bilimsel

---

[46] Futuyma , a.g.e., 12.
[47] Futuyma, a.g.e., 4-6.
[48] Futuyma, a.g.e., 542.
[49] Futuyma, a.g.e., 542.

olduğunu söyleyip yaratılışın hiçbir şekilde olamayacağını söylerken burada ifade edildiği gibi, evrimin bazı varsayımlarını "sorgulamamak" bir dogma değil midir? Bu vaziyet de, yazarın içinde olduğu diğer bir çelişki olarak zikredilebilir.

Bu kısımda önemli olan evrim açısından canlının oluşum ve çeşitlenme keyfiyetinin ortaya konmasıdır. Bunun belirli oranda sağlandığı düşüncesindeyiz.

Sonuç olarak evrime göre herhangi bir yapan ve yaratanı olmayan kendiliğinden oluşan ilkin atmosfer koşullarında canlı meydana gelmiştir. Bu oluşumda yapılan tanımların hiçbirisinde dışardan bir güç veya iradenin işe karışmadığı da ortadadır. Bu oluşum, tabii olarak var olan sebeplerle ve "kör" tesadüfle kendiliğinden meydana gelmiştir. Bu meydana gelen ilk canlı veya canlılar topluluğu zamanla topluluğun tümü veya bir kısmı çevresel etkilerle doğal seçilimin seçimiyle ve mutasyonlar etkisiyle farklı türlere dönüşmüşlerdir.

Bu sonuçtan evrimin determinist bir yaklaşım olduğu görüldüğü gibi, olayda materyal dışında bir varlık söz konusu olmadığı için de materyalist bir yaklaşımdır. Bu yönüyle de pozitivist ve bir miktarda natüralisttir diyebiliriz.

Bu sonuca göre bu şekildeki evrim düşüncesinin, her şeyin bir yaratan ve yapanı olduğu temel düşüncesini ifade eden *Risale-i Nur* ile nasıl bir tezat oluşturabileceği açıktır. Çünkü *Risale-i Nur*'da da canlının var oluş keyfiyeti ve çeşitlenmesi ile ilgili pek çok kısım vardır.

1.2. Evrim Açısından *Risale-i Nur*'un Durumu

1859' da İngiltere'de ortaya atılan evrim düşüncesinin Osmanlıya gelişi şu şekilde ifade edilmiştir: "Baha Tevfik'in fikir arkadaşlarından olan Subhi Edhem (1880'ler-1920/1923?) evrimci felsefenin temsilcisi sayılır. O, Hayat ve Mevt isimli eserinde materyalizmi savunur. Maddenin yok olmadığını ve yoktan da var olmadığını ileri sürmekte ve buna bağlı olarak ölümün vehim kaynaklı bir tasavvur olduğunu

düşünmektedir. Subhi Edhem'in materyalist fikrinin yansımaları, Kur'an'a yaklaşımında da açıkça görülmektedir".[50]

Materyalizm "maddiyunluk" anlamında *Risale-i Nur'*da pek çok yerde geçmektedir. Buna örnek olarak Osmanlının son zamanlarında yazılmış *Mesnevi-i Nuriye*' de ilahi bir sanat, Rahmani bir boya "sıbgat" olan Tabiatın gafletle bakıldığında bir tağut haline getirildiğini ve maddiyunlarca ilahlaştırıldığı ifade edilmektedir.[51]

Yaptığımız çözümlemede canlıların oluşumu ve çeşitlenmesiyle (türleşmesiyle) ilgili evrimin öngörü ve izahlarının hiçbirisinde hiçbir şekilde, olan olayların bir faili söz konusu edilmemiştir. Bütün olaylar determinist, materyalist, pozitivist ve natüralist bir yaklaşıma göre değerlendirilmiştir. *Risale-i Nur'*da ise evrimde söz edilen canlının oluşumu ve çeşitlenmesiyle ilgili kısımlar bu olayların bir faili muhtar yani ihtiyar sahibi bir failin işi olduğu açıklanmaktadır. Yani olaylar aynı olaylardır, ancak olayların neden nasıl ve ne şekilde oldukları veya yapıldıkları evrim görüşünde ve *Risale-i Nur'*da tezat oluşturmaktadır.

Araştırmamızın ikinci kısmında bu şekildeki bir evrim tanımı ile *Risale-i Nur'*dan alınan kısımların nasıl bir karşıtlık oluşturdukları her bir paragraf için yapılacak çözümlemelerle ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu paragraflar dört farklı başlık altında değerlendirilecektir.

Evrimle en çok ilgisi bulunan *Risale-i Nur* eseri *Lema'lar* olarak tespit edilmiştir. Özellikle Yirmi üçüncü Lem'a olan Tabiat Risalesi her bir canlının hayat sahibi bir macun olduğunu ve böyle bir macunun tabii olarak, sebeplerle ve kendiliğinden meydana gelebileceğinin imkânsızlığı ortaya konduğunda bundan bir yaratıcısının olmasının kaçınılmaz olarak ortaya çıkacağı vurgulanmıştır.

Onu takiben dolaylı olarak en çok evrimle alakalı ve hacim olarak oldukça bir yekûn teşkil eden *Sözler* kitabı yer almaktadır.

---

[50] Mehmet Salmazzem, *Kur'an'a Materyalist Yaklaşımlar – İlhan Arsel Örneği-*, Ankara, 2019, 32.

[51] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 129), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

İşaratül İcaz sayfa 159 da “delil-i ihtiraî” denilen yerde, evrimin tanımının çözümünde ortaya koyduğumuz açıklamadan beliren tarifinin olamayacağı açıklıkla ortaya konmaktadır. Bunun kadar doğrudan olmasa da yine birçok yerde evrimle ilgili kısımlar bulunmaktadır.

*Risale-i Nur'*un fidanlığı olarak müellifi tarafından ifade edilen *Mesnevi-i Nuriye* de de evrimle alakalı pek çok kısım bulunmaktadır.

Şualar ve *Mektubat*'ta ise evrimle dolaylı olarak ilgili kısımlar bulunmaktadır.

2. *RİSALE-İ NUR'*DA EVRİM

*Risale-i Nur'*da canlıların var olup çeşitlenmesini ele alan organik evrim düşüncesiyle ilgili kısımlar bulunduğu gibi evrimci görüşe göre canlılığın oluşabilmesi için uygun organik ve inorganik ortamın meydana gelmesini sağlayacak olan inorganik evrimle de ilgili kısımlar bulunmaktadır. İnorganik evrim, fizik ve kimyanın konusu olduğundan ve üzerindeki tartışmalar nispeten az olduğundan dolayı ele alınmamıştır. Bütün maddi varlıkların büyük bir patlamayla (Big Bang) neredeyse zamansız (10^{-43} saniyede) ve mekân sız olarak (10^{-28} santimetre)[52] var olduğu (edildiği) genel bir kabul görmektedir.

Kaldı ki daha önce ifade edildiği gibi *Risale-i Nur'*da sadece organik evrim kısmı bile 150 sayfa civarında bir hacme tekabül etmektedir. Tüm evrimin ele alınması oldukça kapsamlı doktora çalışmalarını gerekli kılmaktadır. Sadece organik evrim kısmından bile kapsamlı doktora çalışmaları yapılabilir. Bu çalışmamızda ise ilgili yerlerden organik evrim ile ilgili genel bir değerlendirme yapmayı uygun gördük. Zaten insanların çok büyük bir kısmı evrimin sadece organik olan, biyolojinin konusunu oluşturan, kısmıyla ilgilidir ve evrimden kastedilen de genel itibariyle budur.

Yaptığımız tanıma göre evrim ilk canlının var olan sebeplerle kendiliğinden ilkin atmosfer koşullarında tabii olarak tesadüfen meydana geldiğini ifade etmektedir. Evrime göre bu ilk canlının çeşitlenmesi (türleşmesi) de yine var olan ekolojik sebeplerin zorlamasıyla tabii olarak tesadüflerle gerçekleşmiştir. Gerek ilk canlının gerekse de bu ilk canlının türleşmesinde herhangi bir yapan veya yaratan söz konusu değildir. Bu kısımda evrimin bu düşüncelerinin neden, nasıl ve niçin olamayacağını ifade eden evrimle doğrudan ilgili olduğunu düşündüğümüz paragraflar verilecektir. Bu yorumlar yapılırken daha çok evrimin burada ifade edilen yönleri nazara alınıp detaylandırılmayacaktır.

[52] Duralı, a.g.e, 24.

*Risale-i Nur'*da âlemde görülen değişim ve dönüşümlerin, bazı şeylerin “hudûsu” yani ortaya çıkarılması (yaratılması) nazara verilerek bunun gözlendiği ifade edilmektedir. Gözlenemeyen diğerlerinin de hep olmadığı sonradan yaratıldığının akli bir zorunluluk olduğu ifade edilmektedir. Bu ortada olan durumdan dolayı hiçbir şeyin ezeli olamayacağı ifade edilmektedir. Ezeli olmayan her şeyde sonradan var olmuş (yaratılmış) olmalıdır. Buna göre ne inorganik nede organik evrimin sadece var olan sebeplere verilemeyeceği hem inorganik hem de organik evrimde kast edilen olayların aslında sürekli bir “kayyumiyetle” ikame edildiği daha önce alıntılanmıştı.

Evrim 3,8 milyar yıllık bir teselsüle zorunlu olarak bağlandığı halde *Risale-i Nur'*da teselsülün batıl olduğu ifade edilmektedir. Yine her bireyin ve onun içinde bulunduğu türün “nev” de müstakil bir vücuda sahip olduğu ve bunun o ferde veya türe verildiği de ifade edilmiştir.

Bu şekildeki bir yaklaşımın, tanımlarını ve bu tanımların çözümlerini vermeye çalıştığımız evrim düşüncesi ile açıklanması mümkün değildir. İsmi Kayyum bahsinde geçen her bir varlığın varlığının Allah'a bağlanması ve bu olmadığı takdirde “kâinatın mahvolması” bunu açıkça ortaya koymaktadır denilebilir.

*Risale-i Nur'*lar da çeşidi ifade eden “nev” sadece biyolojideki türü tanımlamak için kullanılmaz. Ancak çok az istisnaları ile birlikte biyolojideki türü ifade etmek için “nev” ibaresi kullanılmaktadır. Yani müşahede edebildiğimiz birkaç istisnası dışında biyolojide bir üreme birimi veya popülasyon diyebileceğimiz topluluğu ifade etmek için sürekli “nev” ibaresi kullanılmaktadır. Hayvan ve bitkilerin sahip oldukları türlerin (nev) sayısını verirken de türler manasında nev'in çoğulu olan “enva” kullanılmaktadır.

Evrime göre bu nev'ler in 3,8 milyar yıllık bir silsile ile hipotetik (musavver) ilk canlı veya canlılara bağlanması zorunlu iken ilerideki alıntıda ifade edildiği gibi böyle bir silsilenin olmadığı fakat her bir nev'in (türün) birer ilk babasının olması gerektiği şu şekilde ifade edilmiştir: (bu ilk babalar) “behemehal vasıtasız, kudret-i ilâhiyeden vücuda geldikleri zaruridir”. Canlı türlerinin “Kudret-i ilâhiyeden” vasıtasız olarak

vücuda getirilmesi evrim düşüncesi ortaya konulmadan önce genel kabul gören yaratılış düşüncesidir.

2.1. Teselsülün Mahiyeti ve Evrim İlişkisi

Bu bölümde genel itibariyle türlerin özel olarak yaratıldıkları ifade edildikten sonra bütün eşyada ve bu arada canlılarda görülen ve bir türün neslini devam ettirmek suretiyle oluşturduğu silsilelerin hiçbir sorun oluşturmadan sadece bu silsilelerin evrimdeki gibi birbirlerini oluşturan silsileler olmadıkları ifade edilmektedir.

Alıntılanan paragraflar sadece organik evrimle ilgili olmayabilir ancak biz o paragrafın sadece evrimle ilgili olduğunu düşündüğümüz kısımlarını alıp değerlendirmeye çalışacağız.

> Ve keza, ilmü'l-hayvanat ve ilmü'n-nebatatta isbat edildiği gibi, envaın sayısı iki yüz bine baliğdir. Bu nev'ler için birer âdem ve birer evvel baba lâzımdır. Bu evvel babaların ve âdemlerin daire-i vücubda olmayıp, ancak mümkinattan olduklarına nazaran, behemehal vasıtasız, kudret-i ilâhiyeden vücuda geldikleri zaruridir. Çünkü, bu nev'lerin teselsülü, yani sonsuz uzanıp gitmeleri bâtıldır. Ve bazı nev'lerin başka nev'lerden husule gelmeleri tevehhümü de bâtıldır. Çünkü, iki nev'den doğan nev', ale'l-ekser ya akimdir veya nesli inkıtaa uğrar; tenasül ile bir silsilenin başı olamaz.[53]

"ilmü'l-hayvanat" zooloji ve "ilmü'n-nebatatta" botanikte ispat edildiği gibi türlerin "envaın" sayısı iki yüz binden fazladır denilmektedir. 1969 yılında Withaker[54] beşli âlem sistemini önerene kadar canlılar bitkiler ve hayvanlar diye iki âleme ayrılmış ve bu şekilde değerlendirilmişlerdir. Dolayısı ile 1914-16 yılları arasında yazılan bu eserde o gün için geçerli bilimsel veriler verilmiştir. O zaman tüm canlılar ya bitki veya hayvan olarak değerlendirilmişlerdir.

Linnaeus'dan günümüze kadar canlılardan sürekli yenileri tavsif edilip isimlendirilerek yayınlanmaktadır. O zaman verilen canlı sayısı iki yüz bin olarak ifade edilmektedir. *Risale-i Nur'*da değişik zamanlarda verilen bu rakamların yeni

---

[53]http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 159), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[54] Whittaker R. H., "New Concepts of Kingdoms of Organisms", *Science*, 1969, 163, 150-160.

isimlendirmelerle değişip arttığını görmek mümkündür. Bu verilen sayı ile ilgili açıklanması gereken bir durumdur. Burada şunu da ifade edelim ki o zaman ki bilginin yayılma hızını da dikkate alıp verilen bilgilerin belirli bir süre öncesine ait olması gerektiği ortadadır.

Bundan sonrası doğrudan evrimle ilgilidir. "Bu nev'ler için birer âdem ve birer evvel baba lâzımdır" ibaresinden bitki ve hayvanlar dolayısı ile o zaman için bütün canlıların birer ilk babalarının olması gerektiği vurgusu takip eden "Bu evvel babaların ve âdemlerin daire-i vücubda olmayıp, ancak mümkinattan olduklarına nazaran, behemehal vasıtasız, kudret-i ilâhiyeden vücuda geldikleri zaruridir." Açıklaması ile türlerin birbirlerinden evrimleşerek değil özel olarak yaratıldıkları açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Türlerin evrimleşmediğini pekiştirmek babından "Çünkü, bu nev'lerin teselsülü, yani birbirlerinden meydana gelmeleri bâtıldır." Denilmektedir ki bu evrimin olmaması demekle ayını şeydir. Çünkü sonsuza kadar gitmese de evrimde ilk canlıdan günümüze ve geleceğe kadar bir silsilenin olduğu açıktır. Mayr' a göre bu silsilenin süresi 3,8 milyar yıldır.[55] Evrime göre bir silsilenin olması mutlak ve kaçınılmazdır. Burada ise böyle bir silsilenin olamayacağı bunun batıl olduğu açıkça ifade edilmektedir. Bunu daha da kuvvetlendirmek babında şu ifade edilmektedir. "Bu evvel babaların ve âdemlerin daire-i vücubda olmayıp, ancak mümkinattan olduklarına nazaran, behemehal vasıtasız, kudret-i ilâhiyeden vücuda geldikleri zaruridir." Evvel babaların yani türlerin ilk var edilmelerinin vasıtasız olması evrimde ki ortak atadan var olma düşüncesiyle taban tabana zıttır. Üstelik evrime göre vasıtasız hiçbir şey yoktur. "vasıtasız, kudret-i ilâhiyeden vücuda" gelmek ileride değinileceği gibi Allah'ın ibda şeklindeki -yani yoktan örneksiz bir şeyi yaratması- yaratmasına örnektir denilebilir.

Linnaeus'a göre de türler tek tek yaratılmışlardır. Zaten buradaki "kudret-i ilâhiyeden vücuda geldikleri zaruridir" denilmek suretiyle böyle bir şeyin akla bile getirilmemesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Teselsülün yani silsile halinde bu türlerin

---

[55] Mayr, a.g.e, 67.

sonsuza gitmesinin olamayacağı ifade edildikten sonra ise bazı türlerin başka türlerden meydana geldiği düşüncesinin de batıl olduğu yani olamayacağı ifade edilmektedir. Eğer var olan türler başka türlerden meydan gelmiyor ise evrim diye bir şey yok demektir.

İki farklı türden başka bir türün oluşamayacağı şayet çiftleşirler se de bunların genel itibariyle kısır olup döl vermeyecekleri ifade edilmektedir. Bu aynı zamanda üreme izolasyonunun ifadesidir. Hayvanlarda iki farklı türün çiftleşmesinden yeni türün oluşması son derece zordur.[56] Şayet çiftleşme olur da yavrular olsa da bu sefer oluşan fertler "akimdir veya nesli inkıtaa uğrar" üreye bilen bir döl veremezler ki katır bunun örneğidir. Günümüzde ki tür tariflerine göre farklı bitki türlerinin çiftleşmesiyle yeni türler meydana gelebilir. Ancak çok ilginç bir şekilde bunun için de şu ifade kullanılmaktadır. Hayvanların "envaı" yani türleri ve bitkilerin "ecnası" yani cinsleri. Genel olarak bu üreme izolasyonlarından (hayvan türleri ve bitki cinsleri arasında ki) dolayı yeni bir türün başlangıcı olan silsilenin başı olamaz denilmektedir.

Bu paragraf evrimin hiçbir şekilde olamayacağını açık ve net bir şekilde ifade etmektedir. Çünkü hem evvel pederlerin ibda ile yaratıldıkları hem de bu türlerin birbirleriyle çiftleşip verimli döller veremeyecekleri ifade edilmiştir. Durum bu ise evrim nasıl gerçekleşecektir?

"Hülâsa, beşeriyet ve sair hayvanatın teşkil ettikleri silsilelerin mebdei, en başta bir babada kesildiği gibi, en nihayeti de son bir oğulda kesilip bitecektir."[57]

Bununla beraber açıklamanın devamında beşeriyet yani insanın hayvani yönü ile hayvanların kaynağının en başta bir baba ile kesildiği ifade edilmekle beraber burada bitkilere atıf yapılmaması ilginçtir. Önceki alıntıda türlerin birbirlerine dönüşemeyeceği ve ilk babalarının yaratılması gerektiği ifade edildiğinden hiçbir şekilde bir evrimleşmenin olamayacağı aşikârdır. Beşer ve hayvanın soyunun en sonunda bir oğul ile kesilip biteceği ifade edilmektedir.

---

[56] Allahverdi vd., a.g.e, 43.

[57] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 160), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> Cenab-ı Hak, hususî eserlerine menşe ve kendisine layık kemalâtına mehaz olmak üzere, her ferde ve her nev'e has ve müstakil bir vücud vermiştir. Ezel cihetine sonsuz olarak uzanıp giden hiçbir nev' yoktur. Çünkü, bütün enva imkândan vücub dairesine çıkmamışlardır. Ve teselsülün de bâtıl olduğu meydandadır. Ve âlemde görünen şu tegayyür ve tebeddül ile, bir kısım eşyanın hudûsu, yani yeni vücuda geldiği de göz ile görünüyor. Bir kısmının da hudûsu zaruret-i akliye ile sabittir. Demek, hiçbir şeyin ezeliyeti cihetine gidilemez.[58]

Biyolojik manada da her bir birey ve o bireyin dâhil olduğu nev'e (türe, popülasyona) ait bir vücut vardır. Bu vücutlar somut olup onlara dokunup belirli ölçüde onlar üzerine deney yapmak mümkündür. Bu türlerin hiç birisinin ezeli olmadığı ise açıktır. Şu halde bu türler sonradan var olmuşlardır. Evrim açısından bu türler imkândan "vücub" dairesine çıkamayacaklarından bu ancak teselsül ile mümkündür. Ancak mutlak teselsülün batıl olduğu inorganik varlıklar için "big-bang" ile sabittir. Güneşten menşe alan dünyadaki yaşamında kopma anında ve belirli bir süre sonra biyolojik yaşama elvermeyeceği de açıktır. Şu hâlde canlılar sonradan var olmuş veya var edilmişlerdir.

*Risale-i Nur'*da pek çok yerde bu canlıların hayat sahibi olması hasebiyle, hayatında doğrudan Allah tarafından yaratıldığı ve bir sebebe de ihtiyaç duymayacağı ifade edildiğinden, bu durum sebepsiz olması mümkün olmayan evrimle çelişmektedir.

> Bu kanun-u tenasül mebde itibariyle iki yüz bin enva-i hayvanatın mebdeleriyle hark edilmiş ve nihayet verilmiş. Yani, en evvelki pederleri, âdeta Âdemleri hükmünde iki yüz bin o evvelki pederleri kanun-u tenasülü hark etmişler, peder ve valideden gelmemişler ve o kanun haricinde vücud verilmiş. Hem her bir baharda gözümüzle gördüğümüz yüz bin envaın kısm-ı âzamının hadsiz efradları kanun-u tenasül haricinde yaprakların yüzünde, taaffün etmiş maddelerde o kanun haricinde icad edilir.[59]

Burada iki yüz bin hayvan türünün ve biyoloji açısından hangi âleme girdiği ifade edilmemiş yüz bin türün kesinlikle evrimle değil bir yaratılmış ilk anne ve babadan (peder ve valideden) yaratıldıkları ifade edilmiştir. Bu çok açık bir şekilde en azından burada ifade edilen canlı türlerinin birer ilk baba ve anneden yaratıldıkları ifade edilerek bunların evrimin iddia ettiği gibi ortak bir atalarının olamayacağı açıkça ortaya konulmuştur.

[58] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 159), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Evrime göre değil bu hayvan ve yüz bin âlemi belirtilmemiş türler şu an yaşayan, geçmişte yaşamış ve gelecekte yaşayacak olan tüm türler ve tabii ki onların tüm fertleri kendiliğinden ilkin atmosfer koşullarında meydana gelmiş bir ilk canlı prototipinden (Kuaservat) meydana gelmiştir. Bu evrimin ilk canlı için öne sürdüğü en önemli varsayımlardan biridir. Başka varsayımlar da vardır, ancak en çok kabul gören bu ve buna benzeyen hipotezlerdir. Ancak hangi hipotez olursa olsun evrime göre bu hipotezlerden birisi mutlaka doğru olmak zorunda. Yani bazı canlıların evrimle, başkasının evrim dışındaki yollarla var olması evrimin kabul edebileceği bir durum değildir.

Bundan dolayıdır ki burada ifade edilen üç yüz bin türün eğer bir ilk baba ve annesi varsa bu Linnaeus' un da görüşü olan yaratılıştır. Yaratılış biçiminde canlıların var edilmesi söz konusu ise, evrimin bu istisna kabul etmeyen düşüncesinden dolayı bu durum evrimle açıkça çelişkidedir.

Burada ilginç olan bir durum da hayvanlar ve âlemi belirtilmemiş yüz bin canlı türünün ilk baba ve anneleriyle (eşeyli ürüyorlarsa) yaratıldıkları ifade edilirken burada bu durumun tüm canlılar için söylenmemiş olmasıdır. Daha da ilginci bitkilerin burada ifade edilmemiş olmasıdır. Canlılıkla ilgili *Risale-i Nur'*da pek çok yerde o zaman ki biyoloji ve sistematik bilgisine paralel bir şekilde hayvan ve bitki ayrımı yapılmaktadır. Bunun yüzlerce örneği verile bilir. Ancak burada bu ilk anne ve baba söz konusu olduğunda bitkilerin ayrı tutulması son derece ilginç bir durumdur. İster istemez insanın aklına bu soru geliyor, acaba bitkilerin yaratılmasında bir silsile ve birbirlerinden yaratılma söz konusu mu dur?

Ayrıca "evvel babalar" -ilk ebeveynler- yaratıldıktan sonra onlar bir son oğul ile son bulana kadar üreme kanunu ile canlılarda gördüğümüz bir silsile ise zaten gözlenen ve üzerinde tartışma olmayan bir silsiledir. Burada ret edilen silsile ise bu canlı türlerinin birbirlerinden meydan gelmesi şeklindeki evrim düşüncesidir. "enva-i hayvanatın

---

[59] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 65), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

mebdeleriyle hark edilmiş" denilmek suretiyle bu ilk ebeveynlerin bir birlerinden değil özel olarak yaratıldıkları ifade edilmiştir.

> Evet, şuursuz, ihtiyarsız, câmid, basit olan esbab-ı tabiiyenin bütün akılları hayrette bırakan o enva silsilelerinin icadına kabiliyeti olduğu, daire-i imkândan hariçtir. Ve keza, kudret mucizelerinden birer nakş-ı garip ve birer sanat-ı acib taşıyan o envaın ihtiva ettikleri efradın da, ihtira ve yaratılışlarını o esbaba isnad etmek, yalnız bir muhalin değil, muhalâtın en hurafesidir. Binaenaleyh, o silsileleri teşkil eden enva ile efrad, hudus ve imkân lisanıyla Hâliklarının vücub-u vücuduna kat'î bir şehadetle şehadet ediyorlar.[60]

Sadece türlerin değil, o türleri meydana getiren fertlerinde yaratılması "o envaın ihtiva ettikleri efradında, ihtira ve yaratılışlarını o esbaba isnad etmek" da yine Allah'ın üstelik ibda şeklindeki yaratması olduğu ifade edilmektedir. Bu fertleri de sebeplerin yapmayacağı ifade edilmiştir. Canlı fertleri için geçerli olan bu durum aslında tüm varlıklar için geçerlidir ve buna daha önce bir miktar "ism-i kayyum" alıntısında değinilmiştir.

Evrimin iddiası olan canlılığın, şuur sahibi olmayan, belli bir şeyi seçmek ellerinde olmayan, cansız ve basit olan bazı organik moleküllerin bir araya gelerek oluştuğu görüşü açıktır. Bütün akılları hayrette bırakan canlı türlerini silsile şeklinde meydan getirmesinin imkânsız olduğu "Evet, şuursuz, ihtiyarsız, câmid, basit olan esbab-ı tabiiyenin bütün akılları hayrette bırakan o enva silsilelerinin icadına kabiliyeti olduğu, daire-i imkândan hariçtir." denilerek pekiştirilmektedir.

Bu ifade edildikten sonra bu türlerin her bir ferdinin de yukarıda ifade edilen cansız şuursuz ve seçme kabiliyeti olmayan moleküllere ve sebeplere dayandırılmasının bir muhalin(imkânsızın) değil tüm imkânsızlıkların (muhalâtın) en hurafesi yani saçma sapan olduğu ifade edilmektedir. Hem fertlerin hem de fertlerden oluşan, buradaki ifadesiyle yapılan, türlerin Allah'ın varlığının mutlaklığına "Hâliklarının vücub-u vücuduna" kesin bir şekilde şehadet ettiklerini yani onu açıkça ortaya koyduğunu ifade etmektedir.

[60] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52,(İşarat'ül İcaz 160), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

“Daire-i imkândan hariç” olduğu söylenen yani imkânsız olduğu söylenen bu şey tamda evrimin dediği şeydir. Evrime göre bütün türlerin silsileleri tabii olan sebeplerin neticesidir. Bir yapanının olması ise söz konusu değildir.

> Fenn-i hayvanat, fenn-i nebatat, iki yüz bini mütecaviz envaın büyük peder ve âdemleri hükmünde olan mebdelerinin her birinin hudûsuna şehadet ettiği gibi; mevhum ve itibarî olan kavanin, kör ve şuursuz olan esbab-ı tabiiye ise bu kadar hayret-feza silsileler ve bu silsileleri teşkil eden ve efrad denilen dehşet-engiz birer makine-i acibe-i ilâhiyenin icad ve inşasına adem-i kabiliyetleri cihetiyle her bir ferd, her bir nevi müstakillen Sâni-i Hakîmin dest-i kudretinden çıktıklarını ilân ve izhar ediyorlar.[61]

Zooloji ve botaniğin iki yüz binden fazla türlerin ilk ebeveynlerinin sonradan oluştuğuna şehadet ettikleri ifade edilmiştir. Zaten evrimde de tüm var olan türler tek bir canlı türünden türemişlerdir denilmektedir. Bu ilk ebeveynlerin mevhum, kör ve şuursuz tabii sebeplerle olamayacağı ifade ediliyor ki evrim tamda bu şekilde ilk ebeveynlerin oluştuğunu ifade etmektedir. Bunun içinde bu sebepleri bunu yapamayacağından dolayı her bir fertle birlikte her bir türünde özel olarak “müstakillen Sâni-i Hakîmin dest-i kudretinden” çıktığı ifade edilmektedir. Şayet durum bu ise evrim diye bir şey yok demektir.

> Mahlukatın her nev’ine, her ferdine ve o nev’e ve o ferde müretteb olan âsar-ı mahsusasını müntic ve istidad-ı kemaline münasib bir vücudun verilmesidir. Hiçbir nevi müteselsil-i ezelî değildir. İmkân bırakmaz. İnkılâb-ı hakikat olmaz. Mutavassıt nev’in silsilesi devam etmez. Tahavvül-ü esnaf inkılâb-ı hakaikin gayrısıdır. Madde dedikleri şey, suret-i mütegayyire, hem harekât-ı mütehavvile-i hâdiseden tecerrüd etmediğinden hudûsu muhakkaktır. Kuvvet ve suretler, a’raziyetleri cihetiyle envadaki mübayenet-i cevheriyeyi teşkil edemez. A’raz cevher olamaz. Demek envaının fasılları ve umum a’razının havass-ı mümeyyizeleri bizzarure adem-i sırfdan muhteradırlar. Silsilede tenasül, şerait-i âdiye-i itibariyedendir.[62]

Evrime göre de her bir fert ile o ferdin mensubu olduğu türün kendilerine has biricik bir vücutları vardır ancak burada ifade edildiği gibi bu kendilerine verilmiş değil kendilerinin kazandıkları bir durumdur. Hiçbir türün ezeliyetinin olmadığı evrimde de kabul edilmektedir. Ancak şu an var olan tüm canlıların geriye doğru gittiğimizde 3,8

---

[61] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 276-277), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[62] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 277), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

milyar yıl önceki bir canlıya dayandığı ve dolayısı ile 3,8 milyar yıllık bir silsilenin evrimde var olduğu ise açıktır. Daha önce yapılan alıntılarda her bir türün bir ilk ebeveyninin olması gerektiği ve bunun yaratıldığı şeklindeki *Risale-i Nur'*daki bilgi ile burada ifade edilen silsile açık bir çelişki içerisindedir. Bunu vurgulamak için "Demek envaının fasılları ve umum a'razının havass-ı mümeyyizeleri bizzarure adem-i sırfdan muhteradırlar" denilerek bunların bir istek ile yokluktan yaratıldıkları belirtilmiştir.

Daha öncede açıklanmaya çalışıldığı gibi bir kere ibda ile bir türün ilk birey veya çifti yaratıldıktan sonra bunların üreme kanunu ile devamlarının olağan bir şey olduğu "Silsilede tenasül, şerait-i âdiye-i itibariyedendir" denilmek suretiyle ifade edilmiştir. Her ne kadar her bir ferdin özel olarak yaratıldığı ifade edilmişse de bu evrimin ilgi alanına girmediğinden ondan bahsetmek gerekmiyor diye düşünmekteyiz.

Burada evrim açısından asıl önemli olan nokta ise şu şekilde ifade edilmiştir: "Demek envaının fasılları ve umum a'razının havass-ı mümeyyizeleri bizzarure adem-i sırfdan muhteradırlar". Yani bunların ilk örnekleri üstelikte birbirlerine en yakın olan bir cins içindeki türlerin "havass-ı mümeyyizeleri" olan onları diğer türlerden ayıran ayıcı özellikleri "adem-i sırfdan" yokluğun kendisinden var edilmişlerdir denilmektedir. Evrime göre ise bir cinsin farklı türleri onarın sahip oldukları ortak atadan meydana gelmiştir. Varlığı kendinden olan ortak ata nerede "adem-i sırf" nerede?

2.2. Sebeplerin Hiçbir Şeyi Var Edememesi Bağlamında Evrim

Evrimci genel yaklaşıma göre canlılığı meydana getiren olaylar ilkin atmosfer koşullarındaki var olan sebeplerdir. Bu fiziksel ve kimyasal sebepler dışında canlılığı oluşturan herhangi bir etken yoktur. Burada sebeplere bir mutlakıyet verildiği ortadadır. Ancak *Risale-i Nur'*da sebepler zikredilmekle beraber onların varlığı ne cansız nede canlıların olması için yeterli değildir.

Hakiki tesirin sebeplere bağlı olamayacağını ifade eden pek çok yer olmakla beraber, sebeplerin müsebbiple olmasının sürekliliğinden dolayı bu ikisinin birbirlerine yanlışlıkla bağlandığını ifade etmek üzere *Mesnevi-i Nuriye*'de şöyle denilmektedir: "Gafletten neşet eden dalâlet, pek garip ve aciptir. Mukareneti illiyete kalbeder. İki şey

arasında bir mukarenet olursa, yani daima beraber vücuda gelirlerse, birisinin ötekisine illet gösterilmesi o dalâletin şe'nindendir. Hâlbuki devamlı mukarenet, illiyete delil olamaz".[63]

Buna göre sebeple onun "sonucu" zan edilen şeyin sürekli bir arada bulunması, sebebin bunu oluşturduğu anlamına gelmez. Ancak birlikte bulunurlar yani aralarında bir yakınlık (mukarenet) bulunmaktadır. Fakat bu yukarıdaki alıntıda ifade edildiği gibi sonucu veren illiyet değildir. Sonuç Allah'ın yaratması ve İkamesiyle olmaktadır. Bu yaratmanın da iki şekli vardır bunlar inşa ve ibdadır.[64]

Buna göre türlerin "evvel baba" veya "Âdemler"inin yaratılması "ihtira" ve "ibda" iledir diyebiliriz. Yani ilk ebeveynler hiçten yoktan var edilmişlerdir. Böyle olması gerektiği daha önce yapmış olduğumuz alıntının şu kısmında ifade edilmiştir: "Bu evvel babaların ve âdemlerin daire-i vücubda olmayıp, ancak mümkinattan olduklarına nazaran, behemehal vasıtasız, kudret-i ilâhiyeden vücuda geldikleri zaruridir". İlgili ilk türlerin vasıtasız ve behemehâl Allah tarafından yaratılması ibda şeklindeki yaratmaya örnek verilebilir.

Bu ilk ebeveynler yaratıldıktan sonra onların üreme kanunu (kanun-u tenasül) ile nesillerinin devamı ise Allah'ın inşa şeklindeki yaratmasıdır ki şu şekilde ifade edilmiştir: "Diğeri inşa ile, sanat iledir. Yani, kemal-i hikmetini ve çok esmasının cilvelerini göstermek gibi çok dakik hikmetler için, kâinatın anasırından bir kısım mevcudatı inşa ediyor; her emrine tabi olan zerratları ve maddeleri, rezzakiyet kanunuyla onlara gönderir ve onlarda çalıştırır".[65] Üremeyle meydana getirilen her bir canlının gelişip büyümesi için gerekli olan maddeler "rezzakiyet kanunuyla onlara gönderilmekte"dir. Yani her bir bireyin vücudu beslenme suretiyle inşa şeklindeki yaratmayla yaratılmaktadır.

> Evet, madem mevcudat var ve inkâr edilmez. Hem, her mevcut sanatlı ve hikmetli vücuda geliyor. Hem madem kadîm değil, yeniden oluyor. Herhalde, ey mülhid, bu mevcudu, meselâ bu hayvanı, ya diyeceksin ki, esbabı âlem onu icad ediyor, yani esbabın içtimaında o mevcut vücud buluyor veyahut o kendi kendine

[63] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 80), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[64] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 277), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[65] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 277), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

teşekkül ediyor veyahut tabiat muktezası olarak, tabiatın tesiriyle vücuda geliyor veyahut bir Kadîri Zülcelâlin kudretiyle icad edilir.[66]

Burası doğrudan evrimle ilgilidir. Örnek olarak bir hayvan verilerek bunun hep var olmadığı "kadîm değil, yeniden oluyor" denilmek suretiyle belirtiliyor. Bu hayvanın oluşuyla ilgili dört farklı yolun olduğu ifade edilerek bunun dışında bir beşinci yolun olamayacağı vurgulanıyor.

Bu dört yoldan birincisi sebeplerin bunu meydana getirmesidir ki şu şekilde ifade ediliyor "esbabı âlem onu icad ediyor". İkincisi onun kendiliğinden meydana gelmesidir ki şununla ifade ediliyor "kendi kendine teşekkül ediyor. Üçüncüsü o hayvanı meydana getiren tabiattır yani "tabiatın tesiriyle vücuda geliyor". Dördüncüsü bunun bir yaratıcısı olduğu "Kadîri Zülcelâlin kudretiyle icad edilir" denilerek ifade ediliyor.

Evrime göre bu ilgili hayvanın nasıl meydana gediği ise burada belirtilen dördüncü yol dışındaki yollardan biri belki de üçünün bir araya gelmesiyle olmaktadır. Şöyle ki bu hayvan tabii olarak, kendiliğinden var olan sebeplerle meydana gelmektedir. Bu şekilde evrim yaratma dışındaki üç yolun bir bileşkesinden veya onların ikisi veya tek tek onlardan biri ile de meydana gelebilir. Ancak hiçbir şekilde onun bir yaratıcısı olamaz.

"Madem aklen bu dört yoldan başka yol yoktur. Evvelki üç yol muhal, battal, mümteni, gayrı kabil oldukları kat'î isbat edilse, bizzarure ve bilbedahe, dördüncü yol olan tariki vahdaniyet şeksiz, şüphesiz sabit olur."[67]

Bu paragrafta bir hayvanın tabii olarak, kendiliğinden var olan sebeplerle meydana gelmesinin mümkün olamayacağı ifade edilerek bunun yaratıldığı ifade edilmiştir. Bu tür bir tanımlamanın evrimle tam bir tezat oluşturduğu önceki paragrafta ortaya konulmuştur.

---

[66] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 256), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[67] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 256), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> Bir eczahanede, gayet muhtelif maddelerle dolu, yüzer kavanoz şişeler bulunuyor. O edviyelerden, zîhayat bir macun istenildi. Hem hayattar, harika bir tiryak, onlardan yapılmak icab etti. Geldik, o eczahanede, o zîhayat macunun ve hayattar tiryakın çoklukla efradını gördük. O macunlardan her birisini tedkik ettik. Görüyoruz ki, o kavanoz şişelerden her birisinden, bir mizanı mahsus ile, bir iki dirhem bundan, üç dört dirhem ötekinden, altı yedi dirhem başkasından ve hakeza, muhtelif miktarlarda eczalar alınmış. Eğer birinden, bir dirhem ya noksan veya fazla alınsa, o macun zîhayat olamaz, hâsiyetini gösteremez. Hem o hayattar tiryakı da tedkik ettik. Her bir kavanozdan bir mizanı mahsus ile bir madde alınmış ki, zerre miktarı noksan veya ziyade olsa, tiryak hassasını kaybeder. O kavanozlar elliden ziyade iken, her birisinden ayrı bir mizan ile alınmış gibi, ayrı ayrı miktarlarda eczaları alınmış. Acaba hiçbir cihette imkân ve ihtimal var mı ki, o şişelerden alınan muhtelif miktarlar, şişelerin garip bir tesadüf veya fırtınalı bir havanın çarpmasıyla devrilmesinden, her birisinden alınan miktar kadar, yalnız o miktar aksın, beraber gitsinler ve toplanıp o macunu teşkil etsinler? Acaba bundan daha hurafe, muhal, bâtıl bir şey var mı? Eşek muzaaf bir eşekliğe girse, sonra insan olsa, "Bu fikri kabul etmem" diye kaçacaktır.[68]

Evrende var olan sebeplerle canlıların meydana geldiği günümüz evrimcileri için tartışmasız bir durumdur. Burada sebeplerin canlıları neden ve nasıl meydana getiremeyeceği açıklanmıştır. Hali hazırda canlılar gözümüz önünde olduğundan bu durum "o zîhayat macunun ve hayattar tiryakın çoklukla efradını gördük" denilerek belirtiliyor. Bu canlıların yapısında bulunan maddelerin "O kavanozlar elliden ziyade iken" ifadesiyle elliden fazla elementin canlılarda iş gördüğü belirtilmiştir.

Paragrafta "Acaba bundan daha hurafe, muhal, bâtıl bir şey var mı?" diye sorulan sorunun cevabı evrim düşüncesinin kendisidir. Çünkü evrim burada olamayacağı ifade edilen her şeyin olmasını zorunlu görmektedir.

> İşte bu misâl gibi, her bir zîhayat, elbette zîhayat bir macundur. Ve her bir nebat, hayattar bir tiryak gibidir ki, çok müteaddit eczalardan, çok muhtelif maddelerden, gayet hassas bir ölçüyle alınan maddelerden terkib edilmiştir. Eğer esbaba, anâsıra isnad edilse ve "Esbab icad etti" denilse, aynen eczahanedeki

[68] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 256-257), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

macunun, şişelerin devrilmesinden vücud bulması gibi, yüz derece akıldan uzak, muhal ve bâtıldır.[69]

Her bir hayat sahibinin, hayat sahibi bir macun olarak nitelendirilip bunlardan bir bitkinin hayatlı bir ilaç "tiryak" olarak nitelendirildiğini görmekteyiz. Bu ilacın hassas bir ölçüyle alınan maddelerin bir bileşeni "terkibi" olduğu ifade edilmiş ve bunun sebeplere ve kendisinin yapıldığı bileşenler ile sebeplerin böyle bir hayatlı bileşeni meydana getirmesinin imkânsızlığı vurgulanmıştır. Bir yapanının olmaması durumunda bu bileşenleri içinde bulunduran şişelerin devrilmesiyle böyle bir bileşen için gerekli maddelerin tesadüfen bir araya gelmesini kabul etmek olacağını ifade ederek bununda muhal ve batıl olduğu vurgulanmıştır. Böyle bir bileşenin en basitini bütün bilgi birikimiyle bütün imkânlarıyla bütün insanlığın yapamadığını daha önce Mayr'dan alıntılamıştık. Bu açıkça evrim diye bir şey yoktur demektir.

> Elhasıl, şu eczahanei kübrayı âlemde, Hakîmi Ezelînin mizanı kaza ve kaderiyle alınan mevaddı hayatiye, hadsiz bir hikmet ve nihayetsiz bir ilim ve her şeye şamil bir irade ile vücud bulabilir. "Kör, sağır, hudutsuz, sel gibi akan küllî anâsır ve tabâyî ve esbabın işidir" diyen bedbaht, "O tiryakı acip, kendi kendine, şişelerin devrilmesinden çıkıp olmuştur" diyen divane bir hezeyancı, sarhoş bulunan bir ahmaktan daha ziyade ahmaktır. Evet, o küfür, ahmakane, sarhoşane, divanece bir hezeyandır.[70]

Hâkimi Ezelinin kaza ve kaderiyle ölçülü olarak alınan hayat maddelerinin bulunması demek her bir canlının Allah tarafından yaratılması olur ki bu evrim yok demektir. Burada ifade edildiği gibi, evrimin iddiası belirlenmiş herhangi bir güzergâhı olmayan unsurların (Atom ve moleküller) sebeplerle canlıları meydana getirmesi şeklindedir. Ancak böyle bir inanışın delicesine bir saçmalık "divanece bir hezeyan" olduğu ifade edilmiştir.

> Hususan o mevcut, gayet mükemmel bir intizam ve hassas bir mizan içinde ve câmi bir hayata mazhar ise, bilbedahe, sebebi ihtilâf ve keşmekeş olan müteaddit ellerden çıkmadığını, belki gayet kadîr, hakîm olan bir tek elden çıktığını gösterdiği halde; hadsiz ve camid ve cahil, mütecaviz, şuursuz, karmakarışıklık içinde, kör, sağır esbabı tabiiyenin karmakarışık ellerine –hadsiz

[69] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 257), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[70] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 257), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

imkânat yolları içinde ve içtima ve ihtilât ile o esbabın körlüğü, sağırlığı ziyadeleştiği halde– o muntazam ve mevzun ve vahid bir mevcudu onlara isnad etmek, yüz muhali birden kabul etmek gibi akıldan uzaktır.[71]

Burada akıldan uzak olduğu ifade edilen tabii sebeplerin karmakarışıklığı ve körlüğü ile beraber muntazam ve düzgün bir varlığı mesela bir canlıyı meydana getirmesi muhal olarak nitelendirilmiştir. Ancak evrime göre canlıları meydana getiren atom ve moleküllerin elbette ki bir yapan ve yönlendireni yoktur. Ancak burada ifade edildiği gibi amaçsız ve nasıl olduysa orada hazır bulunup sebepler dâhilinde o canlıyı oluşturur veya onda iş görür.

Birincisi:

Her şey kendi kendine teşekkül etmiştir.

İkincisi: Mucid ve müessir esbabdır.

Üçüncüsü: Tabiat iktiza etti.

Bu üç kelimatın pek çok muhalâta zarf oldukları hakkında yapılan beyanatı dinle:

İnsan mevcuttur. Bu mevcut insan, birinci kelimeye nazaran hem sâni'dir, hem masnu.

İkinci kelimeye göre, esbabın tesiriyle vücuda gelmiştir.

Üçüncü kelimeye nazaran, mevhum tabiatın eseridir.

Dördüncü cihet ise, hak ve hakikatin istilzam ettiği gibi Allah'ın masnuudur.[72]

Günümüz bilgileri ışığında maddi var olanların tümünün büyük patlama neticesinde var olduğu bilinmektedir. Bu patlama kendiliğinden mi olmuş yoksa biri tarafından mı gerçekleştirilmiştir? Bu bir tartışma konusu olabilir. Büyük patlamayla birlikte zaman ve mekân var olduğundan (veya yaratıldığından) artık sebepler de var olmuş veya yaratılmıştır. Tabiatta ancak büyük patlamadan belirli bir süre sonra

[71] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 258), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[72] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 155), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

meydana gelmiş veya getirilmiştir. İnsanı ele aldığımızda eğer insanın bir güç tarafından var edildiğini (yaratıldığını) kabul etmezsek o zaman insan tabiatın gereği sebeplerle kendiliğinden meydana gelmiş olmalıdır. Evrim tamda burada ifade edildiği üzere tüm canlıların ve bu arada insanın herhangi bir güç tarafından değil ancak tabiatın bir gereği, sebepler neticesinde kendi kendine meydan geldiğini ifade etmektedir.

> Evet, bir zîhayatın cesedindeki zerrelerin her bir azaya mahsus bir heyet ile küme küme toplanıp dağılmadıkları ve sel gibi akan unsurların fırtınaları içinde vaziyetlerini muhafaza edip dağılmamaları ve muntazaman durmaları, bilbedahe, kendi kendine olmayıp, belki sırr-ı kayyumiyetle olduğundan, her bir ceset muntazam bir tabur, her bir nev'i muntazam bir ordu hükmünde olarak bütün zîhayat ve mürekkebatın zemin yüzünde ve yıldızların feza âleminde durmaları ve gezmeleri gibi, bu zerreler dahi hadsiz dilleriyle sırr-ı kayyumiyeti ilan ederler.[73]

Canlıların bedenlerindeki atom ve moleküllerin canlılardaki her bir organa özel bir yapı göstermeleri ve sel gibi akan unsurların fırtınaları içerisinde dağılmadan toplanıp ilgili organı ve onlarında ilgili organizmayı yapması evrime göre kendi kendinedir. Ancak burada bunun olamayacağı ifade edilerek bu ilgili yapıları meydana getiren atom ve moleküllerin daha önce de geçtiği gibi Allah'ın Kayyumiyeti ile yani onları her an var edip yaratmasıyla olduğu ifade ediliyor. Evrime göre canlıların oluşup türleşmesi için ne bir ilaha ne de onun kayyumiyetine ihtiyaç yoktur.

"Her şey, hususan zîhayat, gayet mânidar bir kelime, bir mektub, bir kaside-i rabbanîdir, bir ilanname-i ilâhîdir. Umum zîşuurun mütalaasına mazhar olduktan ve hadsiz mütalaacılara manasını ifade ettikten sonra, lafzı ve hurufu hükmündeki suret-i cismaniyesi kaybolur."[74]

Evrime göre canlıların tabii olarak sebepler sonucunda bir yapanı olmadan kendiliğinden oluşmuştur. Hâlbuki burada her bir canlının çok manalı bir kelime, bir mektup, bir şiir veya bir ilahi ilan name olduğu ifade edilmiştir. Üstelik bunu yazan İlah tarafından bu ilgili kelime, mektup ve şiirlerin hadsiz okuyuculara göründükten sonra bu

[73] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 571), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[74] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 572), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

cismin kaybolduğu ifade edilmektedir ki bu evrimle hiçbir ilişkisi olmayan bir bakış açısıdır. Evrimde zaten böyle bir şeyi kabul etmez.

> Göz ile görünmeyen bir mikrop, bir hayvancık, küçüklüğüyle beraber pek ince ve garip bir makine-i ilâhiyeyi havidir. O makine mümkinattan olduğundan, vücud ve ademi, mütesavidir; illetsiz vücuda gelmesi muhaldir. O makinenin bir illetten vücuda geldiği zaruridir. O illet ise esbab-ı tabiiye değildir. Çünkü, o makinedeki ince nizam bir ilim ve şuurun eseridir; esbab-ı tabiiye ise ilimsiz, şuursuz, câmid şeylerdir. Akılları hayrette bırakan o ince makinenin esbab-ı tabiiyeden neş'et ettiğini iddia eden adam, esbabın her bir zerresine Eflatun*un şuurunu, Calinos*un hikmetini itâ etmekle beraber; o zerrat arasında bir muhaberenin de mevcud olmasını itikad etmelidir. Bu ise, öyle bir safsata ve öyle bir hurafedir ki, meşhur Sofestai*yi bile utandırıyor. Maahaza, esbab-ı maddiyede esas ittihaz edilen kuvve-i cazibe ile kuvve-i dafia'nın, inkısama kabiliyeti olmayan bir cüz'de birlikte içtimaları iltizam edilmiştir. Halbuki, bunlar birbirlerine zıt olduklarından içtimaları caiz değildir. Fakat, cazibe ve dafia kanunlarından maksat "âdetullah" ile tabir edilen kavanin-i ilâhiye ise ve "tabiat"la tesmiye edilen şeriat-ı fıtriye ise caizdir; lâkin, kanunluktan tabiata, vücud-u zihnîden vücud-u haricîye, umur-u itibariyeden umur-u hakikiyeye, âlet olmaktan müessir olmaya çıkmamak şartıyla makbuldür, aksi takdirde caiz değildir.[75]

Bir mikrop bir hayvancık ince garip bir ilahi makinedir. Bu makinenin varlığı ile yokluğu eşit olup bir illet olmadan ortaya çıkması imkânsızdır. Bu illet iki şey olabilir birisi tabii sebeplerdir. Eğer tabii sebepler onu oluşturabiliyorsa bu anlaşılabilecek bir şeydir. Ancak tabii sebeplerin böyle bir canlıyı oluşturabileceği ile ilgili bazı bilimsel hipotezler var ise de, bununla ilgili geçerli çözüm olan bir teori yoktur. Her ne kadar Mayr gibi bazıları ilerde bu çözümlenecektir demekte ise de bunun kendisi de gerçekleşmemiş ve olabileceği tartışmalı bir varsayımdır.

Kendisinin kendiliğinden var olması bir yana bunun günümüzdeki geçmişteki ve gelecekteki tüm türlerinde atası olması gerektiği şeklindeki iddia tamamı ile bir varsayımdan ibarettir ve evrimde bunun ta kendisidir. İlgili makinenin "ince nizam bir ilim ve şuurun eseri" olması onun kendiliğinden tabii sebeplerle oluşmaması demektir ki bu evrimin en birinci var sayımı olan ilk canlıların ilkin atmosfer koşullarında kendiliğinden meydan geldiği şeklindeki ana varsayımını tümüyle ret etmektedir.

---

[75] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 156), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Onu meydana getiren bileşenler molekül ve atomlardır. Bunların hiç birisinin ilmi ve şuuru olmadığı gibi bunların birbirleriyle haberleşerek böyle bir organizma meydana getirelim demesi akıl sahiplerinin iddia edeceği bir şey olamaz. Tabii sebeplerin de onları oluşturabileceği gösterilmediğinden zorunlu olarak son şık bunu birsinin yaptığı olmalıdır. Bütün bilgi birikimi ve becerisiyle birlikte insanın yapamadığı bir şeyi kediliğinden tabii sebeplerle meydan gelmiştir demek çözümleyici bir yaklaşımdan ziyade anlamıyorsak ta bu böyledir demek oluyor ki buna bilimsel demek mümkün değildir.

Evrime göre o illetin kendisi "esbab-ı tabiiye" denilen tabii sebeplerdir. Ancak burada bunun olmasının imkânsızlığı birkaç derecede vurgulanmaktadır.

> Meselâ, nasıl ki mükemmel bir eczahane ki, her kavanozunda harika ve hassas mizanlarla alınmış hayattar macunlar ve tiryaklar var. Şüphesiz, gayet maharetli ve kimyager ve hakîm bir eczacıyı gösterir. Öyle de küre-i arz eczahanesinde bulunan dört yüz bin çeşit nebatat ve hayvanat kavanozlarındaki zîhayat macunlar ve tiryaklar cihetiyle, bu çarşıdaki eczahaneden ne derece ziyade mükemmel ve büyük olması nisbetinde, okuduğunuz fenn-i tıb mikyasıyla küre-i arz eczahane-i kübrasının eczacısı olan Hakîm-i Zülcelâli, hattâ kör gözlere de gösterir, tanıttırır.[76]-[77]

Farklı yerlerde de geçtiği gibi yeryüzünün bir mükemmel eczane olması ve bu eczanenin ilaç ve macunlarının hayatlı olan canlı türleri olması nazara verilmiştir. Bunun bildiğimiz eczanelerle nasıl ki kıyası mümkün değilse bu dünya eczanesinde canlı eczaların yaratıcısı olan bir Hâkim-i Zülcelal'e isnadının mutlak olması gerektiği ifade edilmiştir. Evrime göre ne böyle bir eczacı ve ne de o eczanede var olan eczalar vardır. Ancak tabii olarak kendiliğinden tesadüfen meydan gelmiş bir canlıdan oluşmuş ve oluşmakta olan milyarlarca canlı vardır. Vakıa bunların her birinin bir terkibi vardır ama bir tertipçisi yoktur. Bunlar doğal olağan şeylerdir.

Daha önce üç yüz bin denilen canlı türleri burada dört yüz bin olarak belirtilmiş ve bunların her birisinin her bir ferdinin özel bir macun olarak hazırlandığı ifade edilmektedir. Evrime göre ise böyle bir durum söz konusu değildir. Çünkü canlılar özel

[76] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar 238), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

olarak yaratılmış değillerdir. Sadece oluştuktan sonra etraflarında bulunan maddeleri besin olarak alıp mevcut hallerine gelmişlerdir.

> İnsanın mehazi, yani insanı teşkil eden maddeler, eczahanelerde bulunan ağızları mühürlü, ayrı ayrı, çeşit çeşit, mütebayin ilâçlar gibi maddelerdir. Hiç kimsenin eli dokunmaksızın ihtiyaç nisbetinde kemal-i intizam ve muvazene ile o ilâçların şişelerden kendi kendine çıkıp hayatî bir macun vaziyetine gelmesi mümkin ise, insanın da sâni'siz esbab ve mevadd-ı camideden suduru mümkindir diyebilir.[78]

İnsanın sebeplerle ve cansız maddelerden kendiliğinden meydana geldiğini söylemek ki 3,8 milyar yıllık bir sürede de olsa evrimin iddiası bu yöndedir; bir eczanedeki farklı maddelerin insanı oluşturacak şekilde her birisine ihtiyaç duyulduğu kadar bunların bir araya gelerek "hayati bir macun" yani insanı oluşturması ile aynı şeydir. Ancak burada sadece insanın her bir bireyinin nasıl ve ne şekilde yaratıldığı ifade edilmiş evrimin iddiası olan uzun sürede farklı canlılardan silsile halinde meydana gelmesine ise değinilmemiştir.

"Bir hüceyrenin vücuda gelmesi kendisine isnad edilirse, kâinata muhit olan sıfatlar kendisinde lâzımdır. Esbaba isnad edilirse, âlemdeki bütün esbabın o hüceyrede içtimaları lâzım gelir. Halbuki, sineğin iki eli sığmayan bir hüceyre, iki ilâhın tasarrufuna mahal olabilir mi? Hâşâ!..."[79]

Evrimin iddiası ilk canlının kendiliğinden dünyada var olan organik bileşiklerden meydana gelmesi şeklindeki bir hipotezdir. Burada herhangi bir hücrenin herhangi bir zaman ve mekânda kendiliğinden meydana gelmesinin şartı olarak o hücrenin bütün evrende yayılmış olan sıfatlara sahip olması veya sebeplere dayandırılacaksa evrendeki bütün sebeplerin o hücrede toplanmasıyla olabileceği ifade edilmiştir. Oysa sineğin iki elinin sığamayacağı bir hücrede onun kendi kendine veya sebeplerle meydana geldiğini söylemek; ilah olarak kabul edilen bu ikisinin yani kendi kendine veya sebeplerle var olmasının ikisinin bir den bir hücrede olmasıyla olabileceği açıklanmıştır.

---

[77] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 193), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[78] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 156), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[79] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 158), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> Maahaza, tohum olacak bir habbe veya bir çekirdekteki garip, acip, muntazam vaziyete bakınız ki, o habbe, tohumu olacak cismin bütün eczasıyla münasebettar olduğu gibi, neviyle, yani ebna-yı cinsiyle de ve bütün mevcudat ile de münasebetleri vardır. Ve onlara karşı o münasebetleri nisbetinde vazifeleri vardır. Eğer o tohumcuk habbenin Kadîr-i Mutlaktan nisbeti kesilip kendi nefsine isnad edilirse, yani kendi kendine olmuştur denilirse, her bir tohumda, her şeyi görecek bir gözün ve her şeye muhit bir ilmin bulunmasını itikad etmek lâzım gelir. Bu ise, sabık temsilde her bir şeffaf zerrede hakiki bir şemsin vücudunu iddia etmek gibi gülünç bir hamakattır.[80]

Bir çekirdeğin veya tohumun (tohum olacak bir habbe) durumuna bakıldığında bunlar tohum olacak cismin bütün eczasıyla yani tohumu meydana getirecek bitkinin geri kalan tüm kısımlarıyla ilgili olduğu açıktır. Bu ortada olduğu gibi, aynı tohumlara sahip diğer bireyler yani türü (neviyle) ile bir ekosistemde bulundukları için ve bu ekosistemlerde dünya yüzeyinde, dünyada güneş sisteminde yer aldığından bütün varlıklar ile bir ilişkisi söz konusudur. İlgili ilişki kadar bir görev de söz konusudur. O tohum Allah'a değil kendisine verilirse yani kendi kendine olmuştur denilirse burada sayılan ilişkiler sebebiyle her bir tohumun her şeyi görecek olan bir gözünün her şeyle ilişkili bir bilgisinin (muhit ilminin) bulunmasını kabul etmeyi gerektirir ki bu da " gülünç bir ahmaklık" olarak nitelendirilmiştir.

"…Demek icad Cenab-ı Hakka isnad edilirse, bu kadar rahat ve kolay olur. Amma esbaba veya eşyanın kendilerine isnad edildiği zaman, bütün ukalânın ve eblehlerin hükümlerinden neşet eden muhalatı kabul etmeleri lâzım gelir..."[81]

İcat Allaha verilirse çok kolay olur. Ancak sebeplere ve eşyaya verilirse bütün akıl sahipleri ile eblehlerin verdiği hükümlerden ortaya çıkan imkânsızlıkları kabul etmeleri gerekir. Diğer yönleri bir yana ilk canlının var olmasını eşya ve sebeplere vermekle bu şekilde, evrimin olamayacağı açıkça ifade edilmiş ve bunun muhal olacağı belirtilmiştir.

> Eğer her şey, Vahidi Ehad olan Kadîri Zülcelâle verilmezse, belki esbaba isnad edilse, lâzım gelir ki, âlemin pek çok anâsır ve esbabı, her bir zîhayatın

---

[80] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 17), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[81] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 116), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> vücudunda müdahalesi bulunsun. Halbuki, sinek gibi bir küçük mahlûkun vücudunda, kemali intizam ile, gayet hassas bir mizan ve tamam bir ittifak ile, muhtelif ve birbirine zıt, mübayin esbabın içtimaı o kadar zâhir bir muhaldir ki, sinek kanadı kadar şuuru bulunan, "Bu muhaldir, olamaz" diyecektir.[82]

Burada canlılar da kast edilerek her şeyin Allah'a verilmemesi aksine sebeplere verilmesi neticesinde unsur ve sebeplerin canlıların vücutlarında müdahale etmesi gerektiğini söylüyor ki evrimde de kast edilen zaten budur. Bunun ise muhal olduğu ifade edilmiştir. Dolayısı ile evrim bir bütün olarak muhaldir.

> Öyle de, her şey Cenab-ı Hakkın namına hareket eder ki, zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar. Demek her bir ağaç, bismillâh der; hazine-i rahmet meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor. Her bir bostan, bismillâh der; matbaha-i kudretten bir kazan olur ki, çeşit çeşit pek çok muhtelif leziz taamlar içinde beraber pişiriliyor...[83]

Günümüz evrim anlayışına göre burada ifade edilen tüm işlemler belirli bazı sebeplere bağlı olarak maddenin kendi arsındaki ilişkilere dayalı olarak kendiliğinden gerçekleşmektedir. Buradaki herhangi bir iş ve işlemde veya canlı ile onun organının bismillah demesi söz konusu olamaz. Burada sözü geçen ilişki ve olayların "tabiiyyunun" ağzına şiddetli tokat vurması demekle aynı tokadı evrime vurması aynı şeydir. Çükü ikisi aynı şeyi söylemektedir ve ikisi de materyalisttir.

> Evet, nasıl ki bir avuç toprak, yüzer çiçeklere nöbetle saksılık eden kabında, eğer tabiata, esbaba havale edilse lâzım gelir ki, ya o kapta küçük mikyasta yüzer, belki çiçekler adedince manevî makineler, fabrikalar bulunsun veyahut o parçacık topraktaki her bir zerre, bütün o ayrı ayrı çiçekleri muhtelif hasiyetleriyle ve hayattar cihazatıyla yapmalarını bilsin; âdeta bir ilâh gibi, hadsiz ilmi ve nihayetsiz iktidarı bulunsun….[84]

Canlıları meydan getiren veya canlıların meydana getirildiği şey atomlar ve moleküllerdir. Evrime göre bu atom ve moleküllerin bir kısmı ilk canlı oluşmadan öncede bulunuyordu ve bunlarla ilk canlı kendiliğinden ilkin atmosfer koşullarında meydana gelmiş ve diğer tüm canlılarda bundan meydana gelmişlerdir. Yine evrime

---

[82] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 257), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[83] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 12), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[84] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 198), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

göre atomların ve moleküllerin bir bilinci veya birileri tarafından yönlendirilmesi söz konusu değildir. Ancak burada her bir canlının yapısına giren her bir atomun ilgili canlılarda iş görebilmesi için o yapıları bilmesi gerekir ki böyle bir şeyi kimse kabul edemez. Şu hâlde evrimden farklı olarak her bir atomun ilgili canlı veya onun bir kısmını oluşturmak için yönlendirildikleri ve çalıştırıldıkları ifade edilmiştir.

> Ve keza, esbab ve tabiata tesirin verilmesini reddediyor. Şöyle ki: Ey insan! Şu gördüğünüz yerler, gökler, sıfatlarıyla beraber, bir Hâlikın halkıyla, kastıyla, tahsisiyle ve bir nâzımın nazmıyla husule gelip bu intizamı bulmuşlardır. Kör tabiatın bu kadar büyük şeylerde yeri olmadığı gibi, en küçük şeylerde de yeri yoktur.[85]

Kör tabiatın en küçük şeylerde yerinin olmaması ve sebep ile tabiatın tesirinin yani etkisinin olmaması evrim için ileri sürülen sebep sonuç ilişkilerinin tümünün olmamasıyla aynı anlamdadır. Evrime göre burada ifade edilenlerin tam tersine ne büyük ne de küçük şeylerde var olan tabii sebeplerin kendiliğinden olması dışında ne bir Hâlik ne de onun kast ve nizamı söz konusudur.

"كُنْتُمْ deki hitaptan, onların âlem-i zerratta dahi bir nev'i vücud ve taayyünleri olduğu anlaşılıyor. Yoksa o zerrat, tesadüf ile rastgele muayyen cisimleri teşkil edemez.[86]

Zerreler rastgele ve tesadüfen belirli cisimleri meydana getirmez, belirlenmiş varlıkları oluşturmak üzere belirli bir düzene tabi oldukları ifade edilmektedir. Evrime göre ise bütün cisimler gibi canlıların cisimleri de ortamda tesadüfen bulunan atom ve moleküllerin bir araya gelmesiyle olmaktadır.

> Ey daire-i esbabdan zuhur eden işleri ve hadiseleri esbaba isnad eden gafil, cahil! Mal sahibi zannettiğin esbab, mal sahibi değillerdir. Asıl mal sahibi, onların arkasında iş gören kudret-i ezeliyedir. Onlar, ancak o kudretten gelen hakiki tesirleri ilân ve neşretmekle muvazzaftırlar. Demek, daire-i esbab, hükûmetin kalem dairesi hükmündedir ki, yukarıdan gelen emirlerin tebliğatı o daireden yapılıyor. Çünkü, izzet

---

[85] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 171), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[86] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 259), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

ve azamet perdeyi iktiza eder; tevhid ve celâl dahi şirketi reddeder, tesiri esbaba vermiyor.[87]

Hiçbir sebep ve bu arada canlılığı ortaya çıkaracak sebeplerle onu türleştirecek (evrimleştirecek) sebeplerin gerçek tesirlerinin olmadığı, ancak onların kendilerine kudret tarafından verilen emirlerin neşri ve ilanıyla vazifeli oldukları belirtilmiştir. Evrime göre ise sebepler mutlak olup onlarla canlılık hem meydana gelmiş ve hem de geçmişteki hali hazırdaki ve gelecekteki çeşitlenmeyi gösterecektir.

> Zira, hava unsurundan (meselâ) her bir zerre bütün nebatlar, çiçekler, semereler üstünde konup bünyelerinde vazifesini yapmak selahiyetindedir. Eğer bu zerreler, yaptıkları vazifelerde memur olup Cenab-ı Hakkın emir ve iradesine tabi oldukları kâfirane inkâr edilirse, o zerre herhangi bir bünyeye girse, o bünyenin bütün cihazatını, keyfiyetiyle teşekkülünü bilmesi lâzımdır. Bu bilginin o zerrede bulunmasını ancak o kâfir itikad edebilir.[88]

Mesela her bir CO_2 molekülü fotosentezde iş görebilir. Eğer o iş görebilirlik o moleküllerin kendilerine verilirse o molekülün girdiği bütün reaksiyon zincirini ve nerede hangi atomlarının ayrılıp ayrılmayacağını bilmesi lazımdır ki burada bu görüş kâfirce itikat olarak ifade edilmiştir. Bu görüş evrim görüşünün ta kendisidir. Çünkü evrime göre ortamda bulunan herhangi bir CO_2 molekülü rast gele ilgili reaksiyona girer ve ilgili sonuçları da verir.

“Ve bir şeyin icadında gayr-i mütenahî esbabın iştiraki lâzımdır. Meselâ: Bal arısı her şeyle alâkadar olduğundan, eğer icadı esbaba isnad edilirse, semavat ve arzın iştirakleri lâzımdır”.[89]

Sema ve dünyanın içinde bulundukları ilişkileri olmazsa yeryüzünün hali hazırdaki durumu olamayacağına ve bal arısı da pek çok şeyle ilişkili olduğuna göre söz konusu ilişkinin olabilmesi için arz ve semanın buna müdahalesi gerekir. Yani aralarındaki ekolojik ilişkilerin olması kaçınılmazdır.

---

[87] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 13), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[88] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 38-39), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[89] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 102), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> Dağ gibi bir çam ağacının cihazatını dokumak ve yetiştirmek için, bir köy kadar yüz fabrika ve tezgâh yerine, küçücük çekirdeği gösterir. "İşte bu ağaç bundan çıkmış." diye, Sâniinin o çamdaki gösterdiği bin mucizatı inkâr eder misillü, bazı zâhiri sebepleri irae eder. Hâlikın ihtiyar ve hikmet ile işlenen pek büyük bir fiil-i rububiyetini hiçe indirir. Bazen gayet derin ve bilinmez ve çok ehemmiyetli, bin cihette de hikmeti olan bir hakikate fennî bir nam takar. Güya o nam ile mahiyeti anlaşıldı; âdileşti, hikmetsiz, manasız kaldı.[90]

Evrime göre tabii ki bir çam ağacı onun tohumundan meydana gelir ancak burada bir çam ağacının yapılması için "Sâniinin o çamdaki gösterdiği bin mucizatı inkâr eder misillü, bazı zâhiri sebepleri irae eder" denilmek suretiyle o ağacın bir mucize sanat harikası olduğu ifade edilerek bunun böyle olmadığı belirtilmiştir.

Ayrıca burada çok önemli gayet derin ve bilinmez ve bin yönüyle hikmetli olan bir hakikate "fennî bir nam takar" yani ona bir isim verir ve bu verdiği isimle güya o şey anlaşıldı ve sıradanlaşarak hikmetsiz ve manasız olmuş oldu. İçgüdü de olduğu gibi.

Aslında şimdiye kadar yaptığımız alıntı ve değerlendirmelerden ortaya çıkan şey evrimin kendisinin burada ifade edildiği gibi "fennî bir nam" dışında bir şey olmadığıdır. Hakikati açıklanamayan musavver (hipotetik) bir şey ama çok etkili "fennî bir nam". O kadar etkili ki karşıtları bile onun bilimsel manada bir teori olmadığını ifade edecek yerde bunu bırakmışlar onun yerine evrimin tek tek iddialarını çürütme peşine düşmüşler sorunun tavsifte olduğunun farkında bile değiller denilebilir.

> Hem, meyvedar bir ağacın bir çekirdekten icadı gibi, bir tırnak kadar bir odun parçasından çok mucizatlı bir usta, yüz okka muhtelif taamları, yüz arşın muhtelif kumaşları yapsa; bir adam o odun parçasını gösterip dese, "Bu işler, tabii ve tesadüfi olarak bundan olmuş." O ustanın harika sanatlarını, hünerlerini hiçe indirse ne derece bir hamakattir.[91]

Evrim açısından başka türlü bir açıklaması olmayan buradaki olay bir ahmaklık olarak nitelendirilmiştir. Evrime göre bir usta ve sanatı söz konusu olamayacağına göre bütün sayılan olayalar tabii ve tesadüfi olarak ilgili sebeplerden meydana gelmiştir.

---

[90] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 215), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[91] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 216), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> …Tâ anlaşılsın ki, sebeb yalnız zâhiri bir perdedir. Çünkü, gayet hakîmane gayeleri ve mühim semereleri irade etmek, gayet Alîm, Hakîm birinin işi olmak lâzımdır. Sebebi ise, şuursuz, câmiddir. Hem, semere ve gayetini zikretmekle, ayet gösteriyor ki, sebepler çendan nazar-ı zâhiride ve vücudda müsebbebat ile muttasıl ve bitişik görünür. Fakat, hakikatte mabeynlerinde uzak bir mesafe var. Sebepten müsebbebin icadına kadar o derece uzaklık var ki, en büyük bir sebebin eli, en edna bir müsebbebin icadına yetişemez.[92]

Yukarıda sebeple onun sonucu arasında olan ilişki ele alınmış ve bunun sadece görünürde olduğu ifade edilmiştir. Sebeplerin sonuçları ortaya çıkaracak şuurları ve bilgileri yoktur. Dolayısı ile o sebepten olduğu düşünülen sonuç buna göre sadece onunla birlikte görülür, daha önce söz edilen illet meselesinde olduğu gibi. İlgili sonuçlar o sebeplerin değil ancak Âlim ve Hâkim olan birisinin işi olabilir. Böyle bir yaklaşım sebep sonuç ilişkisine dayanan evrimin olmaması demektir.

> …nasıl nebatat ve eşcar Seni tanıyorlar, Senin sıfat-ı kudsiyeni ve esma-i hüsnanı bildiriyorlar, öyle de, zîhayatlardan ruhlu kısmı olan insan ve hayvanattan hiçbirisi yoktur ki, cisminde, gayet muntazam saatler gibi işleyen ve işlettirilen dahilî ve haricî azalarıyla ve bedeninde gayet ince bir nizam ve gayet hassas bir mizan ve gayet mühim faideler ile yerleştirilen âlât ve duygularıyla ve cesedinde, gayet sanatlı bir yapılış ve gayet hikmetli bir tefriş ve gayet dikkatli bir muvazene içinde konulan cihazat-ı bedeniyesiyle Senin vücub-u vücuduna ve sıfatlarının tahakkukuna şehadet etmesin. Çünkü, bu kadar basîrane nazik sanat ve şuurkârane ince hikmet ve müdebbirane tam muvazeneye, elbette körkuvvet ve şuursuz tabiat ve serseri tesadüf karışamazlar ve onların işi olamaz ve mümkün değildir.[93]

Otların ve ağaçların "nebatat ve eşcar" Allah'ı tanıması gibi insan ve diğer hayvanların vücutlarının yapılış ve işleyişleriyle "Senin vücub-u vücuduna ve sıfatlarının tahakkukuna şehadet etmesin" gibi bir inanç ve çıkarım evrimle bağdaşmaz. Bunun tam tersine paragrafın sonunda belirtildiği üzere evrim bu olay ilişkilerinin "kör kuvvet ve şuursuz tabiat ve serseri tesadüf" ile meydana geldiğini ifade ederek burada söylenenlerin tam zıddını belirtir.

---

[92] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 522), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[93] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=51, (Asa-yı Musa 229-230), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Ve kendi kendine teşekkül edip öyle olması ise, yüz derece muhal içinde muhaldir. Çünkü, o halde her bir zerresi, her bir şeyini ve cesedinin teşekkülünü, belki dünyada alâkadar olduğu her şeyini bilecek, görecek, yapabilecek, adeta ilâh gibi ihatalı bir ilmi ve kudreti bulunacak; sonra teşkil-i cesed ona havale edilir ve "kendi kendine oluyor" denilebilir... Ve heyet-i mecmuasındaki vahdet-i tedbir ve vahdet-i idare ve vahdet-i nev'iye ve vahdet-i cinsiye ve umumun yüzlerinde; göz, kulak, ağız gibi noktalarda ittifak cihetinde müşahede edilen sikke-i fıtratta birlik.. ve her bir nev'in efradı simalarında görülen sikke-i hikmette ittihad ve iaşede ve icadda beraberlik ve birbirinin içinde bulunmak gibi keyfiyetlerinden hiçbirisi yoktur ki, Senin vahdetine kat'î şehadette bulunmasın! Ve her bir ferdinde, kâinata bakan bütün isimlerin cilveleri bulunmakla, vahidiyet içinde Senin ehadiyetine işareti olmasın. Hem, nasıl ki insan ile beraber hayvanatın, zeminin bütün yüzünde yayılan yüzbin envaı, muntazam bir ordu gibi teçhiz ve talimat ve itaat ve musahhariyetle ve en küçükten tâ en büyüğe kadar, rububiyetin emirleri intizamla cereyanlarıyla o rububiyetinin derece-i haşmetine; ve gayet çoklukla beraber gayet kıymetli ve gayet mükemmel olmakla beraber gayet çabuk yapılmaları ve gayet sanatlı olmakla beraber gayet kolay yapılışlarıyla kudretinin derece-i azametine delâlet ettikleri gibi, şarktan garba, şimalden cenuba kadar yayılan mikroptan tâ gergedana kadar, en küçücük sinekten tâ en büyük kuşa kadar bütün onların rızklarını yetiştiren rahmetinin hadsiz vüs'atine ve her biri emirber nefer gibi vazife-i fıtriyesini yapmak, zemin yüzü her baharda, güz mevsiminde terhis edilenler yerinde yeniden taht-ı silâha alınmış bir orduya ordugâh olmak cihetiyle, hâkimiyetinin nihayetsiz genişliğine kat'î delâlet ederler.[94]

Burada muhal olarak belirtilen kendi kendine teşekkül evrimin şaşmaz kabulüdür. Çünkü evrime göre canlıları meydana getiren atomların istihdamı veya görevli olarak ilgili canlılarda iş görmesi diye bir şey olamaz. Sadece sıradan atomların şuursuz ve herhangi bir irade olmadan sebep sonuç ilişkisi doğrultusunda iş görmesi söz konusudur. Şuursuz bir atomun şayet bir kullananı veya yönlendirip istihdam edeni olmaması halinde içinde iş gördüğü her bir şeyi örneğin canlı vücutları ve bu vücutlarda gördüğü işlerin bütün ilişkilerini bilmesi durumu evrimin ilgi alanına girmez. Hatta bu işlemler dünya ile ve dünya evren ile ilişkili olması yönünden bütün bunlardan haberdar olmaması sonucunda böyle davranamayacağı şeklindeki itiraza ise evrimde yer yoktur.

Burada bir türü (vahdet-i nev'iye) meydana getiren fertlerin her birisinin kendisine en yakın olan diğer türlerle farklı olması yani aynı türün fertlerinin birbirlerine

[94] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=51, (Asa-yı Musa 230), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

en yakın türlerden daha çok benzemesi belirtilmiştir. Ayrıca “göz, kulak, ağız gibi noktalarda ittifak cihetinde müşahede edilen sikke-i fıtratta birlik ve her bir nev’in efradı simalarında görülen sikke-i hikmette ittihad” durumu bunu pekiştirirken, evrimde bunları yapanın olması söz konusu değildir. Dolayısı ile de “vahdetine kat’î şehadette bulunması” gibi bir durum söz konusu değildir.

İnsan ile beraber diğer bütün hayvanların “muntazam bir ordu gibi teçhiz ve talimat ve itaat ve musahhariyetle ve en küçükten tâ en büyüğe kadar, rububiyetin emirleri intizamla cereyanlarıyla o rububiyetinin derece-i haşmetine; ve gayet çoklukla beraber gayet kıymetli ve gayet mükemmel olmakla beraber gayet çabuk yapılmaları ve gayet sanatlı olmakla beraber gayet kolay yapılışlarıyla kudretinin derece-i azametine delâlet ettikleri” şeklindeki tespit evrime göre herhangi bir geçerliliği olmayan bir şeydir.

Bu canlıların beslenmesinde görülen bir durumu açıklamak için ifade edilen “şarktan garba, şimalden cenuba kadar yayılan mikroptan tâ gergedana kadar, en küçücük sinekten tâ en büyük kuşa kadar bütün onların rızklarını yetiştiren rahmetinin hadsiz vüs’atine ve her biri emirber nefer gibi vazife-i fıtriyesini yapmak, zemin yüzü her baharda, güz mevsiminde terhis edilenler yerinde yeniden taht-ı silâha alınmış bir orduya ordugâh olmak cihetiyle, hâkimiyetinin nihayetsiz genişliğine kat’î delâlet ederler.” Şeklindeki ifade evrim görüşüne göre anlamsızdır. Çünkü evrim görüşünde bir hâkim ve onun hâkimiyeti yoktur.

> Meselâ: İktidarsız ve ihtiyarsız bir yavrunun imdadına umulmadık bir yerden, yani kan ve fışkı ortasından beyaz, safi, temiz bir süt göndermek olan cüz’î fiil ise; tevhid nazarıyla bakıldığı vakit, birden bütün yavruların pek çok harikulâde ve pek çok şefkatkârane olan küllî ve umumî iaşeleri, ve validelerini onlara musahhar etmeleriyle rahmet-i Rahmanın cemal-i lâyezalîsi kemal-i şa’şaa ile görünür. Eğer tevhid nazarıyla bakılmazsa, o cemal gizlenir ve o cüz’î iaşe dahi esbaba ve tesadüfe ve tabiata havale edilir; bütün bütün kıymetini, belki, mahiyetini kaybeder.[95]

[95] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar 11-12), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Sütün yavruların imdadına yetiştirilmesi gibi bir durum evrime göre söz konusu değildir. Çeşitli sebeplerle her nasılsa meydana gelmiş canlıların soylarını devam ettirmek için yavrularına bakması da aslında evrimde irdelenmesi gereken bir konudur. Sadece kendisini korumak ve yaşamını devam ettirmek isteyen bir canlının bu ister bir hayvan istese bir bitki olsun neden ne olursu olsun neslini devam ettirmek istemesi ve bu uğurda bazı hayvanlarda görülen hayatını feda etmesi evrim açısından açıklanması zor olan bir durumdur. Evrime göre ilgili iaşe aynen bu paragrafta ifade edildiği gibi tabiata havale edilecek, tesadüfen, sebeplerle meydana gelmektedir.

> Sonra, Kur'an-ı Kerim'de Mabudun vücuduna ait âfakî delillerin en karibine جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ فِرَاشًا cümlesiyle işaret edilmiştir. Ve bu işaretten, arzın bu şekle getirilmesiyle nev-i beşere ve sair hayvanata kabil-i sükna olarak hazır bulundurulması, ancak Allah'ın ca'liyle (yapmasıyla) olup, tabiatın ve esbabın tesiriyle olmadığına bir remiz vardır. Çünkü, tesir-i hakikînin esbaba verilmesi bir nevi şirktir.[96]

Yeryüzünün yani arzın bu şekle getirilmesi demek daha önce bu hali hazırdaki şekilde değildir demektir. Bu yönüyle Hristiyan yaratılışçılardan belirli oranda farklılık görülmektedir. Yani yeryüzü güneşten kopup belirli bir süre geçip bazı değişim ve dönüşümler geçirdikten sonra "nev-i beşere" ve sair hayvanlara iskân edilebilir (kabil-i sükna) hale getirilmiştir. Burada daha önce de ifade edildiği gibi "nev-i beşere" ve sair hayvanlar denilmek suretiyle insanın beşeriyet yönünün hayvanlığının açıkça ifadesi görülmektedir. Bununla ilgili bir sıkıntı yoktur.

Yeryüzünün gerek beşer gerekse de diğer hayvanların yaşayabilmesi için hazır bulundurulmasının Allah'ın yapması (ca'liyle) olması onun bu hale gelmesinin tabiat ve sebeplerin tesiriyle olmadığına yapılan değinme evrimin öngörüleriyle çelişmektedir. Gerçek nedenin (tesir-i hakiki) sebeplere değil Allah'a verilmesi evrim düşüncesinin tümüyle buna aykırı olması neticesini vermektedir. Evrime göre ne bir yaratıcı ne de bir var eden vardır.

Paragrafta ifade edilen şirkin bütün boyutları evrimde mündemiçtir. Nasıl ki organik evrime göre canlılar dünyada tabii olarak kendiliğinden tesadüfen oluşmuşlar ise

dünyanın kendisi de aynı etmenlerle inorganik evrimle meydana gelmiştir. Burada ifade edildiği gibi bir yapanı yoktur.

“Âlemde tesadüf yoktur. Evet, bilhassa bahar mevsiminde, küre-i arz bahçesinde, bütün ağaçların dallarında, çiçeklerin yapraklarında, mezruatın sünbüllerinde hikmet bülbülleri, hikmet ayetlerini tenaggum ve terennüm ile inşad ettikleri, iman kulağıyla, basiret gözüyle dinlenilirse, tesadüf şeytanları bile kabul ile hayran olurlar”.[97]

Evrimde iş gören etkenler bazı sebepler altında tesadüfen meydana gelen olaylar zinciridir. Eğer burada ifade edildiği gibi özellikle yeryüzü bahçesinin canlılarının gösterdiği tavırlar hikmet ayetleri ise ve Âlemde tesadüf yoksa evrim diye bir şey yok demektir.

> Yani bazı âdi şeylerin vücuda gelmelerini çok kolay gördükleri için, onların teşkilini, teşekkül tevehhüm ediyorlar. Yani, icad edilmiyorlar, belki kendi kendine vücud buluyorlar. İşte, gel, ahmaklığın nihayetsiz derecatına bak ki, nihayetsiz bir kudretin delilini, onun ademine delil yapar, nihayetsiz muhalât kapısını açar. Çünkü o halde, Sâni-i âleme lâzım olan nihayetsiz kudret ve muhit ilim gibi evsaf-ı kemal, her mahlûkun her zerresine verilmek lâzım gelir, tâ kendi kendine teşekkül edebilsin.[98]

Hâlihazırdaki, geçmişteki ve gelecekteki tüm canlılar evrime göre burada “adi şey” olarak ifade edilen bir ilk canlıya dayanır. Evrime göre canlılar nasıl oluştu sorusuna verilecek cevap bir yapan ve yaratandan olmayacağına göre, ilkin atmosfer koşullarında var olan organik bileşiklerden tabii olarak sebeplerle kendiliğinden oluşur. Burada ki ifadesiyle teşkili teşekkül tevehhüm eder yani yapmayı oluşma olarak yanlış bir şekilde ifade eder. Evrime göre burada ifade edildiği gibi canlılar icat edilmiyor, kendi kendine meydana geliyor. Oysa ifade edildiği gibi, evrimde, bu sınırsız kudretin delili iken onun olmamasının delili yapılmıştır. Şayet bu canlıları yapacak bir kudret ve sanatkâr yoksa bunu onları oluşturan tüm atom ve moleküllere vermek gerekecek ki

---

[96] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat’ül İcaz 166), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[97] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 266), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[98] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=44, (Mektubat 341), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

bununda her bir atom ve molekülün yapılışında iş gördüğü canlının her şeyini bilmesiyle mümkün olacağı ifade edilmektedir.

2.3. Hayatın Allah'a İsnadı ve Evrim İlişkisi

*Risale-i Nur'*da hayattan kastedilen sadece biyolojik manadaki hayat değildir. Bunun için "Meleklerin hayatı" ve diğer canlılar dışındaki varlıkların hayatından bahsedilmektedir. Buna özellikle 30. Lema'daki "ismi hay" bahsinde detaylıca değinilmektedir. Bununla beraber canlıların hayatı da zikredilen hayatın bir kısmını oluşturmaktadır. Bunun için şöyle denilmektedir: "hayat, Sâniin vücuduna en zâhir bir delildir" Aşağıda örnekleri verilmiştir.

"Evet hayat, kudret-i ezeliyenin en büyük ve en ince ve en acib bir mucizesidir ve bütün nimetlerden üstündür ve mebde ve meadin bürhanlarından en zâhir bürhandır."[99]

Buna göre bir çeşit hayat nimetine nail oldukları için bütün canlılar "kudret-i ezeliyenin" birer mucizesidirler. Evrime göre ise canlılar organik moleküllerden, var olan sebeplerle kendiliğinden meydana gelmişlerdir. Bir mucize söz konusu edilemez.

> Evet, hayat nev'ilerinin en ednası nebat hayatıdır. Hayat-ı nebatiyenin başlangıcı, çekirdekte veya habbede hayat düğümünün uyanıp açılmasıdır. Bunun keyfiyeti o kadar zâhir, o kadar umumî, o kadar me'luf iken, zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar hikmet-i beşerden ve felsefesinden gizli kalmıştır. İşte hayatın ne derece ince olduğu anlaşıldı.[100]

Canlılık özellikleri olmayan organik moleküllerin nasıl olup ta canlılığı oluşturduğu açıklanabilmiş bir durum değildir. Canlının ne olduğu konusu da biyolojide tam olarak açıklanabilmiş değildir. Biyoloji kitaplarında daha çok canlıların özellikleri verilmeye çalışılmakta fakat cansız moleküllerin nasıl olup ta canlı hücreyi var ettiği açıklanamamaktadır. Bir yığın atom ve molekülden yapılmış olan mesela canlı bir

---

[99] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 254), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[100] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 254), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

hücreyi canlı kılan yani onu kendisini oluşturan bileşiklerden farklı yapanın ne olduğu ne felsefi ne de fiziki ve kimyasal olarak açıklanabilmiş değildir.

> Ve keza, hayatı olmayan bir cisim, en büyük bir dağ da olsa tektir, yetimdir, mekânından başka bir şeyle münasebeti yoktur. Lâkin bal arısı gibi küçük bir cisim, hayata mazhar olduğu zaman, bütün kâinatla münasebettar olur ve her şeyle alışveriş yapar; hatta diyebilir ki, "Kâinat benim mülkümdür, benim yerimdir." Kâinatın her tarafına gider, havassıyla tasarruf eder, bütün eşya ile kesb-i muarefe eder. Bilhassa hayat-ı insaniye tabakasına çıkan hayat, aklın nuruyla âlemleri gezmiş olur. Âlem-i cismanide tasarruf ettiği gibi, âlem-i ruhanide gezer, âlem-i misale seyahat eder. Kendisi o âlemleri ziyarete gittiği gibi; o âlemler de, onun ruhunun ayinesinde temessül etmekle, iade-i ziyaret etmiş gibi olurlar. Hatta insan, "Âlem, Allah'ın fazlıyla benim için halk olunmuştur" diyebilir.[101]

Farklı yerlerde ifade edildiği gibi buradaki hayattan maksat sadece biyolojik manadaki hayat değildir. Ancak biyolojik hayatta yine burada ki hayatın bir şubesi veya bir kısmıdır. Bunun böyle olduğunun kanıtı ise önceki paragrafta geçen "hayat nev'ilerinin en ednası nebat hayatıdır" cümlesi ve bu paragraftaki bal arısı örneğidir. Yani bitki ve hayvanlardan birer örnek verilerek bunlarında hayat sahibi oldukları ifade edilmiştir. Burada ise "bal arısı gibi küçük bir cisim, hayata mazhar olduğu zaman, bütün kâinatla münasebettar olur ve her şeyle alışveriş yapar; hatta diyebilir ki, "Kâinat benim mülkümdür, benim yerimdir." Denilmek suretiyle hayattan maksadın biyolojik yönü de nazara verilmektedir.

Biyolojik hayatta burada ifade edildiği üzere "kudret-i ezeliyenin en büyük ve en ince ve en acib bir mucizesi" iken bunun sadece madde ve onun özellikleri ile ortaya çıktığını söyleyen günümüzdeki evrim düşüncesiyle tümüyle zıttır. Öte yandan hayatın ifade edildiği gibi bütün nimetlerden üstün olması bu nimeti veren bir münimin (nimet verenin) olmasını zorunlu olarak ortay çıkarmaktadır. Bu ise kendiliğinden oluşmayı savunan evrim düşüncesiyle zıttır. Direk konuyla ilgili olarak ise hayatın mebde (başlangıç) delillerinden en açık olanı olduğu ifade edilerek bu durum pekiştirilmiştir.

---

[101] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 254), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Hayat çeşitlerinden olan insan hayatı için ise şöyle denilmektedir: “hayat-ı insaniye tabakasına çıkan hayat, aklın nuruyla âlemleri gezmiş olur”. Ancak böyle bir durum ve diğer hayat sahiplerinin hayatı evrimle ilgili olmadığından onlara değinmiyoruz.

> Ve keza, câmid, dağınık bazı zerrelerin birdenbire bir vaziyetten çıkıp, makul bir sebep olmadığı hâlde diğer bir vaziyete girmesi, Sâniin vücuduna zâhir bir delildir. Hatta, hayat, hakikatlerin en eşrefi, en temizidir; hiçbir cihetle hısseti yoktur, çirkin bir lekesi yok. Hayatın dışı da, içi de, her iki yüzü de lâtiftir. Hatta en küçük ve hasis bir hayvanın hayatı bile yüksektir. Bunun içindir ki, hayat ile kudret arasında zâhirî bir sebep tavassut etmiyor. Hayata bizzat kudretin mübaşereti, izzete münafi değildir. Halbuki, umur-u hasiseye kudretin zâhiren mübaşereti görünmemek için, esbab-ı zâhire vaz’ edilmiştir. Demek hayatta hısset yoktur. İşte bundan anlaşıldı ki; hayat, Sâniin vücuduna en zâhir bir delildir.[102]

Aslında cansız ve dağınık bulunan zerrelerin (atomların) bir anda bir durumdan çıkıp makul bir sebep olmadığı halde başka bir vaziyete girmesi Sanatkârın vücudunun açık delili olarak ifade edilmiştir ki bu evrimin kabul edebileceği bir durum asla değildir. En küçük ve sıradan bir hayvanın hayatının yüksekliği vurgulanarak hayatı direk kudretin yarattığı, bir vasıta veya sebebe bunun bırakılmayacağı ifade edilmektedir. Oysa evrim tümüyle var olan sebeplerin belirlediği bir durum olmak zorundadır. Bu var olan bütün bireyler ve geçmişte yaşamış gelecekte yaşayacak tüm bireyler için böyleyse evrimden söz etmek mümkün değildir. Çünkü tüm hayat sahipleri burada ifade edildiği üzere bir sebep ve vasıta olmadan kudret onu bizatihi var ediyor. Burada sebeplerin olmadığı vurgulanmak üzere sıradan işlerin (umur-u hasise) kudretle açıktan ilgisinin görülmemesi için sebeplerin yaratıldığı ifade edilmiştir. Ancak hayatı, kudretin vasıtasız yarattığı belirtilerek hayatın Saniin vücuduna en açık (zahiri) delil olduğu belirtilmiştir.

Zaten eğer hayat hem bir fert hem de bir tür için hiçbir şekilde sebeplere verilmeden doğrudan “hayat ile kudret arasında zâhirî bir sebep tavassut etmiyor” yani buradaki ifadesiyle hayat direk yaratılıyor ise evrimden söz etmek abesle iştigaldir.

[102] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat’ül İcaz 254-255), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> Evet, fakat bu ف , Sânii isbat eden delillerin menşeine işarettir ki, o zerratın hiçbir vasıta ve esbab olmaksızın cemadiyetten hayvaniyete def'aten intikal etmesi, zihni Sânii ikrar etmeye mecbur eder. Ve keza, o zerrat, mevat hâlinde iken vaziyetleri sabit olmadığından, şe'nleri ve iktizaları, fasılasız takiptir.[103]

Burada atomların cansızlıktan hayvaniyete birdenbire evrimin ileri sürdüğü gibi bir süreç geçirmeden birdenbire onu meydana getirdiği ifade edilmiştir. Evrime göre ise nasıl olduğu bilinmeyen ilk canlı veya canlılar kendiliğinden oluştuktan sonra diğer canlılar bu ilkin canlılardan meydan gelmişlerdir. Burada ise hayatın böyle bir yol izlemeden "def'aten" yani birdenbire yaratıldığı ifade edilmektedir. Üstelik alıntıdan bunun tüm hayatlar için böyle olduğu da anlaşılmaktadır. Evrimde bir silsile ve fasılalar zorunlu iken burada işlemin fasılasız olduğu da ifade edilmiştir.

> "Kezalik, Şems-i Ezelînin de bütün canlı mahlûkatta «ihya ve nefh-i hayat» cihetiyle bir tecelli-i ehadiyeti vardır ki, bütün esbab iktidar ve ihtiyar sahibi oldukları farz edilse dahi, o sikkenin ne mislini ve ne taklidini, ne münferiden ve ne müçtemian yapmaktan acizdirler".[104]

Burada canlılara hayat vermenin evrimde iddia edildiği gibi cansız bazı moleküllerin bir araya gelmesiyle değil, ancak bu hayatı vermenin değil sadece sebeplere o ilgili sebepler ihtiyar sahibi bile olsalar onların bu canlılığın mislini veya taklidini tek tek veya hepsi bir araya gelerek bunu yapmaktan aciz oldukları ifade edilmiştir. Bu canlının kendiliğinden tabii sebeplerle meydana geldiğini savunan günümüz evrimcilerinin dediğinin tam tersidir.

Evrime göre en gelişmiş ve kültür oluşturmuş olan insan türü, bile hayatın bir örneğini bütün bilgi birikimine ve yardımlaşmasına rağmen başaramamıştır. Nitekim bunu çok yalın bir şekilde Mayr şöyle ifade etmektedir: "Yaşamın başlangıcı problemini çözmeye yönelik olarak gerçekleştirilen tüm teorik ilerlemelere rağmen hiç kimsenin laboratuvarda bir yaşam yaratma başarısını gösteremediği de somut bir gerçektir".[105]

---

[103] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 259), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[104] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 16), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[105] Mayr, a.g.e, 70.

Bu somut gerçeğe rağmen şu anda içinde bulunduğumuz pandemi vesilesiyle Korona virüsünün laboratuvarda üretilmiş olabileceğini duymayan kalmamıştır. Buda insanlığın canlılık konusundaki bilgi eksikliği ve kirliliğinin güzel bir örneğidir diyebiliriz.

> Hem hayat o kadar nezih ve temizdir ki, iki vechi, yani mülk ve melekûtiyet vecihleri temizdir, paktır, şeffaftır. Dest-i kudret, esbabın perdesini vaz etmeyerek, doğrudan doğruya mübaşeret ediyor. Fakat sair şeylerdeki umur-u hasiseye ve kudretin izzetine uygun gelmeyen nâpâk keyfiyat-ı zâhiriyeye menşe olmak için, esbab-ı zâhiriyeyi perde etmiştir.[106]

Hayat burada ifade edildiğine göre perdesiz bir şekilde sebepler olmaksızın kudret eliyle yaratılmıştır denmektedir. Evrim tam da bunun zıddını ifade eder ki o da canlıların sadece ve sadece var olan sebeplerle meydana geldiğini ifade eder. Bu şekildeki bir izah evrimin tüm şekillerine (evrimci yaratılış) karşı çok açık bir reddiyedir denilebilir.

> ...Çünkü, madem kâinatta en mühim netice hayattır ve en ziyade intişar eden ve kıymettarlığı için nüshaları teksir edilen ve zemin misafirhanesini gelip geçen kafilelerle şenlendiren zîhayatlardır; ve madem küre-i arz bu kadar zîhayatın envaıyla dolmuş ve mütemadiyen zîhayat envaları nı tecdid ve teksir etmek hikmetiyle, her vakit dolar boşanır ve en hasis ve çürümüş maddelerinde dahi kesretle zîhayatlar halk edilerek bir mahşer-i huveynat oluyor; ve madem hayatın süzülmüş en sâfi hülâsası olan şuur ve akıl; ve lâtif ve sabit cevheri olan ruh, küre-i arzda gayet kesretli bir surette halk olunuyorlar, adeta küre-i arz, hayat ve akıl ve şuur ve ervah ile ihya olup öyle şenlendirilmiş. Elbette küre-i arzdan daha lâtif, daha nuranî, daha büyük, daha ehemmiyetli olan ecram-ı semaviye ölü, câmid, hayatsız, şuursuz kalması imkân haricindedir.[107]

Küre-i arzın yani yeryüzünün hayat sahiplerinin türleriyle dolmuş ve durmadan canlı türlerini yenilemek ve çoğaltmak hikmetiyle her vakit doldurulup boşaltılması ve en kötü ve çürümüş maddelerde dahi mikroorganizmalar gibi hayat sahipleriyle doludur ve üstelik o kötü ve kokuşmuş organizma artıkları bu organizmalarca temizleniyor. Böyle bir bakış açısı evrimde asla olmayan bir bakış açısıdır. Evrime göre her nasılsa çürüyen bu organizma kısımları mikroorganizmalarca tasfiye edilip bitkilere temel bazı

---

[106] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 630), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[107] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 136), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

organik bileşikler üretilmektedir. Ancak bundan ne mikroorganizmanın ne bitkilerin ve nede bitkileri yiyerek mikro organizmalara yiyecek olan hayvanların haberi yoktur. Kusursuz işleyen bir düzen var ama o düzeni oluşturun parçalar o bütünden habersiz kendi kendilerine yaşayıp gidiyorlar ve bu arada evrimleşip duruyorlar.

> Kezalik, Şems-i Ezelînin şualar menzilesinde olan tecelli-i esmasının nokta-i merkeziyesi olan hayat, Şems-i Ezelîye isnad edilmediği takdirde, bir sineğe, bir çiçeğe varıncaya kadar her bir zîhayatta nihayetsiz bir kudret, muhit bir ilim, mutlak bir irade gibi Vacibü'l-Vücuddan maada hiçbir şeyde vücudu mümkin olmayan sair sıfatların mevcut olmasına cahilane, ahmakane, gülünç bir bâtıl hüküm lâzım gelir. Ve aynı zamanda, şu bâtıl hüküm ile her bir zerreye ve her bir sebebe bir uluhiyet-i mutlakayı isnad etmekle sayısız şerikleri ispat etmek mecburiyeti hasıl olur".[108]

Bir sineğe bir çiçeğe varıncaya kadar her bir hayat sahibinde sonsuz bir kuvvet, kapsayıcı bir ilim ve mutlak bir irade gibi Allah dışında hiçbir şeyde olması mümkün olmayan sıfatların bu canlılara vermek cahilane, "ahmakane" ve gülünç bir batıl hükümdür. Yine bununla her bir zerreye ve her bir sebebe "uluhiyet-i mutlakayı isnad" etmek demek olur ki bu da sayısız şerikleri ispat etmeyi zorunlu kılmaktadır. Evrimde kast edilenler burada batıl hüküm olarak ifade edilenlerin ta kendisidir.

"Her şeyin, her zîhayatın neticesi ve hikmeti, kendine ait bir ise, Sâniine ait neticeleri, Fâtırına bakan hikmetleri binlerdir".[109]

Evrime göre insan türü de dâhil olmak üzere canlıların tesadüfen oluşumu dışında bir neticesi ve hikmeti yoktur. Burada ise canlıların belli bir netice ve hikmete gör yaratıldıkları ifade edilmiş ve bu hikmet ve neticelerin ilgili canlı ile bağlantısı bir ise kendi yaratanına ait binler olduğu ifade edilmiştir.

"Sanki, o zîhayat gayet hakîmane muayyen nizamlar ile bütün vücutlardan sağılmış bir katre veya bir noktadır. Bu itibarla bir zîhayatı halketmek, bütün kâinatı yed-i tasarrufuna alan Cenab-ı Haktan maada hiçbir şeye isnad edilemez".[110]

---

[108] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 16), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[109] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 679), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[110] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 16), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Bir hayat sahibini yaratmak bütün kâinatı tasarruf elinde tutan Allah'tan başkasına verilemeyecekse bu hayat sahiplerinden bazısı olan canlıları Allah dışında var eden yoktur demektir. Bu da günümüz evrimcilerinin dediklerinin olmaması ile aynı şeydir.

> "Elbette, bütün mahlûkattaki hadsiz istidatları inkişaf ettiren ve bütün mahlûkatını kıymettar vazifelerde istihdam ettikten sonra terakkivari terhis ettiren, yani, unsurları madenler mertebesine, madenleri nebatlar hayatına, nebatları rızık vasıtasıyla hayvanların derece-i hayatına ve hayvanları, insanların şuurkârane olan yüksek hayatına çıkarıyor".[111]

Toplumdaki birçok kimse özelliklede eğitimli olanları evrimden, burada söz edilen atom ve moleküllerin daha aşağı mertebedeki canlılardan daha gelişmişe doğru geçişleri yanlış bir şekilde evrim olarak bilmektedirler. Bunu evrim konusunda kitap yazmış kimselerde de görebiliyoruz.[112] Oysaki bu atom ve moleküllerin serüveni evrim değildir. Bu ekolojik ilişkilerden beslenmeye ait bir serüvendir. Madenlerin bitkileri oluşturması, bu bitkilerin maddesi itibariyle hayvanları oluşturması ve bazı bitki ve hayvanların da insan maddesini oluşturması bir sıralı oluşum olsa bile bu kesinlikle evrim değildir. Ancak evrimin sadece sıralı oluşunu nazara alanlar için[113] yanılmamak mümkün görünmemektedir. Açıklandığı üzere bu kısım evrimle doğrudan ilgili olmadığı halde özellikle eğitimli kesimde böyle bir bilgi ve algı yanılgısı olduğundan dolayı burada ele alınması uygun görülmüştür.

> "Hayat-ı insaniye, her birisi çok tabakalara şamil olarak, hayat-ı maddiye, hayat-ı ruhaniye, hayat-ı maneviye, hayat-ı cismaniye gibi nev'ilere ayrılır, inbisat eder. Demek, ziya, renk ve cisimlerin görünmesine sebep olduğu gibi; hayat da mevcudatın kâşifi ve sebeb-i zuhurudur…"[114]

Burada ise hayatın özellikle de insanın hayatının çok tabakaları olduğu ifade edilmiş maddi hayatla beraber, ruhani hayat, manevi hayat ve cismani hayat olarak ele alınmıştır. Biyolojik manada bizi ilgilendiren bu hayatlar; maddi ve cismani hayattır.

---

[111] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 579), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[112] Allahverdi vd., a.g.e, 98.
[113] Taslaman, a.g.e., 86.
[114] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 254), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Ancak buradan açıkça ortaya çıktığı üzere hayattan kastın sadece bunlar olmadığıdır. Evrimde ise maddi hayat dışında herhangi bir hayat yoktur.

“Her bir zîhayatın hayatında gayr-i mütenahî gayeler vardır. Bu gayelerden zîhayata ait ancak binde birdir. Baki kalan gayeler, gayr-i mütenahî olan malikiyeti nisbetinde hayatı icad eden zata aittir”.[115]

Gayelerin binde 999’unun Allaha ait olması ancak binde 1’inin ilgili mahlûka ait olması bu mahlûkun kendiliğinden var olan sebeplerde kesinlikle var olamayacağı demek olur ki bu evrimin olmamasıyla aynı şeydir. Evrime göre kendiliğinden meydana gelmiş olan canlıların herhangi bir gayesi de söz konusu değildir.

> Hem denilebilir ki, bir kısım ecsam-ı hayvaniye, hadiste “Tuyûrun hudrun” tesmiye edilen Cennet kuşlarından tut, tâ sineklere kadar bir cins ervahın tayyareleridirler. Onlar, bunların içine emr-i Hak ile girerler, âlem-i cismaniyatı seyran edip o cesedlerdeki hasselerin pencereleriyle cismanî mucizat-ı fıtratı temâşâ ederler. Elbette kesafetli topraktan ve küdûretli sudan mütemadiyen letafetli hayatı ve nuraniyetiyle zevi’l-idraki halkeden Hâlikın, elbette ruha ve hayata münasip şu nur denizinden ve hatta zulmet bahrinden bir kısım zîşuur mahlûkları vardır.[116]

Katı ve yoğun olan toprak ile bulanık sudan sürekli güzel olan hayatı yaratmak Yaratıcının bu canlıları yaratırken ki gayesinin bir kısmına burada değinilmiş ve mesela sineklerin bir çeşit ruhların uçakları olduğu ifade edilmiştir. Yani bu sineklere binerek veya içlerine girerek cismi âlemi gezip seyrettikleri ifade edilmiştir. Evrime göre de doğrudan toprak olmasa da canlılar sudan ve belki de bulanık sudan meydana gelmişlerdir. Devamında ise tabii ki toprakta devreye girmiştir. Ancak burada bu var olma değil var edilme olarak ifade edilmiştir.

Hayatın yeryüzünde görülmesinden bu hayat sona erinceye kadar var olacak olan hayvanların bir şekilde bazı ruhların binekleri olması ilginç bir yaklaşım olarak zikredilmelidir. Evrime göre kendilerinin hayatını mücadele ile sürdürme dışında

---

[115] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 125), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[116] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 218), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

canlıların bir görevi olmadığı gibi onların bazı ruhların binekleri olması mevzubahis değildir. Aslında evrime göre ruh diye bir şeyde yoktur.

"Binaenaleyh, arzın zevilhayatla dolu olmasından katiyetle anlaşılıyor ki; bu geniş boşlukta durmakta olan semalarda, yıldızlarda, burçlarda ve çok kısımlara münkasım ve müştemil semavatta, şeriatın "melâike" ile tesmiye ettiği zîhayatlar mevcuttur."[117]

Burada yeryüzünün hayat sahipleriyle dolu olmasından yıldızlarda, burçlarda ve tüm semavatta melek olarak bilinen hayat sahipleriyle dolu olduğu ifade edilmektedir. Şüphesiz buradaki hayat biyolojik manadaki hayat değildir. Ancak yeryüzündeki hayatın ise önemli bir kısmı bildiğimiz biyolojik hayattır. Evrime göre yeryüzündeki biyolojik hayatların melekler veya başka bir varlıkla ilgisi de olamaz.

> Hayatî, vücudî, nuranî şeylerin icadında üç nokta var:
>
> Birinci nokta: Kudretin umur-u hasise ile zâhiren mübaşereti görünmemek için perde olmak üzere esbab vazedilmiştir.
>
> İkinci nokta: Hayat, vücud ve nurun, dışları gibi içleri de şeffaf olduğundan, kesif perdeler hükmünde olan esbab vazedilmemiştir. Yalnız pek ince, nâzik perdeleri andıran vesait varsa da, altında dest-i kudret görünür.
>
> Üçüncü nokta: Kudret-i ezeliyenin tesirinde, tasniinde külfet yoktur. Evet bir incir çekirdeğinden koca bir incir ağacını ve ince bir sap ile koca bir kavunu bağlayıp çıkaran kudrete hiçbir şey ağır gelmez. Şöyle mucizatıyla malûm olan kudret sahibinin vücudu, zuhuru, kâinatın vücudundan, zuhurundan daha zâhirdir. Çünkü, her bir masnu kendi nefsine birkaç vecihle aynen delâlet eder. Fakat Sâniine, hem aynen, hem aklen çok vecihler ile delâletleri vardır. Ve hangi bir masnuun vücudu esbabtan istenilirse, bütün esbab toplanıp birbirine yardımları olsa bile, o masnuun benzerini yapamazlar.[118]

Küçük şeylerle kudretin ilişkisini gölgelemek üzere sebepler yaratılmıştır. Ancak hayat, vücut ve nurun iç ve dışları şeffaf olduğundan bunlarda gölgelik yapan sebepler yoktur denilmektedir. Hayatın oluşmasında sebeplerin değil kudretin doğrudan müdahil olduğu düşüncesi evrimin her şeyi sebeplere bağlayan düşüncesi arasında tam bir zıtlık

---

[117] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 273), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[118] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 104), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

vardır. Evrim açısından mutlak olarak sebeplerin var ettiği ilk canlı ve ondan oluşan diğer canlılar buradaki yaklaşıma göre yani hayatın sebepsiz olarak doğrudan Allah tarafından yaratıldığı inancıyla nasıl açıklanabilir?

İşte bundan dolayı ve bir incir çekirdeğinden koca bir incir ağacını çıkarmak gibi açık olduğu ifade edilen mucizelerle, kudret sahibinin vücudunun evrenin vücudunun varlığından daha açık olduğu açıklanmıştır. Bunun sebebi de her bir sanatlı varlık(masnu) kendi kendisine birkaç yönden (vecihle) bakarken, sanatkârına hem aynen hem de aklen birçok yönden bakıyor olmasıdır. Evrime göre canlıların kendisi dışında bir şeye bakması anlamsız bir düşüncedir.

> Hattâ her bir nevi —meselâ, nev'-i beşer— dahi bir ağaçtır: Kökü ve çekirdeği mazide ve semereleri, neticeleri müstakbelde olarak hayat-ı cinsiye ve beka-yı nevi içinde gayet muntazam kanunların bulunması gibi, hâl-i hazır vaziyeti dahi, hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiye düsturlarının hükmü altında bir sikke-i tevhid ve zâhirî karışıklıklar altında gizli, muntazam bir hatem-i vahdet ve müşevveş ahval-i beşeriye altında mukadderat-ı hayatiye denilen kaza ve kaderin düsturlarının hükmü altında bir mühr-ü vahdaniyet taşıyor.[119]

Evrime göre insan türü kendilerinden önceki insanımsılardan meydana gelmiş, hayvan türünden başka bir şey olmayıp diğer türler nasıl ve ne biçimde türleşmiş ve zamanla ortadan kalkmışlarsa, bir zaman bu insanlarda ya yok olup veya yeni bir şeye dönüşeceklerdir. Bu insan türünün tamamının başına gelebileceği gibi bir kısmının da başına gelebilir. Tüm canlı türlerinin bir yapanı yaratanı olmadığından herhangi bir sorgu suali de olacak şey değildir. Ancak burada insan türünün "mesela nev'i beşer" denilerek bir tür olduğunun ikrarıyla beraber şahsi ve toplumsal düsturların hükmü altında açık bir tevhit, görünürde olan karmaşayla beraber muntazam bir vahdet ile bu vahdet mührünü taşıdığı ifade edilmiş.

> İşte, şu fıkra işaret eder ki, kâinatta tasarruf eden haşmet-i rububiyet, o koca güneşi şu zemin yüzündeki zîhayatlara bir hizmetkâr, bir lâmba, bir ocak; ve koca küre-i zemini onlara bir beşik, bir menzil, bir ticaretgâh; ve ateşi, her yerde hazır bir aşçı ve dost; ve bulutu süzgeç ve murdia; ve dağları mahzen ve ambar; ve havayı zîhayata enfas ve nüfusa yelpaze; ve suyu yeniden hayata

[119] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar 43), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

girenlere süt emziren dâye ve hayvanata âb-ı hayat veren bir şerbetçi hükmüne getiren rububiyet-i ilâhiye, gayet vazıh bir surette vahdaniyet-i ilâhiyeyi gösterir.[120]

Burada güneş, ateş, dağ, hava ve suyun canlılara bağlandığını ve bu varlıklardan her birinin canlıların bazı ihtiyaçlarını gidermek için, haşmetli terbiye edicinin onları istihdam ettiği bildirilmektedir. Evrime göre ise güneşin kendi isteği dışında doğal olarak ışın yaymak, ateşin yakmak dışında bir şey yapmadığı ortadadır. Aynı şekilde dağ, hava ve suyun canlılardan haberi bile yoktur. Bunlar tabii olarak sebeplerin gerektirmesiyle bir yapanı olmadan kendiliğinden olan şeylerdir.

"Hem bütün zîhayata, her birisine lâyık bir tarzda, münasip vakitte, ummadığı yerde rızıklarını vermek, bir ilm-i muhit ile olur. Çünkü rızkı gönderen, rızka muhtaç olanları bilecek, tanıyacak, vaktini bilecek, ihtiyacını idrak edecek; sonra rızkını lâyık bir tarzda verebilir."[121]

Yeryüzünde yaşayan milyonlarca canlı türü ve bu canlıların bazılarının trilyonlarca fertleri geçmişte yaşamış sayısız canlı adedi ve gelecekte yaşayacak olanların adetleri ile birlikte, bu bazı bireylerin trilyonlarca hücreleri var. Bu sayısız canlının her gün beslenmesi ve bu beslenme esnasında karmakarışıklığın ve düzensizlik ile çirkinliğin olmadığını insan eli değmemiş temiz doğa bölgelerinde görmek mümkündür.

Evrime göre bu nerdeyse sınırsız sayıdaki canlının beslenmesi tabii sebeplerle kendiliğinden oluşmakta ve nasıl oluyorsa hepsine yetişmekte ve kendiliğinden taklidi mümkün olmayan bir güzellik oluşturmaktadır. Ancak burada ilgili canlıların rızıklarının ummadıkları yerden verilmesinin her şeyi kuşatmış bir bilgi ile olabileceği ifade edilmiştir. Bunu açıklama babında da bu rızkı vermek için, rızka muhtaçların bilinmesi gerektiği ve onların ihtiyaçlarından haberdar olduktan sonra bu rızkın kendilerine verildiği ifade edilmiştir.

---

[120] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=44, (Mektubat 317-318), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[121] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=44, (Mektubat 328), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> Gayet kat'î bir hads ile, belki müşahede ile sabittir ki, ceset ruh ile kaimdir. Öyle ise, ruh onun ile kaim değildir. Belki ruh binefsihî kaim ve hâkim olduğundan, ceset istediği gibi dağılıp toplansın, ruhun istiklâliyetine halel vermez. Belki ceset ruhun hanesi ve yuvasıdır, libası değildir. Belki ruhun libası, bir derece sabit ve letafetçe ruha münasip bir gılâf-ı lâtifî ve bir beden-i misalîsi vardır.[122]

Evrime göre ruh diye bir şey yoktur. Bundan dolayıdır ki 20 yüzyılın Darwin'i kabul edilen Mayr, Aristo'nun ruhu çağrıştıran öz metaforunun biyolojik evrimi anlamanın önündeki en önemli etmenlerden saymıştır. Bununla onun, evrimin anlaşılmasının iki bin yıl kadar gecikmesine sebep olduğunu ifade etmiştir.

2.4. Allah'ın Varlığının Delilleri Kapsamında Evrimle İlgili Olan Kısımlar

*Risale-i Nur'*da evren, kâinat ismiyle Allah'ın bir kitabı olarak pek çok yerde geçmektedir. Bu kitabın kâtibinin Allah olduğu ve onu zerrelerle yazdığı ve yazımın devam ettiği de pek çok yerde ifade edilmektedir. Aşağıda zerreler dâhil pek çok varlığın Allah'ın varlığını ve birliğini nasıl gösterdiği bağlamındaki paragrafların sadece evrimle ilgisi bulunan kısımlarına değinilmeye çalışılmıştır.

"Arkadaş! Bir nev'in efradı arasındaki tevafuk ve bir cinsin envaı arasında aza-yı esasiyede bulunan müşabehet, sikkenin ittihadına, kalemin vahdetine delâlet ettiklerinden anlaşılıyor ki, bütün mütevafık ve müteşabihler, yani birbirine benzeyen çokluk, bir Zat-ı Vâhidin eser-i sanatıdır."[123]

Bir türün fertleri arasında bulunan ve onu biyolojik manada tür yapan benzerlik ve uygunluklar ile cinslerin türleri arasındaki temel organlarda görülen benzerlik (ki bu benzerlik cinsi oluşturur) bunları yapanın birliğine ve onlar üzerinde bulunan sikkenin bir olduğuna işaret eder denilmiştir. Evrimde de bu benzerlikler vardır ancak bu benzerliklerin bir yapanı veya sanatkârı yoktur. Sadece canlılar ortak bir kökenden geldikleri için onların akrabalık derecesini gösteren bir durumdur. Günümüzdeki ana evrim görüşüne göre bütün canlılar akrabadır ancak o ilk akrabalık 3,8 milyar yıl

---

[122] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 644), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[123] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 22), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

öncesine dayanmaktadır. Ancak bir cinsin türleri bazı farklılıklar gösterse de oldukça yakın bir geçmişte ortak atalardan ayrılmışlardır. Musavver insanın yakın akrabaları için bu süre birkaç yüz bin yılı geçmemektedir.

> Kezalik, inşa ve icatlarda görünen şu suhulet-i mutlaka, bütün mevcudatın bir Sâni-i Vahidin eseri olduğunu vücub derecesinde istilzam ediyor. Aksi halde suubet, güçlük öyle bir derece-i imtina ve muhaliyete çıkacaktır ki, o cins ve nevilerin âdemden çıkmalarına bir sed çekilmiş olur. Binaenaleyh, Cenab-ı Hakkın zatında şeriki olmadığı gibi –çünkü intizam bozulur, âlem fesada gider– fiilinde de şeriki yoktur. Çünkü suubetten, güçlükten dolayı âlemin ademden çıkmamasına sebep olur."[124]

Bir önceki paragrafla birlikte hem cins tür ilişkisi biyolojik manada ele alınmış hem de fiilinde şeriki olmadığı vurgulanarak onun fiili olan canlıların yaratılmasının sebeplere verilemeyeceği ifade edilmiştir ki bu *Risale-i Nur'*un pek çok yerinde vurgulanan bir durumdur.

> Kezalik, nebatat ve hayvanat, envaıyla, efradıyla, Sanilerinin her şeye kadir olduğuna şehadet eden sanat harikalarıdır. Evet, kudretine nisbeten zerrat ile şümus mütesavi olduğu gibi, yaprakların neşriyle beşerin haşri de birdir. Ve keza, ağaçların çürümüş, dağılmış yapraklarının iadeten ihyası arasında fark yoktur.[125]

Hayvanlar ve bitkilerin tek tek fertleriyle türlerinin Sanilerinin (Sanatkârlarının) her şeye kadir olması ve onun sanat harikaları olmaları kendiliğinden mevcut sebeplerle canlıların oluştuğunu söyleyen evrimin olmaması demektir. Üstelik sanatlı olma durumu hem bitki hem de hayvanlar için yani o zamanki bilgiye göre tüm canlılar için geçerli bir durumdur.

"Kasd ve iradeden doğan bir nizam-ı ekmel vardır. Hilkat ve yaratılışta tam bir hikmet hükümfermadır. Âlemde abes yok. Fıtratta israf yok."[126]

Şayet evrende özelliklede canlılarda "kastd ve iradeden doğan bir nizam-ı ekmel varsa" bu evrenin oluşumunu açıklamaya matuf inorganik ve canlıların oluşumunu

---

[124] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 22), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[125] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 263), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[126] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 62), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

açıklamaya yönelik olan organik evrimin, eğer olmuşsa kendi kendine değil ancak bir kast ve irade ile olacağını ifade etmektedir ki bu evrimcilerin kabul edeceği bir olgu değildir.

Yine evrime göre "abesler" çoktur ki doğal seçilimle elenenler bir çeşit abesler olmak durumundadırlar. "Fıtratta israf yoktur" denilmektedir. Bunun anlamı yaratmada bir israfın olmaması demek oluyor. Ancak aslında evrime göre türler ortaya çıkana kadar çok büyük israflar söz konusu olmak zorundadır.

"Fennin de şehadet ettiği gibi; Sâni-i Hakîm her şeyde en kısa yolu, en yakın ciheti, en güzel ve en hafif sureti ihtiyar etmiştir."[127]

"En kısa yolu, en yakın ciheti, en güzel ve en hafif sureti" kendiliğinden gerçekleştiği iddia edilen evrimde olması muhal olan bir durum olmasından kaynaklı bu evrimle deriden çelişmektedir.

> Cenab-ı Hak, kâinatta vaz' ettiği yüksek mizan gibi, hurdebîni hayvanların bağırsaklarında da pek ince ve lâtif bir nizam vaz' etmiştir; semadaki ecramı birbiriyle rabteden cazibe-i umumî kanunu gibi, cevahir-i ferdi de, yani zerratı da o kanunun bir misliyle nazmetmiştir. Sanki bu zerrat âlemi, o semavi âleme küçük bir misaldir. Hülâsa, aczin müdahalesi ile, kudret mertebeleri ayrılır. Aczi mümteni olan kudretçe, büyük küçük birdir.[128]

Burada değil "hurdebîni hayvanların bağırsaklarında" ki bu çok fazla sayıda hücre ve pek çok atomdan yapılmıştır. Bunun ilahi irade tarafından yapılması evrimin kabul edebileceği bir şey değildir zira evrime göre bütün canlılar maddi sebeplerle meydana gelmiştir. Açıklamanın devamında "cevahir-i ferdi , yani zerratı" yani atomlar belki de kuarklarda mevcut olan intizam ve "cazibe-i umumi" "Semadaki ecram" ların yani yıldız ve belki de galaksilerin tabi olduğu (cazibe-i umumi= evrensel çekim) bir olduğunu büyüklük ve küçüklüğün aczi imkansız olan için bir zorluk veya kolaylık konusu olamayacağı açıklanmıştır.

---

[127] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 63), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[128] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz 87), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> Evet, aklı bozulmayan bir şahıs teemmülü neticesinde anlar ki: Meselâ, bal arısını pek çok şeylere fihriste yapan ve kitab-ı kâinatın ekser mesailini insanın mahiyetinde yazan ve incir nüvesinde incir ağacının programını derceden ve insanın kalbini binlerce âlemlere örnek ve pencere yapan ve beşerin kuvve-i hafızasında tarih-i hayatını taallûkatıyla beraber yazan, ancak ve ancak her şeyi yaratan Hâlik olabilir. Ve böyle bir tasarruf, yalnız ve yalnız Rabbü'l-âlemîne mahsus bir hatemdir.[129]

"Teemmülle" dikkatli bir bakışla anlaşılır ki balarısının pek çok şeye özet olması, incir çekirdeğinde incir ağacının programını yerleştiren ve insanı pek çok yönüyle yapıp donatan ancak ve ancak her şeyi yaratan Hâlik ise bunların başka bir şekilde olamayacağı "Rabbü'l-âlemîne mahsus bir hatem" olarak ifade edilmiştir. Oysa burada sayılanların tümü evrime göre kendiliğinden zamanla tesadüfen oluşmuşlardır.

> Ve keza, bir neviden bir ferdin, bütün efrattan imtiyazını temin edecek teşahhus ve taayyününün kalem-i kudretle yazılması, bütün nev-i beşerin meselâ, efradının nazar-ı kudrette meşhud ve melhuz olduğunu istilzam eder. Çünkü bir ferd, alâmet-i farikası cihetiyle bütün efrada muhalif olacaktır. Eğer bütün efrat hazır bulunmazsa, taayyünlerinde, alâmatlarında muhalefetin bulunmaması ihtimali vardır. Bu ihtimal ise bâtıldır. Öyle ise, bir ferdin hâlikı bir nev'in hâlikı olacaktır. Ve keza, bir nev'e hâlik olabilmek, cinse de hâlik olabilmeye mütevakkıftır. En nihayet iş اَللّٰهُ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ هُوَ da nihayet bulur.[130]

Bir türdeki her bir bireyin farklı olması hiç birisinin diğer birisine tam tamına benzememesi müşahede edilen bir durumdur. Bu durumun hâlihazırda böyle olmasıyla beraber bir de ilgili türün geçmişte yaşamış bireyleri ile gelecekte yaşayacak bireylerinin de birbirlerine tıpatıp benzememesi; onların yaratılırken hepsinin "nazar-ı kudrette" düşünülüp mülahaza edilmesini gerektirir, yoksa bu kadar fertler içerisinde birbirlerinin tıpkısı olanların olması kaçınılmazdır. İşte bundan dolayı bir ferdin yaratıcısı ilgili türün yaratıcısı olmalıdır. Aynı şekilde bir türü yarata bilmek onunla benzer olan türleri ihtiva eden cinsin de yaratanı olmayı gerektirir. Bu silsile familya, ordo, sınıf, şube, âlem, üst âlem ve tüm canlılık için de böyle olmak durumundadır.

> Hortumlu sivrisinek dünyaya geldiği dakikada hanesinden çıkar, durmayarak insanın yüzüne hücum eder. Uzun asâsıyla vurur, ab-ı hayat fışkırtır, içer. Hücumdan kaçmakta erkân-ı harb gibi maharet gösterir. Acaba bu küçük,

[129] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 16), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[130] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 63), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> tecrübesiz, yeni dünyaya gelen mahluka bu sanatı ve bu fenn-i harbi ve su çıkarmak sanatını kim öğretmiş? Ve nereden öğrenmiş? Ben, yani bu biçare Said itiraf ediyorum ki; eğer ben o hortumlu sineğin yerinde olsaydım, bu sanatı ve bu kerr u fer harbini ve su çıkarmak hizmetini çok uzun dersler ve çok müteaddit tecrübelerle ancak öğrenebilirdim.[131]

Birçok canlı organizmanın yaptıkları bazı işlemler burada "hortumlu sivrisinek" örneğinde verildiği gibi akıllı olan insanlığın bile yapamayacağı şeylerken, bunları göz ardı edip çok olağan karşılamak bilimin doğasına aykırıdır. Ancak evrimde bu tür milyarlarca ilişkinin hiçbir anlamı yoktur; üstelik eğitimli insanlar bile bunları yapamayacakken.

> Senin yüzün, vechin o kadar küçüklüğü ile beraber geçmiş ve gelecek bütün insanların adedince kendisini onlardan ayıran ve tarif eden nişan ve alâmetleri havi olduğu gibi, yüzünü teşkil eden esas ve erkânında da bütün insanlar ittifaktadır. Bütün insanlarda biri tevafuk, diğeri tehalüf olmak üzere iki cihet vardır. Tehalüf ciheti Sâniin muhtar olduğuna, tevafuk ciheti ise Sâniin Vahid-i Ehad olduğuna delalet ederler. Bu iki cihetin bir kasıdın kasdıyla, bir muhtarın ihtiyarıyla, bir mürîdin iradesi ile, bir alîmin ilmiyle olmadığını tevehhüm etmek, muhalatın en acibidir. Fesübhanallah! Yüzün o küçük sahifesinde nasıl gayr-i mütenahî nişanlar dercedilmiştir ki, göz ile okunur da nazar ile, yani akıl ile görünmez.
>
> İnsan nevinde şu tehalüf ile beraber buğday, üzüm, arı, karınca nevilerindeki tevafuk, kör tesadüfün işi olmadığı güneş gibi aşikârdır. Madem ki kesretin böyle uzak, ince, geniş ahval ve etvarında da tesadüfün müdahalesine imkân yoktur. Ve tesadüfün elinden mahfuzdur. Ve ancak bir Hakîmin kasdı ve bir Muhtarın ihtiyarı ve Semi', Basîr bir Mürîdin iradesinin daire-i tasarrufundadır.
>
> Tesadüf, şirk ve tabiattan teşekkül eden fesat şebekesinin âlem-i İslâmdan nefiy ve ihracına, *Risale-i Nur*'ca verilen karar infaz edilmiştir.[132]

Daha önce ifade edildiği gibi insanların özellikle yüzlerinin, hiçbirisinin diğerine benzememesi ve hatta geçmişte yaşamış ve gelecekte de yaşayacaklar da dâhil. Bu benzersizliğin yaratıcının ihtiyar sahibi olduğunu; ancak temel yapılarının aynı olması da onun birliğine delil olduğu ifade edilmiştir. İnsanda böyle olduğu gibi buğday, üzüm, arı ve karınca türleri sayılarak aslında tüm bitki ve hayvan türlerinde bu şekildeki

[131] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 178), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[132] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 194), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

bireylerin benzersizliği ile birlikte her bir türdeki ortak benzerlik ve birlik tesadüfün işi olamayacağı ifade edilmiştir. Evrime göre ise bu benzerlik ve benzersizlikler ancak ve ancak tesadüfün sonucudur.

Ancak neden tesadüfen bir türün iki bireyinin birbirinin her şeyiyle tıpa tıp benzer olmadığını teorik olarak bilmemiz bunun tesadüfün işi olmadığının ifadesidir. Canlıların tabii olarak tesadüfen kendiliğinden oluştuğu günümüz evrimcilerinin değişmez inancıdır. İşte bu yüzden "Tesadüf, şirk ve tabiattan teşekkül eden fesat şebekesinin âlem-i İslâmdan nefiy ve ihracına, *Risale-i Nur*'ca verilen karar infaz edilmiştir." Denilerek günümüz evrimcilerinin iddiasının geçersiz olduğu ortaya konulmuştur.

"İnsan, hikmet ile yapılmış bir masnudur. Ve Sâniin gayet hakîm olduğuna, yaptığı vuzuh-u delâlet ile sanki mücessem bir hikmet-i nakkaşedir. Tecessüd etmiş bir ilm-i muhtardır…"[133]

Hikmetle yapılmış bir sanat (masnu) hiçbir şekilde tesadüfen kendiliğinden oluşmuş bir ilk canlının 3,8 milyar yıllık serüveniyle meydana gelmiş bir hayvan türü değildir ki evrimin tamda söylediği budur. Evrime göre insan hayvan türlerinden biridir ve üstelik hepsinin ortak bir atasıda vardır.

"Ve hüceyrat-ı bedeniye ile zerrat dahi yaratılıyor."[134]

Atomlar ve beden hücreleri dahi yaratılıyorsa evrim nerde kalır?

"Cenab-ı Hak kâinatı teşkil eden zerratı şeriat-ı fıtriyesine musahhar ve muti ve evamir-i tekviniyesine de münkad ve mümessil kılmıştır. Bir arı, Kün emrine imtisalen matlub bir şekle girdiği gibi, herhangi bir hayvan da aynı emre imtisalen irade edilen vaziyetlere girer."[135]

---

[133] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 197), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[134] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 202), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[135] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 206), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Eğer bir arı ol (kün) emrine göre istenilen (matlub) bir şekle giriyorsa evrimin öne sürdüğü onun ortak ataları ve ilk canlı nerde kalır? Üstelik bu gibi canlılarla birlikte tüm evreni (kainat) oluşturan zerreler musahhar ve itaatkar (muti) ve Allah'ın yaratılış emirlerine (evamir-i tekviniye) bağlı (münkad) ve bağımlı (mümessil) oldukları ifade edilmiştir. Şayet bir zerre (atom) gelişi güzel hareket edemiyorsa bu evrim hiçbir şekilde mümkün değil demektir. Çünkü o atomlar istedikleri şekilde davranamıyorlardır demektir.

"İkincisi, küre-i arz simasında, nebatat ve hayvanatın tedbir ve terbiye ve idaresindeki teşabüh, tenasüb, intizam, insicam, lütuf ve merhametten tezahür eden sikke-i kübra-yı rahmaniyettir ki, بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ ا ona bakıyor."[136]

Burada daha önce sözü edildiği üzere bitkiler ve hayvanlar arasında ki ilişkiler; benzerlikler uyum ve beraberliklerle birlikte büyük rahmet sikkesinden bahsedilmektedir ki bu evrimin canlıların belirli kaynaklar için mücadele içinde olması ilkesi olan doğal seçilime ters düşmektedir.

> Evet, rû-yi zeminde dört yüz bin muhtelif ayrı ayrı nebatatın ve hayvanatın taifelerini, hiçbirini unutmayarak, şaşırmayarak, vakti vaktine, kemal-i intizamla, hikmet ve inayetle terbiye ve idare eden ve küre-i arzın simasında hatem-i ehadiyeti vaz' eden, bilbedahe, belki bilmüşahede, rahmettir. Ve o rahmetin vücudu, bu küre-i arzın simasındaki mevcudatın vücudları kadar kat'î olduğu gibi, o mevcudat adedince tahakkukunun delilleri var.[137]

O zamanki biyoloji bilgisine göre canlılar ya bitki veya hayvan olarak sınıflandırılmışlardır. Bu ikili alem sistemi 1959 da Withaker beşli alam sistemini önerene kadar geçerli olan tek alem anlayışıdır. Buna gör o zamandaki bitki ve hayvanların yani bilinen tüm canlıların toplam tür (nev burada taife) sayısı dört yüz bin olarak verilmiştir. Zaman içinde yeni canlı türlerinin tavsif edilip isimlendirilmesiyle bu rakamlar değiştiğinden *Risale-i Nur'*un farklı yerlerinde farklı sayılar verilmiştir. Bunların hangi zamanlara denk geldiği ve biyolojik manada o zaman isimlendirilmiş canlıların sayısının tespiti farklı bir çalışmayı gerektirmektedir. Ancak burada evrim

---

[136] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 15), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[137] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 18), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

açısından önemli olan bu sayılan tüm canlı türlerinin tüm fertlerinin “hiçbirini unutmayarak, şaşırmayarak, vakti vaktine, kemal-i intizamla, hikmet ve inayetle terbiye ve idare eden ve küre-i arzın simasında hatem-i ehadiyeti vaz’ eden, bilbedahe, belki bilmüşahede, rahmettir” denilmek suretiyle bunların evrimle alakalarının olmadığını hatta ekolojik ilişkilerde bile gözetilip beslendiği ifade edilmektedir. Böle bir bakış açısı evrimin olmaması ile eşdeğerdir.

> Hem, baharın her bir günü, her bir haftası, birer taife-i nebatatın birer bayramı hükmünde olduğu için, her bir taifesi dahi kendi sultanının o taifeye ihsan ettiği güzel hediyeleri teşhir için ona taktığı murassa nişanları, birer resm-i geçit tarzında o Sultan-ı Ezelînin nazar-ı şuhud ve işhadına arz ettiğinden ve öyle bir vaziyet gösterdiğinden; bütün nebatat ve eşcar güya “Sanat-ı rabbaniye murassaatını ve çiçek ve meyve denilen fıtrat-ı ilâhiyenin nişanlarını takınız, çiçekler açınız” emr-i rabbaniyeyi dinliyorlar ki, rû-yi zemin dahi gayet muhteşem bir bayram gününde, şahane resm-i geçitte, sürmeli formaları ve murassa nişanları parlayan bir ordugâhı temsil ediyor.
> İşte şu derece hikmetli ve intizamlı teçhizat ve tezyinat elbette nihayetsiz kadîr bir sultanın, nihayet derecede hakîm bir hâkimin emriyle olduğunu kör olmayanlara gösterir.[138]

Melekler cinler ve insanlarla beraber bitki türlerinin (nebatat taifesi) hayatlarının muhafazası için “Müdafaa için silâhlarınızı ve cihazatınızı takınız” ilahi emrini aldıklarında bütün yeryüzü karalarında dikenli ot ve ağaçların süngücüklerini takmaları yani dikenlenmeleri bir komutuna bağlanmış olması elbette evrimin olmamasıyla aynı şeyi ifade eder. Aynı şekilde her bir türün baharın bir gününde veya bir haftasında resmigeçit şeklinde kendi bayramı tarzında süslenmiş olarak kendisini seyredenlere göstermesi şeklindeki bir tasavvur evrimle asla bağdaşmaz. Çünkü evrime göre burada resmedilen hiçbir ilişki söz konusu bile olamaz.

> Evet, kemik gibi bir kuru ağacın ucundaki tel gibi incecik bir sapta gayet münakkaş, müzeyyen bir çiçek ve gayet musanna ve murassa bir meyve, elbette gayet sanatperver mucizekâr ve hikmettar bir Sâniin mehasin-i sanatını zîşuura okutturan bir ilânnamedir. İşte, nebatata hayvanatı dahi kıyas et.[139]

---

[138] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 67), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[139] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 86), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Eğer kuru bir ağacın ucundaki tel gibi incecik bir sapta çok nakışlı, süslü bir çiçek veya çok sanatlı ve süslü meyveler “gayet sanatperver mucizekâr ve hikmettar bir Sâniin mehasin-i sanatını zîşuura okutturan bir ilânname” ise şu hâlde kendiliğinden olan evrimle çelişkidedir. Böyle bir ilişki tasavvuru evrim yok demektir.

> Çünkü, her sene elli milyondan ziyade münakkaş, muntazam gömlekleri giyen ve değiştiren küre-i arzın üstünde binler envaın bir tek nevi olan, meselâ sinek taifesinden hadsiz efradından bir tek ferdin yüzer azasından bir tek uzvu olan kanadının kasd ve irade ve meşiet ve hikmet cilvesine mazhariyeti ve ona lâkayd kalmaması ve başıboş bırakmaması gösteriyor ki, değil hadsiz zîşuurun beşiği ve anası ve mercii ve hâmisi olan koca küre-i arzın ehemmiyetli ef’al ve ahvali, belki hiçbir şeyi cüz’î olsun, küllî olsun irade ve ihtiyar ve kasd-ı ilâhî haricinde olmaz.[140]

Evrime göre diğer tüm türleri gibi sinek türlerinin de bir gayesi ve yaratıcısı yoktur. Ancak burada sineklerden tek bir türün çok fazla olan fertlerinden tek bir ferdinin yüzlerce kısmından bir tek kısmı olan kanadının “kasd ve irade ve meşiet ve hikmet cilvesine mazhariyeti ve ona lâkayd kalmaması ve başıboş bırakmaması gösteriyor ki” denilmek suretiyle evrimin olamayacağı açıkça ifade edilmiştir.

> Gel, bu müteharrik antika (Haşiye 4) sanatlarına bak; her birisi öyle bir tarzda yapılmış, adeta bu koca sarayın bir küçük nüshasıdır. Bütün bu sarayda ne varsa, o küçücük müteharrik makinelerde bulunuyor. Hiç mümkün müdür ki, bu sarayın ustasından başka birisi gelip, bu acib sarayı küçük bir makinede derc etsin? Hem, hiç mümkün müdür ki, bir kutu kadar bir makine bütün bir âlemi içinde aldığı halde, tesadüfi veyahut abes bir iş, içinde bulunsun? Demek, bütün gözün gördüğü ne kadar antika makineler var, o gizli zatın birer sikkesi hükmündedirler.
>
> Haşiye 4:
> Hayvanlara ve insanlara işarettir. Zira hayvan, şu âlemin küçük bir fihristesi ve mahiyet-i insaniye şu kâinatın bir misal-i musağğarı olduğundan, adeta âlemde ne varsa, insanda numunesi vardır.[141]

Burada hayvanlar hareketli antika sanat olarak ifade edilmiş ve dünyanın bir küçük nüshası olduğu belirtilmiştir. Dünyada olan elementlerin çoğu bu hayvanlarda da bulunmaktadır. Evrim açısından burada önemli olan ise bu hareketli makinelerin yani

---

[140] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 214), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[141] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 340), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

hayvanların ve tabii ki insanların bu saray denilen dünyanın ustası tarafından yapıldığı yani yaratıldığı vurgulanmıştır ki bu evrim yok demekle aynı şeydir. Küçük birer hareketli makine olan bu hayvanların elementler yönünden âlemi içine aldığını ve bunun tesadüfle işinin olamayacağı belirtilmiştir. Antika makineler olan bütün hayvanların o gizli zat denilen Allah'ın birer sikkesi yani nişanı olarak ifade edilmiştir.

> …Çünkü, bak, bu taşlardaki nakşa. (Haşiye 1) Her birisinde bütün sarayın nakışları var, bütün şehrin tanzimat kanunları var, bütün memleketin teşkilat programları var. Demek bu nakışları yapmak, bütün memleketi yapmak kadar harikadır. Öyle ise her bir nakış, her bir sanat, o gizli zatın bir ilânnamesidir, bir hatemidir.
>
> Madem bir harf, kâtibini göstermeksizin olmaz; sanatlı bir nakış, nakkaşını bildirmemek olmaz. Nasıl olur ki, bir harfte koca bir kitabı yazan, bir nakışta bin nakşı nakşeden nakkaş, kendi kitabıyla ve nakşıyla bilinmesin.
>
> Haşiye 1:
>
> Şecere-i hilkatin meyvesi olan insana ve kendi ağacının programını ve fihristesini taşıyan meyveye işarettir. Zira kalem-i kudret âlemin kitab-ı kebirinde ne yazmış ise, icmalini mahiyet-i insaniyede yazmıştır; kalem-i kader dağ gibi bir ağaçta ne yazmış ise, tırnak gibi meyvesinde dahi derc etmiştir.[142]

Evrime göre tam da burada olamayacağı ifade edilen, şuursuz sebepler kör tesadüfler ve sağır tabiatın gereği olarak bütün canlılar olmuşlardır. Oysa burada belki bir harf olarak ifade edilen bir canlının kendi kâtibini göstermeksizin olamayacağı, bunlar sanatlı birer nakış oldukları için nakşedicilerini bildirmemelerinin imkânsızlığı ifade edilmiştir. Evrimde ise böyle bir sanatçı ve nakşedici tabii ki söz konusu değildir.

> Maahaza bir semere, bir şecerenin bir misâl-i musağğarıdır. Ve o semeredeki çekirdek, o şecerenin defter-i a'malidir. O ağacın tarih-i hayatı o çekirdekte yazılıdır. Bu itibar ile, bir semere şecerenin tamamına, belki o şecerenin nevine, belki küre-i arza nazırdır. Öyle ise, bir semerenin sanatındaki azamet-i maneviyesi, arzın cesameti nisbetindedir. O zerreyi, sanatça havi olduğu o azamet-i maneviye ile bina eden, arzı haml ve bina etmekten aciz

[142] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 342), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> olmayacaktır. Acaba o kâfir münkir, kalbinde böyle bir küfrü taşımakla, akıl ve zekâ iddiasında bulunması kadar bir ahmaklık var mıdır?[143]

Meyve kendi ağacının bir küçük örneğidir. O meyvedeki çekirdek ise o ağacın hayat hikâyesidir "defter-i a'malidir". Ağacın hayatı o çekirdekte yazılıdır. Bu yönüyle bir meyve, ağacın tümüyle, hatta o türdeki tüm ağaçlarla hatta ve hatta yeryüzünün tümüyle ilişkilidir. Bu da bir yönüyle o meyvedeki sanatın büyüklüğü, yeryüzünün büyüklüğündedir demektir. O zerre gibi olan meyveyi, sahip olduğu bu ilişkilerinden dolayı, yaratan tüm ilişkide olduğu burada sayılan varlıklarında yaratıcısı olmalıdır. Bunu anlayamayan da kâfir ve münkir olarak sıfatlandırılmış ve bunların akıl ve zekâ iddiasında bulunamayacak ahmaklar olduğu ifade edilmiştir.

> Nevilerin pek dağınık bulunmasından, pek geniş bir tasarruf ile harika bir hüsn-ü sanat, ilim ve kudretiyle her şeyin yanında bulunan zata hastır. Kesret ve mebzuliyet ile beraber her ferdin sanat itibariyle kıymetdar olması, sonsuz bir zenginlikle gayr-i mütenahi hazinelere malik olan zata mahsustur. Efradın ziyadesiyle karışık olmasıyla beraber iltibassız ve fevkalâde imtiyaz ve teşahhuslara mazhar olmaları, her şeye basîr ve her şeye şehîd ve her bir fiili kendisini diğer bir fiilden menetmeyen zata mahsustur.[144]

Burada bir tür ile onun fertlerinin ilişkisi ele alınmakta her bir ferdin özel ve biricik olması hasebiyle o türün fertleri arasında tam bir ayrılık ve fakat hepsinin ortak özellikler göstermesi açısından da tam bir benzerlik gösterdikleri ifade edilmektedir. Linnaeus türlerin tek tek yaratıldığına inanıyor ve bunların değişmemesi gerektiği düşüncesindeydi. Bu inanış günümüz "yaratılışçılarının" Linnaeus'dan kalma önemli bir argümanıdır. Ancak burada Nursinin günümüzdeki biyolojik tür tarifine uygun bir şekilde bir türün ortak özelliklerinin aynı ve fakat onu oluşturan her bir ferdin de diğerlerinden belirli bir oranda farklı ve orijinal olabilmesini biyolojik tür tarifi ortaya atılmadan (Mayr 1942) 20-25 sene önce gayet açık bir şekilde ifade etmektedir. Bu yönüyle çok orijinal bir tespittir diyebiliriz.

> Aynen öyle de, küçük küçük cüzdanlar hükmünde, hem birer küçük levh-i mahfuz manasında, hem büyük levh-i mahfuzu yazan kalemden tereşşuh eden küçük küçük noktalar suretinde olan benî-beşerin kuvve-i hafızaları, ağaçların

[143] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 39), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[144] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 41), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> meyveleri, meyvelerin çekirdekleri, tohumları; elbette bir hafıza-i kübrayı, bir defter-i ekberi, bir Levh-i Mahfûz-u Âzamı ihsas eder, iş'ar eder ve isbat der. Belki, keskin akıllara gösterir.[145]

Evrime göre ağaçların meyveleri ile meyvelerin çekirdek ve tohumları ile birlikte insan ve dolayısı ile de insanın da hafızası sadede kendiliğinden sebeplerle oluşmuş ilişkiler ve olaylardır. Burada ifade edilen herhangi bir defter söz konusu değildir. Bu durumun keskin akıllara görünmesi ise evrimcilerin sadece bir hayal olarak nitelendirdikleri şeylerdendir.

> Meselâ, bahar mevsiminde cennet hurileri tarzında bütün ağaçları sündüs-misal libaslar ile giydirip çiçek ve meyvelerin murassaatıyla süslendirip, hizmetkâr ederek onların lâtif elleri olan dallarıyla, çeşit çeşit en tatlı, en musanna meyveleri bize takdim etmek; hem zehirli bir sineğin eliyle şifalı, en tatlı balı bize yedirmek; hem en güzel ve yumuşak bir libası elsiz bir böceğin eliyle bize giydirmek; hem rahmetin büyük bir hazinesini küçük bir çekirdek içinde bizim için saklamak ne kadar cemil bir kerem, ne kadar lâtif bir rahmet eseri olduğu bedaheten anlaşılır.[146]

Ne bahar mevsiminde bütün ağaçların "sündüs-misal" cennet hurileri şeklinde süslenmesi nede onların latif dallarıyla çeşit çeşit en tatlı ve sanatlı meyveleri bize uzatmaları evrime göre söz konusu değildir. Ancak evrim açısından bu sadece ilgili bitkilerin kendi nesillerini devam ettirmek için sergiledikleri bir durumdur. Yine zehirli bir sineğin (bal arısı) bizlere şifalı ve tatlı balı yerdirmesi ile en güzel ve yumuşak bir elbisenin elsiz bir böceğin eliyle bize giydirilmesi de evrimin kabul edeceği bir durum değildir. Ancak biz gündelik hayatımızda hatta üreticinin çektiği sıkıntıları da çekmeden doğrudan o şifalı balı yiyor ve yumuşacık ipeği de giyiyoruz. Dolayısı ile burada büyük bir bakış açısı (tarzı nazar) farkı söz konusudur.

> Evet, aç bir arslan, zaif bir yavrusunu kendi nefsine tercih ederek, elde ettiği bir eti yemeyip yavrusuna vermesi; hem korkak tavuk, yavrusunu himaye için ite, arslana saldırması; hem incir ağacı kendi çamur yiyerek yavrusu olan meyvelerine halis süt vermesi, bilbedahe, nihayetsiz Rahîm, Kerîm, Şefîk bir zatın hesabıyla hareket ettiklerini kör olmayana gösteriyorlar. Evet nebatat ve behimiyyat gibi şuursuzların gayet derecede şuurkârane ve hakîmane işler

[145] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 68), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[146] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 81), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> görmesi bizzarure gösterir ki, gayet derecede Alîm ve Hakîm birisi vardır ki, onları işlettiriyor. Onlar, Onun namıyla işliyorlar...[147]

Örneğin bir buğdayın kurak bir dönemde boy vermeyip elindeki çok kıt su ve besin miktarıyla daha bir karışlık boydayken başak bağlamasını acaba bu buğday düşünerek mi yapmaktadır. Eğer düşünüyorsa bunu neresiyle düşünüyordur. Yoksa burada ifade edildiği gibi bu “nebatat ve behimiyatın” yani bitki ve böceklerin Âlim ve Hâkim bir işlettiricisi mi vardır? Evrim açısından buna ne diyebiliriz?

> Haşr-i baharîde görüyoruz ki, beş-altı gün zarfında küçük ve büyük hayvanat ve nebatattan üç yüz binden ziyade envaı haş redip neş rediyor. Bütün ağaçların, otların köklerini ve bir kı sım hayvanları aynen ihya edip iade ediyor. Baş kaları nı ayniyet derecesinde bir misliyet suretinde icad ediyor. Halbuki, maddeten farkları pek az olan tohumcuklar, o kadar karış mış ken kemal-i imtiyaz ve teş his ile o kadar sürat ve vüs’at ve suhulet içinde kemal-i intizam ve mizan ile altı gün veya altı hafta zarfında ihya ediliyor. Hiç kabil midir ki, bu iş leri yapan zata bir şey ağır gelebilsin, semavat ve arzı altı günde halkedemesin, insanı bir sayha ile haş redemesin; hâşâ![148]

“Haşre” benzeyen baharda beş altı gün içerisinde irili ufaklı o zaman için bilinen miktar olarak üç yüz binden fazla hayvan ve bitkinin “haşredilip” neşrediliyor olduğu ifade edilmiş. Ağaçların köklerinin ve bir kısım hayvanların aynen “hayatlandırıldığını”, geri kalanları da birbirinin aynısı gibi bir benzerlikle “ayniyet derecesinde bir misliyet” İcat edildikleri ifade edilmektedir. Üstelik maddeleri açısından farkları çok az olan “tohomcukların” çok karışmış iken tam bir ayırma ile bir teşhis ile çok hızlı, küresel ölçekte tam bir kolaylık ve düzen içerisinde altı gün veya altı hafta içerisinde hayat bulmaları nazara verilmektedir. Ancak evrim açısından burada ifade edilen ilişkilerin hiçbirisi söz konusu olamaz sadece ısının artması sonucu var olan yapıların kendiliğinden bu durumları gösterdiklerine yer verilir.

> …Aynen öyle de, zemin yüzünün ordugâhında ve her baharda yeniden silah altına alınmış bir yeni ordu-yu sübhanîde, nebatat ve hayvanat milletlerinden dört yüz bin nev’in çeşit çeşit elbise, erzak, esliha, talim, terhisleri gayet mükemmel ve muntazam ve hiçbirini unutmayarak ve şaşırmayarak bir tek kumandan-ı âzam tarafından verilen küre-i arzın bahar ordugâhı, ne derece

[147] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 81), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[148] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 101), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

mezkûr insan ordu ve ordugâhından büyük ve mükemmel ise, sizin okuyacağınız fenn-i askerî mikyasıyla dikkatli ve aklı başında olanlara o derece küre-i arzın Hâkimini ve Rabbini ve Müdebbirini ve Kumandan-ı Akdesini hayretler ve takdislerle bildirir ve tahmid ve tesbihle sevdirir.[149]

Canlıların beslenmesinin onları yaratan tarafından "baharı bir büyük vagon gibi, binler ayrı ayrı taamlarla doldurarak, kışta erzakı tükenen biçare zîhayatlara getiren;" verildiği ifade edilmiştir. Yukarıda ifade edildiği gibi evrim açısından böyle bir durum söz konusu değildir. Üstelik burada ifade edildiği gibi o dört yüz bin türün her birisinin rızıkları ayrı, silahları ayrı, giydiği elbiseleri ayrı talimat ve "terhisatlarının" ayrı olduğu ve bunun özel olarak onların yaratıcısı tarafından verildiği ifade edilmiştir.

…ve bazen ağaç gibi bir kelimede bir kasideyi ve çekirdek gibi bir noktada bir kitabın tamam fihristesini yazan bir kalem işlediğini gözümüzle gördüğümüz bu nihayetsiz mânidar ve her kelimesinde çok hikmetler bulunan şu mecmua-i kâinat ve bu mücessem Kur'an-ı ekber-i âlem, mezkûr misaldeki kitaptan ne derece büyük ve mükemmel ve mânidar ise, o derecede, sizin okuduğunuz fenn-i hikmetü'l-eşya ve mektepte bilfiil mübaşeret ettiğiniz fenn-i kıraat ve fenn-i kitabet geniş mikyaslarıyla ve durbîn gözleriyle bu kitab-ı kâinatın Nakkaşını, Kâtibini hadsiz kemalâtıyla tanıttırır, …[150]

Bahar mevsiminde tüm canlıların birlikte şaşırılmadan karıştırmayarak mükemmel ve muntazam bir tarzda yazıldığı ifade edilmektedir. Üstelik bu yazma işleminde bir kelime olarak ele alınan bir ağacın bir kasideyi içerdiği ve nokta olarak ifade edilen bir çekirdekte kitabın tamamının özeti yazıldığı ifade edilmiştir. Şüphesiz evrim için burada ifade edilen ilişkiler ve benzetmelerin her hangi bir anlamı yoktur.

Gel, bütün bu ovaları, bu meydanları, bu menzilleri süslendiren şeyler üstünde dikkat et; her birisinde o gizli zattan haber veren işler var. Adeta her biri birer turra, birer sikke gibi, o gaybî zattan haber veriyorlar. İşte gözünün önünde, bak bir dirhem pamuktan (Haşiye 2) ne yapıyor? Bak, kaç top çuha ve patiska ve çiçekli kumaş çıktı. Bak, ondan ne kadar şekerlemeler, yuvarlak tatlı köfteler yapılıyor ki, bizim gibi binler adam giyse ve yese, kâfi gelir. Hem de bak; bu demiri, toprağı, suyu, kömürü, bakırı, gümüşü, altını; gaybî avucuna aldı, bir et parçası (Haşiye 3) yaptı. Bak, gör, işte ey akılsız adam! Bu işler öyle bir zata mahsustur ki, bütün bu memleket, bütün eczasıyla onun mucize-i kuvveti altında duruyor, her arzusuna râm oluyor.[151]

---

[149] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 194), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[150] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 195), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[151] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 340), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Canlıların beslenmeleri bütün yönleriyle var oldukları günden beri 3.8 milyar yıldır ve yaklaşık olarak 1,5 milyar canlı türü (günümüzde yaklaşık olarak 3 milyon canlı türü isimlendirilmiştir henüz isimlendirilemeyenler tahmini 15 milyondur; günümüzde yaşayan canlıların geçmişte yaşamış ve kaybolup gitmiş olanların %1'i olduğu tahmin ediliyor,şu halde tahmini canlı türü 15000000x100=1500000000= 1,5 milyar tür eder) bütün beslenme şekilleri ve ilişkileriyle beraber bu dünyadan besleniyorlar bir de bu 1,5 milyar canlının bazılarının katirilyonlarca ferdi olduğunu düşündüğümüzde gerçekten muazzam bir miktar ortaya çıkar ve bunların her gün tümünün 3.5 milyar yıldır beslendikleri düşünüldüğünde aklın alamayacağı bir büyüklük elde edilmiş olur.

> ...O şuursuz cisim, (Haşiye 2) güya bir işaret ediyor, en büyük bir cismi kendine hizmetkâr ediyor, kendi işlerinde çalıştırıyor. Daha başka şeyleri bunlara kıyas et. Adeta her bir şey, bütün bu âlemdeki hilkatleri musahhar ediyor. Eğer, o gizli zatı kabul etmezsen, bütün bu memleketteki taşında, toprağında, hayvanında, insana benzer mahluklarda o zatın bütün hünerlerini, sanatlarını, kemalâtlarını, birer birer, o şeylere vereceksin.[152]

Evrime göre burada olamayacağı ifade edilen "Eğer, o gizli zatı kabul etmezsen, bütün bu memleketteki taşında, toprağında, hayvanında, insana benzer mahlûklarda o zatın bütün hünerlerini, sanatlarını, "kemalâtlarını", birer birer, o şeylere vereceksin." her bir canlıya bütün yaptıkları kendisine verilmektedir. Buna ilave olarak sinekle karaağaç arasındaki ilişki nazara verilerek meyvesiz olan karaağacın meyvelerinin adeta o sinekler olduğu ifade edilmiştir ki böyle bir bakış açısı ilginç olduğu kadar evrimin olmamasıyla aynı şeydir.

"Hem, zeminin sahifesinde yüz binler envaı, beraber birbiri içinde kalem-i kudretiyle hatasız, kusursuz yazmak, bir tek Vahid-i Ehadin sikkesi olduğundan, şu ayetle, güneş gibi vahdaniyeti isbat etmekle beraber, güneşin tulu ve gurubu gibi kolay ve kat'î, kıyamet ve haşri gösterir."[153]

---

[152] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 341), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[153] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 466), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Yeryüzünde yüzbinlerce (milyonlarca) türleri beraber birbiri içinde kudret kalemiyle hatasız ve kusursuz yazmak evrim düşüncesinde olan bir şey değildir. Bu son derece ilginç olayın neden ve nasıl olduğu ekolojinin konusudur ve evrime dayalı ekoloji yaklaşımında burada ifade edilen durumun bir açıklaması yoktur.

> …ve semadan âb-ı hayatı ölmüş zemine gönderip, zemini yüz bin taifeleriyle ihya edip, bir mahşer-i acaib suretine getirmekteki tecelli-i azamet-i kudret; ve zeminde hadsiz muhtelif hayvanatı basit bir topraktan halk etmekteki tecelli-i rahmet ve kudret; ve rüzgârları nebatat ve hayvanatın teneffüs ve telkihlerine hizmet gibi vazife-i azime ile tavzif edip, tedbir ve teneffüse salih vaziyete getirmek için tahrik ve idaresindeki tecelli-i rahmet ve hikmet;…[154]

Evrimin bakış açısında hadsiz hayvanatın zeminde yani yeryüzünde basit bir topraktan yaratılması gibi bir durum yoktur. Yeryüzü yaşamaya olanak verdiğinden dolayı her nasılsa oluşan ilk canlıdan zaman içinde tüm canlılar ve bu arada hayvanlar ve bu hayvanlardan insanlar oluşmuştur.

> "Size ve hayvanatınıza rızkı yetiştirmek için su semadan geliyor. O suda, size ve hayvanatınıza acıyıp, şefkat edip rızık yetiştirmek kabiliyeti olmadığından, su gelmiyor, gönderiliyor demektir. Hem, toprak, nebatatıyla açılıp, rızkınız oradan geliyor. Hissiz, şuursuz toprak sizin rızkınızı düşünüp şefkat etmek kabiliyetinden pek uzak olduğundan, toprak kendi kendine açılmıyor, birisi o kapıyı açıyor, nimetleri ellerinize veriyor. Hem, otlar, ağaçlar sizin rızkınızı düşünüp merhameten size meyveleri, hububatı yetiştirmekten pek çok uzak olduğundan, ayet gösteriyor ki, onlar bir Hakîm-i Rahîmin perde arkasından uzattığı ipler ve şeritlerdir ki, nimetlerini onlara takmış, zîhayatlara uzatıyor.[155]

İnsan ve diğer hayvan türlerinin beslenmesinin gerçekleşmesi için gerekli olan su ve toprağın bunu yapacak yani düşünecek durumları olmadığından ve yine insan ve diğer hayvanların besin olarak kullandığı otlar ve ağaçlar bu canlıların rızkını düşünüp meyveleri hububatları vermiyorlar. Bunlar bir Hâkim-i Rahimin perde arkasından uzattığı ipler ve şeritler olması evrim açısından söz konusu değildir.

[154] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 516), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[155] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 523-524), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> Zira, her bir tohum ve çekirdekler, "kâf-nûn" tezgâhından çıkan birer lâtif sandukçadır ki, kaderle tersim edilen bir fihristecik, ona tevdi edilmiştir ki, kudret, o kaderin hendesesine göre zerratı istihdam edip, o tohumcuklar üstünde koca mucizat-ı kudreti bina ediyor. Demek, bütün ağacın başına gelecek, bütün vakıâtıyla çekirdeğinde yazılı hükmündedir. Zira tohumlar maddeten basittir, birbirinin aynıdır; maddeten bir şey yoktur.[156]

Evrime göre aksine her şey maddededir, Burada da bütün ağacın başına gelecek tüm olayların çekirdeğinde yazılı olduğu ifade edilmiştir. Evrime göre de çekirdeğinde o ağacın programı yazılıdır. Ancak aradaki fark ifade edildiği gibi ilgili nükleotidleri meydana getiren atomlar bellidir ve birkaç tanedir. Ancak onların ilgili ağacı müştemilatıyla meydana getirmeleri kendilerinden olmayıp yani maddi olmayıp "kâf-nûn" tezgâhından çıkan kaderle şekillendirilen bir özettir ki onun yazıla bilmesi kudretin ilgili atomları kullanmasına bağlı tutulmuşken evrimde bu olay kendiliğinden olmuştur denilmektedir.

> … Meselâ, sen şu ağaca, şu hayvana dikkatle bak ki, camid, sağır, kör, şuursuz, birbirinin misli olan zerreler onun neşv ü nemasında hareket eder. Bazı eğri büğrü hudutlarda, meyve ve faidelerin yerini tanır, görür, bilir gibi durur, tevakkuf eder. Sonra, başka bir yerde, bütün bir gayeyi takip eder gibi yolunu değiştirir. Demek, kaderden gelen miktar-ı manevînin ve o miktarın emr-i manevîsiyle zerreler hareket ederler. Madem maddî ve görünecek eşyada bu derece kaderin tecelliyatı var. Elbette, eşyanın mürur-u zamanla giydikleri suretler ve ettikleri harekâtla hasıl olan vaziyetler dahi bir intizam-ı kadere tâbidir.[157]

Evrime göre bir kader ve kudret söz konusu olamayacağına göre canlıların belirli bir dış morfolojiye sahip olmaları onların sahip oldukları genlere göredir. Burada ise ağaçların ve hayvanların cansız sağır kör ve şuursuz birbirlerine benzeyen atomlardan yapılmaları ifade edilmiştir. Bununla birlikte bazı eğri büğrü hudutlarda yine meyve veya başka bir kısımda belirli bir oranda bulunur ve sonra artık ileri gitmez gibi sonuçların bu atomlara verilemeyeceği, bunun "kaderden gelen miktar-ı manevînin ve o miktarın emr-i manevîsiyle zerreler hareket" etmeleri neticesinde olduğu ifade edilmiştir.

---

[156] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 582), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[157] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 582), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> Her bir zerrede, Vâcibü'l-Vücudun vücuduna ve vahdetine iki şahid-i sadık vardır. Evet, zerre, acz ve cümuduyla beraber, şuurkârane büyük vazifeleri yapmakla, büyük yükleri kaldırmakla Vâcibü'l-Vücudun vücuduna kat'î şehadet ettiği gibi; harekâtında nizamat-ı umumiyeye tevfik-i hareket edip, her girdiği yerde ona mahsus nizamatı müraat etmekle, her yerde kendi vatanı gibi yerleşmesiyle Vâcibü'l-Vücudun vahdetine ve mülk ve melekûtun maliki olan Zatın ehadiyetine şehadet eder. Yani, zerre kimin ise, gezdiği bütün yerler de onundur.[158]

Aslında otuzuncu sözün ikinci maksadı olan *Tahavvülât-ı zerrata* dair olan kısmı, baştanbaşa evrimin mümkün olmadığını çünkü her bir atomun belli görevlerle görevli olduğunu ve kendisine belirlenen bu görevler dışında bir iş yapmasının mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Oysaki evrime göre canlıları meydan getiren herhangi bir atomun herhangi bir görevi söz konusu olamaz. Burada ise her bir zerrenin kendisinin yapması mümkün olmayan işleri yerine getirmesinden dolayı, kendi yaratanlarının varlığını gösterdikleri ifade edilmiştir.

"Evet, müteharrik her bir şey, zerrattan seyyarata kadar, kendilerinde olan sikke-i samediyet ile vahdeti gösterdikleri gibi, harekâtlarıyla dahi, gezdikleri bütün yerleri vahdet namına zaptederler, kendi Mâlikinin mülküne idhal ederler."[159]

Evrendeki her bir şey aslında müteharriktir, yani hareketlidir. Zaten evrende görülebilen hareketlerdir maddeyi görmek mümkün değildir. İşte bu hareketlilerin "gezdikleri bütün yerleri vahdet namına zaptetikleri" ifade edilmiştir. Bununla oraların kendi Sanatkârlarının mektubu olduğunu gösterirler denilmektedir.

> Hem, nasıl ki, hayvanattan her birisi, kâinatın bir küçük nüshası ve bir misâl-i musağğarı hükmünde gayet derin bir ilim ve gayet dakik bir hikmetle, karışık eczaları karıştırmayarak ve bütün hayvanların ayrı ayrı suretlerini şaşırmayarak, hatasız, sehivsiz, noksansız yapılmalarıyla, ilminin her şeye ihatasına ve hikmetinin her şeye şümulüne, adetlerince işaretler ederler; öyle de, her biri birer mucize-i sanat ve birer harika-i hikmet olacak kadar sanatlı ve güzel yapılmasıyla, çok sevdiğin ve teşhirini istediğin sanat-ı rabbaniyenin kemal-i hüsnüne ve gayet derecede güzelliğine işaret ve her birisi, hususan yavrular,

[158] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 692), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[159] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 742), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> gayet nazdar, nazenin bir surette beslenmeleriyle ve heveslerinin ve arzularının tatmini cihetiyle, Senin inayetinin gayet şirin cemaline hadsiz işaretler ederler.[160]

Burada ifade edildiği gibi şayet her bir hayvan evrenin küçük bir örneği ise ve bu örnek "derin bir ilim ve gayet dakik bir hikmetle, karışık eczaları karıştırmayarak ve bütün hayvanların ayrı ayrı suretlerini şaşırmayarak, hatasız, sehivsiz, noksansız" yapılıyorsa evrim diye bir şey yok demektir. Çünkü evrime göre canlıların oluşumunda herhangi bir irade bir ilim, hikmet söz konusu değildir. Böyle olunca da ilgili hayvanların suretlerinin şaşırılması, hatasız ve "sehivsiz", noksansız yapılması diye bir şey olamaz.

Zira evrime göre bu olayalar tamamen tabii sebeplerle kendiliğinden olmaktadır. Her ne kadar bütün canlılık çeşitliliğinin nasıl olduğunun ve ne hikmetse türlerin ayrı ayrı olması bir yana her bir türdeki bir ferdin diğerine tıpatıp %100 benzememesi yani ferdi varyasyonlar söz konusu olsa da bu nasılsa evrimcileri hiç ilgilendirmemektedir.

Aynı şekilde "her biri birer mucize-i sanat ve birer harika-i hikmet olacak kadar sanatlı ve güzel yapılmasıyla, çok sevdiğin ve teşhirini istediğin sanat-ı rabbaniyenin kemal-i hüsnüne ve gayet derecede güzelliğine işaret ve her birisi, hususan yavrular, gayet nazdar, nazenin bir surette beslenmeleriyle ve heveslerinin ve arzularının tatmini cihetiyle, Senin inayetinin gayet şirin cemaline hadsiz işaretler ederler." denilmektedir. Evrim görüşüne göre yavruların "sanat-ı rabbaniyenin" güzelliğinin kemaline, güzelliğine işaret etmesi de olacak şey değildir. Burada ifade edilen ilgili yavruların heves ve arzularının tatmini sadece var olan ekolojik ilişkilerle ortaya çıkan bir durum olup bundan inayet veya cemali görmek olanaksızdır.

> Her bir zîhayat, meselâ bu süslü çiçek ve şu tatlıcı sinek, öyle manidar, ilâhî, manzum bir kasideciktir ki, hadsiz zîşuurlar onu kemal-i lezzetle mütalâa ederler. Ve öyle kıymettar bir mucize-i kudrettir ve bir ilânname-i hikmettir ki, Sâniinin sanatını nihayetsiz ehl-i takdire cazibedarane teşhir eder. Hem kendi sanatını kendisi temaşa etmek ve kendi cemal-i fıtratını kendisi müşahede etmek ve kendi cilve-i esmasının güzelliklerini ayineciklerde kendisi seyretmek isteyen

[160] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=51, (Asa-yı Musa 230-231), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> Fâtır-ı Zülcelâlin nazar-ı şuhuduna görünmek ve mazhar olmak, gayet yüksek bir netice-i hilkatidir.[161]

Evrime göre burada belirtilen “süslü çiçek” ve “tatlıcı sinek” herhangi bir anlamı olmayan, kendinden önceki canlılardan tabii olarak sebeplere dayalı ve kendiliğinden olan bir durumdur. Bunların bir kaside olması ise olacak şey değildir. Bir sanatkâr olmadığına göre, ne bu sanatkârın ilgili canlıyı niçin yarattığı söz konusudur. Ne de insan da dâhil başka bir varlığın bu kasideleri okuması gibi bir durum olamaz.

> Kavak ağacını umum zeminde halkeden ve tedbirini gören bir kuvvet hiç mümkün müdür ki; onun yanında ve efradı içinde yayılmış ve karışmış olan ceviz ve elma ve zerdali misillü ağaçların kavağa bitişik olan cüz’î ferdlerini, o kavak nevini tamamen, birden zapteden küllî kuvveti altına ve tedbiri içine almasın ve istilâ etmesin ve başka kuvvetlere kaptırsın. Evet, her bir nevi mahlûkatta, belki her bir ferdde tasarruf eden öyle bir kuvvet ve kudret hissediliyor ki, bütün kâinatı istilâ ve bütün eşyayı zabt ve bütün mevcudatı hükmü altına alabilir bir mahiyette görünüyor. Elbette böyle bir kuvvet, iştiraki hiçbir cihette kabul edemez, şirke meydan vermez.[162]

Burada sayılan tüm ağaç çeşitlerinin biyolojik manada türleri ve fertleri evrime göre kendilerinden görece daha basit ağaç, çalı veya otlardan gelişerek oluşmuştur. Tabii olarak sebeplerle kendiliğinden meydana gelen bu türlerin diğer var olan tüm türlerle içinde bulundukları ortamda oluşturdukları bir ekosistem mevcuttur. O sistemdeki canlı ve cansız varlıkların bir münasebeti bulunur, bur ise daha önce sayılan sebeplerle bir düzen kendiliğinden var olmuştur. Dolayısıyla da herhangi bir tür veya bu türlerin tümünü kapsayıp onlara sahip olan bir güç yoktur. Her tür kendi kendisinin sahibidir. Ancak bunların bir birleriyle bir münasebet içerisinde bulundukları da bir vakıadır. Ancak burada şirke meydan vermeyen bir kuvvetin bütün bu türleri ve bu türlerin fertlerini, aralarındaki ilişkide dâhil olmak üzere hükmü altında tutuğu ifade edilmiştir.

> Nasıl ki bir meyve, faydalılığı cihetiyle, tamam ağacının malikine bakar. Ve çekirdeği cihetiyle, bütün o ağacın ecza ve âza ve mahiyetine nazar eder. Ve bütün emsalinde aynı bulunan yüzündeki sikkesi cihetiyle, o ağacın bütün meyvelerini temaşa eder, “Biz, biriz ve bir elden çıkmışız; bir tek Zatın malıyız.

[161] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar 20), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[162] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar 28), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> Ve birimizi yapan, elbette umumumuzu o yapar." derler. Öyle de: Daire-i kesret*in nihayetlerindeki zîhayat; ve zîhayatın ve hususan insanın yüzündeki sikke ve kalbindeki fihristiyet ve mahiyetindeki neticelik ve meyvelik cihetiyle, doğrudan doğruya bütün kâinatı kabza-i rububiyetinde tutan Zata bakar ve vahdetine şehadet eder.[163]

Evrime göre bir meyvenin faydalılığı söz konusu değildir. Meyveler ilgili bitkilerin üremlerini sağlayan birer vasıtadan başka bir şey değillerdir. Meyve kendi bitkisiyle tabii ki ilişkilidir. Ancak o meyvenin burada ifade edildiği gibi ağacın bütün meyvelerini temaşa etmez. Dolayısıyla burada ifade edilen meyvenin, "Biz, biriz ve bir elden çıkmışız; bir tek Zatın malıyız. Ve birimizi yapan, elbette umumumuzu o yapar." Demesi mevzubahis değildir.

> Evet, her bir çiçek, her bir meyve, her bir yaprak, her bir nebat, her bir hayvan; öyle birer mühr-ü ehadiyet, birer hatem-i samediyettir ki, her bir ağacı, birer mektub-u rabbanî ve her bir taife-i mahlûkatı, birer kitab-ı rahmanî ve her bir bahçeyi, birer ferman-ı sübhanî suretine çevirerek, o ağaç mektubuna, çiçekleri adedince mühürler ve meyveleri sayısınca imzalar ve yaprakları mikdarınca turralar basılmış ve o nev' ve taife kitabına dahi, onun kâtibini göstermek, bildirmek için ferdleri adedince hatemler basılmış. Ve o bahçe fermanına, onun sultanını tanıttırmak, tarif etmek için o bağ içinde bulunan nebat, ağaç, hayvan sayısınca sikkeler basılmış. Hattâ her bir ağacın mebdeinde ve müntehasında ve üstünde ve içinde 1 هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ isimlerinin işaret ettikleri dört sikke-i tevhid var.[164]

Birliğin mührü " mühr-ü ehadiyet" olduğu belirtilen çiçekler, meyveler, yapraklar, bitkiler ve hayvanlar birer rabbani mektup bunların taifesi olarak belirtilen türleri ise rahmani bir kitap olarak belirtilmiştir. Bu belirlemelerin tümü burada belirtilenlerin bir kast ve iradeyle bir amaç için yaratılıp yaşatıldıklarını ifade eder. Bu şekildeki türlerden her bir kitabın onun kâtibini gösteren o türün fertleri adedince işaretler ile onların geri kalan çiçek meyve ve yaprakları sayısınca imzalar ve mühürler olduğu ifade edilmiştir. Evrime göre ise burada belirtilenlerin hiçbirisi söz konusu değildir.

> Hem hiç mümkün müdür ki: Bir Sâni-i Hakîm-i Müdebbir, en ehemmiyetsiz bir nebatın, en küçük bir ağacın mebdelerini ve müntehalarını

[163] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar 30), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[164] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar 41), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

kemal-i intizam içinde mukadderat-ı hayatiyesini, çekirdeğinde ve meyvesinde kalem-i kader ile yazmakla beraber, koca baharı bir tek ağaç gibi mukaddematını ve neticelerini kemal-i imtiyaz ve intizam ile yazsa ve en ehemmiyetsiz şeylere de lâkayd kalmazsa; fakat kâinatın neticesi ve arzın halifesi ve enva-ı mahlûkatın nâzırı ve zabiti olan insanın çok ehemmiyetli bulunan ef'alini ve harekâtını yazmasın, daire-i kaderine almasın, onlara lâkayd kalsın! Hâşâ, insanların mizana girecek olan amelleri adedince hâşâ ve kellâ!..[165]

Daha öncede ifade edildiği gibi evrime göre insan türünün, değer olarak herhangi başka bir hayvan ve hatta diğer canlı türlerinden bir farkı yoktur. Daha doğrusu bunların hiç birinin değeri veya değersizliği gibi bir şey evrimin ilgi alanına girmemektedir. Çünkü değer ve değersizlik bir değerlendirme yapan varlığa göredir. Evrimde ise böyle bir varlık olmadığından değer ve değersizlik yoktur. Burada ise önemi olmayan bir bitkinin, başlangıç ve sonuçlarının onun meyvelerinde bulunan çekirdeklerinde muhafaza edildiği ifade edilmekte. Buna mukabil insan türünün yerin halifesi diğer yaratılanların gözetleyicisi olması hasebiyle tüm yaptıklarının kaydedildiği ifade edilmiştir.

İntisab-ı imanî tezkeresiyle, Kadîr-i Mutlak öyle bir Sultana istinad edersin ki, zemin yüzünde, her baharda dört yüz bin milletten mürekkeb nebatat ve hayvanat ordularının bütün cihazatlarını kemal-i intizamla vermekle beraber, her sene eşcar ve tuyur denilen o iki muazzam ordusunun elbiselerini tazelendirerek yeni libaslar giydirir, urbalarını ve formalarını değiştirir ve tavuğun ve kuşun fistanlarını ve çarşaflarını tazelendirdiği gibi, dağın libasını ve sahranın yüzörtüsünü değiştirir. Ve başta insan olarak, hayvanatın muazzam ordusunun bütün erzaklarını, değil medenî insanların son zamanda keşfettikleri et ve şeker ve saire taamların hülâsaları gibi belki yüz derece o medenî hülâsalardan daha mükemmel ve bütün taamların her nev'inden tohum ve çekirdek denilen Rahmanî hülâsalara koyup ve o hülâsaları dahi onların pişirmelerine ve inbisatlarına dair kaderî tarifeler içine sarıp muhafaza için küçücük sandukçalara koyup tevdi eder. O sandukçaların icadı, "kâf-nun" fabrikasından o kadar çabuk ve kolay ve çokluktadır ki, Kur'an der: "Bir emir ile yapılır." Hem o umum hülâsalar bir şehri doldurmadığı ve birbirine benzedikleri ve aynı madde oldukları halde, Rezzak-ı Kerîm onlardan bir yaz mevsiminde pişirdiği gayet mütenevvî ve leziz taamlar zeminin bütün şehirlerini bir cihette doldurabilir.[166]

---

[165] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar 48-49), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[166] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar 76-77), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Burada ifade edilen canlıların beslemesi ile ilgili durumların "kaf-nun" fabrikasından çok kolay ve çok çabuk bir şekilde "bir emir ile yapıldığı" ifade edilmiştir. Oysaki evrime göre canlılar dâhil diğer varlıkların bir yapanı ve yaratanı olmadığı için böyle şeyler de mümkün değildir. Paragrafta da bahar mevsiminde canlıların tümünün cihazlarının verilmesi özellikle de bitkiler ve kuşların elbiselerinin tazelendirilmesi gibi bir yaklaşım ifade edildiği gibi ancak elde edilen iman tezkeresiyle mümkündür. Ancak kendisi de bir yönüyle inanç olan evrim böyle bir inancı nesnellik adı altında kesinlikle kabul etmemektedir.

> Ve böyle hadsiz hayvanat ve nebatatın yüzbinler nevilerinin ve çeşitlerinin suretlerini Fettah ismiyle mahdut ve müteşabih katrelerden ve habbelerden gayet kolay ve çabuk ve mükemmel açan ve insana sabıkan beyan ettiğimiz gibi hayret verici bu kadar ehemmiyet veren ve rububiyetin ehemmiyetli işlerine medar yapan bir Zat-ı Zülcelâl ve'l-ikram olan Rabbim var olduğunu ve gelecek baharın icadı gibi kolay ve kat'i ve muhakkak bir surette haşri icad ve Cenneti ihsan ve saadet-i ebediyeyi halkedeceğini bu Ayet-i Hasbiye'den ders aldım.[167]

Yaptığımız evrim tanımından bitki, hayvan ve diğer canlı türlerinin tabii olarak sebeplerle kendiliğinden olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Burada ise bu canlıların bir birlerine benzer, sınırlı, damla ve taneciklerden Fettah olan Allah tarafından yaratıldığı ifade edilmiştir. Bu işlerin kendisine kolay olduğu gibi haşir cennet ve ebedi mutluluk gibi durumlarında bu canlıların damla ve taneciklerinden açılıp yapılması gibi kolay yaratılacağı ilgili ayetten ders alındığı ifade edilmiştir.

> Madem bir hâkimiyet-i mutlaka hakikatı vardır, elbette şirkin hakikatı olamaz. Çünkü, لَوْ كَانَ فِيهِمَا اٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَا ayetinin hakikat-ı katıasıyla; müteaddid eller müstebidane bir işe karışsalar, karıştırırlar. Bir memlekette iki padişah, hattâ, bir nahiyede iki müdür bulunsa; intizam bozulur ve idare herc ü merc olur. Halbuki, sinek kanadından tâ semavat kandillerine kadar ve hüceyrat-ı bedeniyeden tâ seyyaratın burçlarına kadar öyle bir intizam var ki, zerre kadar şirkin müdahalesi olamaz.[168]

Tabii olarak, sebeplerle tesadüfen gerçekleşen evrime göre tüm canlılar herhangi bir sahibi olmayan kendi kendilerinin sahipleri olan varlıklardır. Bu varlıkların yaşarken

---

[167] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar 81), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

[168] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar 174), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

gösterdikleri bir intizam vakıa olmakla beraber, bu ilgili sebep ve tesadüflerin tabii sonucudur. Burada ise değil her bir canlının sadece iki irade sahibinin karışmasıyla düzenin alt üst olacağı örneklendirilerek evrimin iddiasının muhal olduğu pek çok yerde ifade edildiği gibi belirtilmiştir. Sinek kanadından, beden hücrelerinden ta yıldızlara ve burçlara kadar bir düzenin olduğu ifade edilerek evrimin söylediğinin geçersizliği belirtilmiştir.

> Evet, bal arısı, fıtratça ve vazifece öyle bir mucize-i kudrettir ki, koca Sure-i Nahl, onun ismiyle tesmiye edilmiş. Çünkü; o küçücük bal makinesinin zerrecik başında, onun ehemmiyetli vazifesinin mükemmel bir programını yazmak ve küçücük karnında taamların en tatlısını koymak ve pişirmek ve süngücüğünde zîhayat azaları tahrip etmek ve öldürmek hâsiyetinde bulunan zehiri o uzuvcuğuna ve cismine zarar vermeden yerleştirmek, nihayet dikkat ve ilim ile ve gayet hikmet ve irade ile ve tam bir intizam ve muvazene ile olduğundan şuursuz, intizamsız, mizansız olan tabiat ve tesadüf gibi şeyler elbette müdahale edemezler ve karışamazlar. İşte, bu üç cihetle mucizeli bu sanat-ı ilâhiyenin ve bu fiil-i rabbaniyenin, bütün zemin yüzünde hadsiz arılarda, aynı hikmetle, aynı dikkatle, aynı mizanda, aynı anda, aynı tarzda zuhuru ve ihatası, bedahetle vahdeti isbat eder.[169]

Evrime göre daha önceden yaptığımız hesaba binaen 1,5 milyar canlı türünden bir tür olan bal arısının bu diğer türlerden mahiyet olarak bir farkı yoktur. Diğer 1,5 milyar canlı türü ve ileride evrimleşecek milyarlarca canlı türüne bir vahi gelmediği ve gelmeyeceği gibi bal arısına da böyle bir vahi gelmemiştir. Bal arısının bir taraftan bal üretmesi ile diğer taraftan zehirli iğnesinin çok yakın bulunması ve bunun belli bir intizam ve muvazene ile özel olarak yaratıldığı da kabul edilmemektedir. Tam tersine burada ifade edilen "şuursuz, intizamsız, mizan sız olan tabiat ve tesadüf gibi şeyler" diğer tüm türleri meydan getirdiği gibi bal arısını da meydana getirmiştir. Vahdeti ispat ettiği ifade edilen bu bal arısının bütün yeryüzünde hadsiz arılarda aynı tarzda ve aynı anda olması ise diğer tüm türlerde kendiliğinden olup gelişen olaylar gibidir.

[169] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar 177-178), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

"Her dertlinin ahını, her muhtacın duasını işiten ve dinleyen bir Semi' ve Mucib perde arkasında var, bakar ki; en küçük bir zîhayatın en küçük bir ihtiyacını görür ve en gizli bir ahını işitir, şefkat eder, fiilen cevap verir, memnun eder."[170]

Evrime göre hayat sahiplerinden olan canlıların bir işiten ve bileni olmadığı gibi onların ihtiyaçlarının görülmesi olacak şey değildir. Bu ihtiyaçların şefkatli bir şekilde karşılanarak ilgili canlının memnun edilmesi ise olması imkânsız bir şeydir.

"Bütün kâinatı bir tek mevcud gibi icad ve tedbir ediyor. Bir çiçeği kolaylıkla halk ettiği gibi koca baharı dahi o suhuletle halk eder. Bir şey, bir şeye mâni olmaz."[171]

Çiçekler bitkilerin üreme organlarıdır. Burada çiçeklerin yaratıldığı ifade edilmiştir. Evrime göre ise çiçekler bitkilerden daha basit bazı ortak atalardan meydana gelmiş bazı bitkilerin üreme organıdır ve yaratılma ile ilgisi yoktur.

"Ve, bir ağacın bütün heyetiyle meyvesine müteveccih olduğu gibi, bütün kâinatı insana müteveccih eden ve her tarafta ona baktıran ve muavenetine koşturan, bilbedahe, rahmettir."[172]

Önceden de ifade edildiği gibi evrime göre ne insanın nede başka bir canlının ne yardımına koşan bir şey, nede bu şeyleri koşturan bir güç vardır. Aksine canlıların bulundukları ortamlarda tür içi ve türler arası olmak üzere evrimin taşıyıcısı olan bir doğal seleksiyon söz konusudur.

> Evet, rûyi zeminde dört yüz bin muhtelif ayrı ayrı nebatatın ve hayvanatın taifelerini, hiçbirini unutmayarak, şaşırmayarak, vakti vaktine, kemali intizamla, hikmet ve inayetle terbiye ve idare eden ve kürei arzın simasında hatemi ehadiyeti vaz' eden, bilbedahe, belki bilmüşahede, rahmettir. Ve o rahmetin vücudu, bu kürei arzın simasındaki mevcudatın vücudları kadar kat'î olduğu gibi, o mevcudat adedince tahakkukunun delilleri var.[173]

---

170 http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar 245), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
171 http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 68), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
172 http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 146), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
173 http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar 148), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Evrime göre yeryüzünde bulunan canlı türlerinin ki burada dört yüz bin tür olarak o zaman için ifade edilmiştir, burada ifade edildiği gibi, hiçbirini unutmayarak, şaşırmayarak, vakti geldiğinde, tam bir düzen ve terbiye ile idare diye bir şey olamaz. Bu ancak kendiliğinden dünya yüzeyinde oluşmuş olan yaşamın, yaşayanlar arasındaki karşılıklı ilişkiden ortaya çıkmış olan bir durumdur. Hele açık ve görünür bir rahmet söz konusu değildir.

"İşte, şu zemin bahçesinde bütün o süslü nebatat ve ziynetli hayvanat, muntazam suretleriyle ve mevzun şekilleriyle ilân ediyorlar ki, "Biz bir tek Sâni-i Hakîmin sanatından birer mucizesi, birer harikasıyız ve vahdaniyetin birer dellâlı, birer şahidiyiz."[174]

Yeryüzündeki süslü bitkilerin ve yine süslü hayvanların düzenli şekilleri olduğu vakıadır ancak evrime göre bütün bitki ve hayvanlarda görülen, mesela güller gibi güzel çiçekler veya çok güzel ve tatlı olan bir kısım hayvan yavruları sadece tabii sebeplerin kendiliğinden oluşturduğu varlıklarıdır. Oysa burada bu bitki ve hayvanların bir tek sanatkârının birer sanatlı harikası oldu ifade edilmiştir. Aradaki tezat ortadadır.

> Vücud-u insan, tavırdan tavra geçtikçe acip ve muntazam inkılâblar geçiriyor. Nutfeden alakaya, alakadan mudgaya, mudgadan azm ve lâhme, azm ve lâhmden halk-ı cedîde, yani insan suretine inkılâbı gayet dakik düsturlara tâbidir. O tavırların her birisinin öyle kavanîn-i mahsusa ve öyle nizamat-ı muayyene ve öyle harekât-ı muttarıdaları vardır ki, cam gibi, altında bir kasd, bir irade, bir ihtiyar, bir hikmetin cilvelerini gösterir. İşte, şu tarzda o vücudu yapan Sâni-i Hakîm, her sene bir libas gibi o vücudu değiştirir. O vücudun değiştirilmesi ve bekası için, inhilâl eden eczalarınyerini dolduracak, çalışacak yeni zerrelerin gelmesi için bir terkibe muhtaçtır. İşte o beden hüceyreleri, muntazam bir kanun-u ilâhî ile yıkıldığından, yine muntazam bir kanun-u rabbanî ile tamir etmek için, rızık namıyla bir madde-i lâtifeyi ister ki, o beden uzuvlarının ayrı ayrı hacetleri nisbetinde, Rezzâk-ı Hakikî, bir kanun-u mahsus ile taksim ve tevzi ediyor.[175]

Evrime göre burada sıralanan segmentasyon ve ontojeninin hepsi herhangi bir "kasd, bir irade, bir ihtiyar, bir hikmetin cilvelerini" göstermek gibi herhangi bir durum

[174] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=44, (Mektubat 319), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

söz konusu olamaz. Şayet olsa bu olayları bir planlayan yapan ve yürüten var demektir ki bu evrim yoktur demektir. Evrime göre burada rızık olarak ifade edilen canlının devamını sağlayan “bir madde-i lâtife” denilen besinler ve su ile havadır. Evrime göre bu bileşenlerin hiç birisinin ilgili canlı için burada ifade edilen “o beden uzuvlarının ayrı ayrı hacetleri nisbetinde, Rezzâk-ı Hakikî, bir kanun-u mahsus ile taksim ve tevzi ediyor” yargısı tümden yanılgıdır. Sadece canlılar ve nasılsa olanların etrafında var olan bütün ihtiyaçları var ve onlarda bu ihtiyaçlarını bulundukları yerde bulunan bu hazır maddelerden elde etmektedirler. Her ne kadar bazı hayvanlar yiyeceklerinin peşinde koştursa bile neticede bu yiyecekleri bulundukları habitatlarda bulunmaktadır.

> İşte şu ayetler, Cenab-ı Hakkın, koyun, keçi, inek, deve gibi mahluklarını insanlara halis, sâfi, leziz bir süt çeşmesi; üzüm ve hurma gibi masnuları da insanlara lâtif, leziz, tatlı birer nimet tablaları ve kazanları; ve arı gibi küçük mucizat-ı kudretini şifalı ve tatlı güzel bir şerbetçi yaptığını ayet şöylece gösterdikten sonra tefekküre, ibrete başka şeyleri de kıyas etmeye teşvik için;
>
> اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ der, hatime verir.[176]

Evrime göre hayvan türlerinden biri olan insanın beslenirken kullandığı koyun, keçi, inek ve deve gibi hayvanların insanlara saf ve leziz bir süt çeşmesi olması olacak şey değildir. İnsan beslenirken her nasılsa diğer hayvanların sütlerini de içmiş oluyor. Acaba insan türü dışında evrim açısından insanın yakın akrabaları olan homonidaelerden kendi annesi dışında başka bir canlının sütünü içen var mıdır? Yine üzüm ve hurma gibi nimetler ile bal gibi yiyeceklerde diğer canlılar evrimleşirlerken ürettikleri ve insan türünün de onları beslenmesinde kullandığı sıradan şeylerdir.

“Evet, bir gözsüz akrep ve ayaksız bir yılan gibi haşerata mağlup olan insana bir küçük kurttan ipeği giydiren ve zehirli bir böcekten balı yediren, onun iktidarı değil, belki onun zaafının semeresi olan teshir-i rabbanî ve ikram-ı rahmanîdir.[177]

---

175 http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 652-653), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

176 http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 520), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

177 http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 397), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Evrime göre bir ilahi ikram ve kolaylaştırma söz konusu değildir. Bu şekilde ipek ve balın birer böcekten insan için elde edilmesi de sıradan hayvanlar arasındaki ilişkilerden ortaya çıkmış bir beslenme ya da yararlanma durumudur.

Aslında evrime göre bir hayvan türünden başka bir şey olmayan insan türü, Risale-i Nurda neredeyse belki konuların yarısını teşkil etmektedir. Onun bir vazifeli memur olduğu, ebet için yaratıldığı ve Allah'ın isimlerinin pek çoğunun yansımasını üzerinde gösteren cami bir ayna olması gibi yüzlerce özellikleri farklı yerlerde zikredilmektedir. Evrime göre bu özellikler ve durumların hiçbirisi söz konusu olamaz. Dolayısı ile yazdıklarımıza ilaveten, insanın mahiyetine atfen yazılan tüm kısımlarda, insanın evrimle olamayacağının açık ifadesidir.

"Bak, o kadar ünsiyet ettiğimiz ve tanıdığımız çiçekli miçekli şeyler kayboldular. Muntazaman yerlerine ve mahiyetçe onlara benzer, fakat suretçe ayrı başkaları geldiler. Adeta şu ova, dağlar birer sahife; yüz binlerle ayrı ayrı kitaplar, içinde yazılıyor. Hem, hatasız, noksansız olarak yazılıyor."[178]

Bahar ve yaz mevsiminde yeryüzünde canlıların gösterdiği sayısız işlemlerin bir yazarının olduğu bir kitaba benzetilmiş "Adeta şu ova, dağlar birer sahife; yüz binlerle ayrı ayrı kitaplar, içinde yazılıyor. Hem, hatasız, noksansız olarak yazılıyor." denilerek bunların asla kendi kendilerine evrimleşmedikleri ancak bir irade ve seçme(ihtiyar) sahibi Allah'ın işi olduğu ifade edilmiştir.

> Evet, madem hakikattir, madem rû-yi zemin bir sofra-i Rahmandır, insanın şerefine kurulmuştur; öyle ise, o sofradan istifade eden sair hayvanat ve tuyûrun çoğu insana musahhar ve hizmetkâr olabilir. Nasıl ki, en küçüklerinden bal arısı ve ipek böceğini istihdam edip ilham-ı ilâhî ile azim bir istifade yolunu açarak ve güvercinleri bazı işlerde istihdam ederek ve papağan misillü kuşları konuşturarak, medeniyet-i beşeriyenin mehasinine güzel şeyleri ilave etmiştir; öyle de, başka kuş ve hayvanların istidat dili bilinirse, çok taifeleri var ki, karındaşları hayvanat-ı ehliye gibi, birer mühim işte istihdam edilebilirler Meselâ, çekirge âfetinin istilasına karşı, çekirgeyi yemeden mahveden sığırcık kuşlarının dili bilinse ve harekâtı tanzim edilse, ne kadar faideli bir hizmette

[178] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 342), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

> ücretsiz olarak istihdam edilebilir. İşte kuşlardan şu nevi istifade ve teshiri ve telefon ve fonoğraf gibi camidatı konuşturmak ve tuyûrdan istifade etmek; en münteha hududunu şu ayet çiziyor, en uzak hedefini tayin ediyor, en haşmetli suretine parmakla işaret ediyor ve bir nevi teşvik eder.[179]

Daha önce bahsi geçen bal arısı ve ipek böceğine ilaveten burada güvercinlerin ve papağanlarında bazı işlerde kullanıla bileceği ifade edilmiştir. Buna ilaveten başka kuş ve hayvanların dilleri (biyolojileri) bilinirse onlarda diğer ehli hayvanlar olan karındaşları gibi önemli işlerde kullanılabilir. Burada evrim için önemli olan ehli olan hayvanlar ile yabani olanların karındaş olduklarının ifadesidir. Evrime göre tüm hayvanlar bir nevi kardeştirler. Çünkü hepsi tek bir canlıdan meydana gelmişlerdir. Ancak böyle bir şeyi ve silsileli oluşu kesinlikle ret eden Risale-i Nurda böyle bir karındaşlıktan ne anlayabiliriz?

Buradan Linnaeus'da olduğu gibi bir ortak ata olması gerekmeksizin bunların benzerlik ve farklılıklarından yola çıkarak benzer olanların ortak özellikler gösterebileceklerini anlayabiliriz. Diğer not edilmesi gereken bir konu da çekirgelere karşı onları kontrol altına almak için sığırcık kuşlarının kullanılabileceğinin ifadesidir. Bu çok daha sonraları geliştirilmiş olan biyolojik mücadele demektir. Bunun ifadesi o zaman için son derece ilginç ve dikkat çekicidir.

> Ve Hâlik-ı Kerîmin kerem düsturlarından ve erkân-ı kâinatta kemal-i itaatla imtisal edilen düstur-u teavünle; nebatat hayvanatın imdadına ve hayvanat insanların yardımına koşmasından tezahür eden o umumî kanunun rahîmane, kerîmane cilvelerini cidal zannedip, "Hayat bir cidaldir" diye ahmakane hükmetmişsin.
>
> Acaba o düstur-u teavünün cilvesinden olan zerrat-ı taamiyenin, kemal-i şevk ile beden hüceyrelerinin gıdalandırılması için koşmaları, nasıl cidaldir? Nasıl bir çarpışmaktır? Belki o imdat ve koşmak, kerîm bir Rabbin emriyle bir teavündür.[180]

[179] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler 315-316), (Erişim Tarihi 26.05.2020)
[180] http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye 166), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

Burada hayatın bir mücadele olmadığı tersine bir yardımlaşmadan müteşekkil olduğu örneklendirilmiştir. Bu düsturla bitkilerin hayvanların imdadına hayvanlarında insanların imdadına koşturulduğu ifade edilmiştir. Yiyecek atomlarının (zerrat) bir şevkle beden hücrelerinin "gıdalandırılmasına" koşturulduğu ifade edilmiştir. Hayatı bir mücadele olduğu ve bu mücadele sonucunda doğal seçilimin evrimi netice verdiği evrimin kabullerindendir. Ancak bu tümüyle bakış açısına bağlı bir şeydir. Şöyle ki yeryüzündeki hayat bitkiler olmadan mümkün değildir.

Çünkü bitkiler bazı mikroorganizmalarla birlikte birincil üreticilerdir. Bu birincil üreticiler üzerinden beslenen birincil tüketiciler hiçbir şekilde bu birincil üreticiler ile bir mücadeleleri söz konusu değildir. Kendilerinin yenilerek birincil tüketicilerin yaşamasına olanak sağlayacak şekilde bitkilerin veya fotosentetik mikroorganizmaların evrimleştiğini söylemek aklın kabul edebileceği bir şey değildir. Ancak birincil tüketicilerin yaşaması için birincil üreticiler olmak zorundadır. Bu onların ölümü ile sonuçlansa da durum budur.

O halde bitkiler ve fotosentetik mikroorganizmalar birincil tüketiciler olan hayvanların çoğu için yaratılmışlardır demek tek çıkar yol olarak önümüzde durmaktadır. Bu, ana büyük resmi görmeyip tür içi veya aynı besine talip türler arasındaki buna göre çok küçük olan ve biyosferin devamı için mutlak lazım olan ekolojik ilişkilere takılıp kalmak evrimci biyolog ve ekologların tereddütsüz düştükleri hatadır diyebiliriz.

Çok ilginç bir şekilde bu büyük resmi tamamlayan ve yukarıda bahsedilen mücadelelerin ne kadar küçük kaldığını asıl ortaya koyan da çürükçül mikroorganizmalardır. Bu mikroorganizmalar sayesinde ikincil ve üçüncül tüketicilere doğru giden temel organik bileşikler yeniden bitkilerin hizmetine sunulmaktadır. Yani hayvanlar için bitkiler mutlak gereklidir. Hayvanların bitkilerle beslenmesiyle hayvanlara geçen bu temel organik bileşiklerin bitkilerin büyüye bilmesi için yeniden bitkilere dönmesi gerekir.

Bunu da çürükçül mikro organizmalar sağlar ve bizler bununla hali hazırda milyonlarca (15-20 milyon) canlı türünü netice vermekte biz insanlar ve buna bakan başka varlıklar bu büyük mükemmel ve kusursuz gösteriyi zevk ve iştiyakla seyretmekteyiz. Bu büyük olayı görmeyip olayın kusursuz işlemesi için çok küçük olan tür içi veya aynı besine talip genel itibariyle bir birlerine yakın türlerin bazılarında olan rekabete takılmak olayın bütününü fena halde kaçırmak demektir. Ki bu ıskalama evrimin en temel dayanağı olan doğal seçilimin kendisidir.

"Ve keza; beni; cins, tür, din ve iman yönünden bir çok mahlukatına üstün kılan; beni taş gibi cansız yahut hayvan yapmayan ve dalâlette bırakmayan Zat-ı Zülcelâl bana kâfidir. Hamd Onadır, şükür Onadır".[181]

İnsanın türü ve cinsi evrime göre gelişmiş kabul edilebilir. Ancak bu insanın tabii olarak kendisinin bulunduğu ortamdaki sebeplerle tesadüfen gerçekleşmiş bir durumdur. Evrime göre bir Zat-ı Zülcelâl olmadığı için dalâlet ve hidayet de söz konusu değildir.

---

[181] http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar 107), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

3. SONUÇ

Bu kısımda çalışmamız boyunca ele aldığımız konulara ilişkin ulaştığımız bazı temel sonuçları ana hatlarıyla ifade edecek olursak, iki önemli hususun öne çıktığı belirtilebilir. Bunlardan birincisi evrim düşüncesinin tanımlanması ve temel iddialarındaki çelişki ve eksiklerin belirlenmesi çabasıdır. Bu çerçevede evrim düşüncesinin önemli savunucularından Futuyma ve Mayr gibi bilim insanlarının evrim tanımlarını ele alarak, evrimin tanımında ilk canlıya yer verilip verilmemesi ve evrimin bir olgu mu yoksa teori mi ya da hipotez mi olduğu gibi konularda açık bir uzlaşının olmadığı, aksine bir karmaşanın hâkim olduğunu göstermeye çalıştık. Bu bağlamda ortaya koymaya çalıştığımız en önemli noktalardan biri de, evrimci tezin zorunlu bileşenleri olan ilk canlının varlığa gelmesi iddiasının bilimsel yöntem basamakları açısından açık bir şekilde gösterilememiş olmasına rağmen, bunu kesinliği kanıtlanmış bir olgu olarak ele alıp bu şekilde davranılması hususudur. Aslında bu durumun evrimci düşüncenin bilimsel bir iddia olmanın ötesinde ideolojik bir yaklaşımla ele alındığının bir göstergesi olarak değerlendirilebileceğini de ifade edebiliriz.

Çalışmamızın asıl amacını oluşturan ikinci kısımda ise Bediüzzaman'ın evrimci iddialara yönelik eleştirilerini birkaç kategori altında ortaya koymaya çalıştık. Bunlardan birincisinde Bediüzzaman'ın, evrimci düşüncenin temel bileşenlerinden olan tüm canlıların ilk bir canlıdan türleşmeyle meydana geldiği şeklindeki, iddialarına yönelik eleştirilerini inceledik. Bu çerçevede incelediğimiz pasajlarda, Bediüzzaman'ın imkân delili, teselsülün imkânsızlığı ve farklı türlerin neslinin devam etmeyeceği gibi akli ve olgusal delillerle türleşmeyi reddederek, her türün bir ilk âdem baba ve pedere sahip olduğu görüşünü savunduğunu tespit ettik.

İkinci olarak Bediüzzaman'ın nedensellik görüşü üzerinden evrimci iddiaya yöneltilebilecek eleştirileri belirlemeye çalıştık. Bu çerçevede onun nedensellik bağlamında illiyet teorisi olarak bilinen Eş'arici görüşün modern dönem savunucularından biri olduğunu belirledik. İlgili kısımda incelediğimiz pasajlar dikkate alındığında, Bediüzzaman'ın neden ya da sebeplerin sonuçların nihai sahibi ve

açıklayıcısı olamayacağı şeklindeki iddiasını, sonuç olarak ortaya çıkan şeylerin ilim, irade ve kudret eseri olmasına karşın ona sebep olarak gösterilen şeylerin bu vasıflara sahip olmaması hususuna dayandırdığı ifade edilebilir. İlgili kısımda da ortaya koymaya çalıştığımız üzere, Bediüzzaman'ın bu yaklaşımı temelinde başta ilk canlı ve ondan sonraki süreçleri sebepler üzerinden açıklama iddiasında olan evrimci görüş olmak üzere, tüm maddeci ve determinist açıklama girişimlerine karşı çıktığını ifade edebiliriz. Bu noktada dikkat çekilmesi gereken önemli bir husus şu şekilde ifade edilebilir: evrimci iddia sebepleri tespit edilmiş bir olayın tamamıyla açıklandığını ve onun varlığını izah etmek için başka hiçbir şeye atfa ihtiyaç olmadığını varsayar bir tutum içinde görünmektedir. Bu temelde evrimci iddia, hâlihazırdaki her bir canlının sebepleri bilindiğinde onların nihai olarak açıklandığını, yalnızca ilk canlının sebeplerle meydana geldiğinin henüz açıklanamadığını, bunun da bir şekliyle gösterildiğinde, bu mevcudatın varlığını açıklamak için herhangi bir aşkın referansa gerek kalmayacağını varsayar görünmektedir. Ancak Bediüzzaman'ın illiyet teorisi temelinde ortaya koyduğu yaklaşım, hem ilk canlının hem de sebeplerini olgusal olarak deneyimleyebildiğimiz tüm canlıların mevcudiyetinin açıklanması için sebeplerin yeterli olamayacağını ve aşkın bir varlığa atfedilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu yönüyle, evrimci iddianın bir gün ilk canlının nasıl ortaya çıktığı olgusal olarak ortaya konacak ve aşkın bir yaratıcı fikri ortadan kalkacak şeklindeki varsayımları da, bu yaklaşım tarafından cevaplanmış olmaktadır denilebilir. Çünkü Bediüzzaman'ın nedensellik görüşü temelinde, ilk canlının nasıl ortaya çıktığı olgusal olarak ortaya konsa bile bu o sebeplerin o canlının mevcudiyetinin nihai sahibi ve açıklayıcısı olduğu anlamına gelmeyecek ve aşkın bir varlığa atıfta bulunma gerekliliği hâlâ devam edecektir.

Sonuç olarak *Risale-i Nur'*a göre, doğası gereği determinist, materyalist ve natüralist olan evrim yoluyla canlılığın oluşması mümkün değildir. Canlılar hayat sahibi olmaları hasebiyle ve hayatta doğrudan Allah'ın vasıtasız yaratmasıyla olduğundan onların evrimleşerek oluşup türleşmeleri asla mümkün değildir.

KAYNAKLAR

Allahverdi, H., Öztürk, M., Seyhan, A.E., Bulğen, M. (Adnan Demircan). (2019). ***Evrim Nedir Ne Değildir?*** (Birinci Baskı), Ankara: Fecr Yayınları.

Allahverdi H. 2018. Evrim Hipotezinin Teoriye Benzeyen Yönleri. ***II. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi Tebliğleri***, 633-636, Atatürk Üniversitesi Erzurum, Türkiye, 8-9 Kasım.

Allahverdi H ve Allahverdi S. 2019. Evrimin Hipotez Oluşunun Diğer Canlılıkla İlgili Hipotez ve Teorilerle Sağlaması**. *III. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi Tebliğleri***, 1142-1147, Iğdır Üniversitesi Iğdır, Türkiye, 24-26 Ekim

Champbell, N.A. ve Reece J.B. (2008). ***Biyoloji.*** (Çeviri Editörleri: Ertunç Gündüz, Ali Demirsoy, İsmail Türkkan). (Altıncı Baskıdan Çeviri, Gözden Geçirilmiş 2. Türkçe Baskı), Ankara: Palme Yayıncılık. (Eserin orijinali 2004'te yayımlanmıştır).

Duralı, T. (1992). ***Biyoloji Felsefesi***. Ankara: Akçağ Yayınları.

Futuyma, D.J. (2008). ***Evrim.*** (Çeviri Editörleri: Aykut Kence, A. Nihat Bozcuk). Ankara: Palme Yayıncılık. (Eserin orijinali 2004'te yayımlanmıştır).

Mayr, E. (2016). ***Evrim Nedi***r?. (Çevrien: Nurdan Soysal). İstanbul: Say Yayınları. (Eserin orijinali 2001'te yayımlanmıştır).

Salmazzem, M. (2019). ***Kur'an'a Materyalist Yaklaşımlar – İlhan Arsel Örneği-***, Ankara: Fecr Yayınları.

Taslaman, C. (2017). ***Bir Müslüman Evrimci Olabilir Mi?***. İstanbul: Destek Yayınları.

Whittaker, R. H. (1969). "New Concepts of Kingdoms of Organisms", ***Science***, Vol. 163, 150-160.

İnternet Kaynakları:

http://zehrayayinevi.com/kitaplar?id=1 (Erişim Tarihi 26.05.2020)

http://www.kuranikerim.net.tr/risale-kulliyati.html (Erişim Tarihi 26.05.2020)

http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=42, (Sözler), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=43, (Lem'alar), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=44, (Mektubat), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=49, (Şualar), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

http: //zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=51, (Asa-yı Musa), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=52, (İşarat'ül İcaz), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

http://zehrayayinevi.com/kitapokuma?id=53, (Mesnevi-î Nuriye), (Erişim Tarihi 26.05.2020)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	: Allahverdi, Hüseyin
Uyruğu	: T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri	: 29/02/1972
Telefon	: 05054529996
E-mail	:h.allahverdi@alparslan.edu.tr, huseyinallahverdi@gmail.com

Eğitim

Derece	**Eğitim Birimi**	**Mezuniyet Tarihi**
Doktora	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü	2004
Yüksek Lisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü	1996
Lisans	Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü	1994

İş Deneyimi

Yıl	**Yer**	**Görev**
1994-1995	Siirt Kurtalan	Sınıf Öğretmeni
1995-2004	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü	Araştırma Görevlisi
2004-2009	Van Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi	Biyolog
2009- Halen	Muş Alparslan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	Dr. Öğretim Üyesi

Yabancı Dil

Üds (2001): 65

Yayınlar

1. Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

1.1. Yüksek Lisans Tezi : "Van ili Korunga ve Yonca tarlalarında örümcek (Araneae) populasyonları üzerine bir araştırma"

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Abdullah BAYRAM

1.2. Doktora Tezi: "Güneydoğu Anadolu Bölgesi Ağ Ören Örümceklerinin Sistematiği ve Eko-faunası (Arachnida, Araneae)"

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Abdullah BAYRAM

2. Kitap Bölümleri

2.1. Hüseyin Allahverdi, Mustafa Öztürk, Ahmet Emin Seyhan, Mehmet Bulğen, **Evrim Nedir Ne Değildir?,** 11-46,329, Fecr Yayınları, 2019.

2.1. Hüseyin Allahverdi, **Bilimin Işığında Evrimci Görüşün Sorgulanması ve Yaratılış,** 11-15, 8, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 2019.

3. Makaleler

3.1. SCI Dışındaki İndeksler Tarafından Taranan Hakemli ve Süreli Dergilerde Yayınlanan Makaleler

3.1.1. Bayram, A. **Allahverdi, H.**, Danısman, T., Yiğit, N. & Kunt, K. B. 2008. A new genus and species record from Turkey: *Psilochorus simoni* (Berland, 1911) (Araneae, Pholcidae). *Turk J Arach.* 1 (1): 91-97.

3.1.2. **Hüseyin Allahverdi** & Gökhan Gündüz. 2014. A new record for the araneofauna of Turkey (Araneae: Salticidae). Serket (2014) vol. 14(1): 19-21.

3.1.3. Tarık Danışman, Gökhan Gündüz, Abdullah Bayram, İlhan Coşar, **Hüseyin Allahverdi**. 2014. Contributions to the knowledge of dictynid spider fauna of Turkey (Araneae, Dictynidae). Serket (2014) vol. 14(2): 63-67.

3.1.4. Gökhan Gündüz, **Hüseyin Allahverdi**. TWO NEW RECORDS OF THE GENUS *AGROECA* WESTRING, 1861 (ARANEAE: LIOCRANIDAE) FROM TURKEY. Mun. Ent. Zool. (2018) vol. 13(1): 181-184.

3.1.5. Gökhan Gündüz, **Hüseyin Allahverdi**. A new species record of Pholcus Walckenaer, Serket (2018) vol. 16(1): 27-29.

3.2. Ulusal Hakemli Dergilerde Yayınlanan Makaleler

3.2.1 Bayram, A., M.I. Varol, **H. Allahverdi**, M. Polat & M. Bulut, "Van'da bir korunga tarlasının örümcek faunası", *Ekoloji Çevre Dergisi* 8, 33, 1-4 (1999).

3.2.2 Bayram, A. & **H. Allahverdi**, "Tarımsal ekosistemlerde örümceklerin habitat tercihleri üzerine", *Centr. Ent. Stud. Misc. Pap.* 58: 1-7 (1999).

3.2.3 Bayram, A., **H. Allahverdi**, M.I. Varol & H. Pekdemir, "Denizli yöresi tütün tarlalarının örümcek faunası", *Centr. Ent. Stud. Misc. Pap.* 57: 1-6 (1998).

3.2.4 Bayram, A. & **H. Allahverdi**, "Tarla, orman ve step yer örümceklerinin (Ordo: Araneae) ekolojik açıdan incelenmesi", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Dergisi* 5, 5: 27-39 (1994).

4. Bildiriler

4.1.Ulusal/Uluslar Arası Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitabında Tam Metni Basılan Bildiriler

4.1.1. Bayram, A., **H. Allahverdi**, M.I. Varol & H. Pekdemir, "Denizli Acıpayam yöresi tütün tarlalarının örümcekleri (Araneae)", *Uluslararası II. Kızılırmak Fen Bilimleri Kongresi* (20-22 Mayıs 1998 - Kırıkkale), 575-582 (1998).

4.1.2. Bayram, A., M.I. Varol, **H. Allahverdi**, M. Polat & M. Bulut, "Van ilinde bir korunga tarlasının örümcek (Araneae) populasyonları", *Uluslararası II. Kızılırmak Fen Bilimleri Kongresi* (20-22 Mayıs 1998 - Kırıkkale), 566-574 (1998).

4.1.3. Allahverdi, H. & A. Bayram, "Konya yöresi tarla örümceklerinin (Ordo: Araneae) habitat tercihleri", *II. Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi* (11-13 Eylül 1995 - Ankara), 60-76.

4.1.4. Hüseyin Allahverdi, Abdullah Bayram, "TÜRKİYE İÇİN YENİ BİR TÜR KAYDI, Tetragnatha reimoseri (Rosca, 1939) (ARANEAE/TETRAGNATHIDAE)", *Ahtamara Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi* , (25-26 Ağustons 2018- Gevaş- VAN), 1210-1213.

4.1.5. Hüseyin Allahverdi, "Similarities of Evolution Hypothesis to a Theory*", II. INTERNATIONAL CREATION CONGRESS ON THE LIGHT OF SCIENCES*, (8-9 Kasım 2018- Erzurum), 633-636.

4.1.6. Hüseyin Allahverdi, Suna Allahverdi "The Hypothesis Of Evolution Provided by Other Hypotheses And Theories Related To Vitality*", 3rd International Creation Congress in the Light of Sciences,* (24-26 Ekim 2019- Iğdır),1142-1147

4.2.Ulusal/Uluslar Arası Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Özet Kitabında Özeti Bulunan Bildiriler

4.2.1 Allahverdi, H. & Gündüz, G.,"Yedipınar Köyü (Korkut- MUŞ) Merkez ve Çevresinin Örümcekleri (*Araneae*)", 21. Ulusal Biyoloji Kongresi (3-7 Eylül 2012- İzmir), 943

4.2.2. Hüseyin Allahverdi, Abdullah Bayram, " A new genus record For Turkey Spider Fauna, Floronia Simon 1887 (Araneae/Linyphiidae)", *The 3rd International Symposium on EuroAsian Biodiversity* (05-08 July 2017, Minsk – BELARUS), 14.

4.2.3. Hüseyin Allahverdi, " Evrimin Teoriliğinin Tartışılması", I. *ULUSLARARASI BİLİMLER IŞIĞINDA YARATILIŞ KONGRESİ* (30 Kasım- 2 Aralık 2017, Şanlıurfa)

4.2.4. Hüseyin Allahverdi, Abdullah Bayram, " A new genus and species record for Turkey, Pityohyphantes phrygianus (C. L. Koch, 1836) (Araneae / Linyphiidae*)" 4thInternational Symposium on Multidisciplinary Studies (ISMS)"* (26th-27th April 2018,Paris, France), 110

4.2.5. Suna Allahverdi, **Hüseyin Allahverdi,** Mehmet Salmazzem, "A Review of the phrase "Nutfe" in the Qur'an in different Turkish translations of the Qur'an*)" International Conference on Multidisciplinary, Science, Engineering and Technology (IMESET'18 Dubai)* Oct 25-27, 2018, Dubai,152-153.

4.2.6. Hüseyin Allahverdi, Abdullah Bayram, "A new genus and species record for Turkey, Agnyphantes expunctus (O. Pickard-Cambridge, 1875) (Araneae/Linyphiidae)" *International Conference on Multidisciplinary, Science, Engineering and Technology (IMESET'18 Dubai)* Oct 25-27, 2018, Dubai,154-155.

4.2.7. Hüseyin Allahverdi, Abdullah Bayram, "TÜRKİYE İÇİN YENİ BİR TÜR KAYDI, Zygiella atrica (Kocah, 1845) (ARANEAE/ARANEIDAE)" *INTERNATIONAL ASIAN CONGRESS on CONTEMPORARY SCIENCES* April 15-24, 2019, Mecca – SAUDI ARABIA, 61

4.2.8. Suna Allahverdi, **Hüseyin Allahverdi,** "KUR'AN-I KERİM DE GEÇEN NUTFE KAVRAMININ DİYANET İŞLERİ KUR'AN YOLU TEFSİRİNDE Kİ MEALLERİNİN DEĞERLENDİRİLMELERİ" *INTERNATIONAL ASIAN CONGRESS on CONTEMPORARY SCIENCES* April 15-24, 2019, Mecca – SAUDI ARABIA, 113

4.2.9. Hüseyin Allahverdi, Yücel Ulaşkın, Sinan Ayaz, "Türkiye Örümcek Faunası İçin Yeni Bir Cins Kaydı , Archaeodictyna Caporiacco, 1928.(Araneae / Dictynidae)"

INTERNATIONAL ASIAN CONGRESS on CONTEMPORARY SCIENCES II Nov 12-15, 2019, Beirut, LEBANON,116

5.Projeler

1. "Van, Hakkari, Mardin, Bingöl dörtgeninde yer alan illerin örümcek faunası (Arachnida: Araneae)", TÜBITAK, TBAG-1750/198T142, 2002. **Araştırmacı**

2. "Doğu Karadeniz Bölgesi örümceklerinin (Arachnida: Araneae) sistematik ve zoocoğrafik açıdan incelenmesi", TÜBITAK, TBAG-AY/38, 1996. **Araştırmacı**

3. "Akdamar ve Çarpanak Adalarının (Van Gölü) araknid (Classis: Arachnida) faunasının araştırılması", YüzüncüYıl Üniversitesi Araştırma Fonu, 95-FED-349, 1997. **Araştırmacı**

4. "Van Gölü Havzasının örümcek faunası ve örümceklerin havza zirai ortamlarındaki rollerinin araştırılması", YüzüncüYıl Üniversitesi Araştırma Fonu, 94-FED-267, 1996. **Araştırmacı**

5. Gaziantep Karabüyü Arachnida Solifugae Faunası", TÜBİTAK: 105T085, 2009 **Araştırmacı**

6. "Hasköy(Muş) İlçesinin Örümceklerinin (Arachnida: Araneae) Faunası Ve Sistematiği" Muş Alparslan Üniversitesi BAP Komisyonu, Proje No: MŞÜ 14-FEF-G02, 2017 **Yürütücü**

7. "Karasu Akarsuyunun Muş İli İçerisinde Kalan Kısmının Çevresinin Örümceklerinin (ARACHNIDA:ARANEAE) Faunası ve Sistematiği" Muş Alparslan Üniversitesi BAP Komisyonu, Proje No: MŞÜ 18-FEF- 4902-04, 2019 **Yürütücü**

8. "Evrim Nedir Ne Değildir?" Fecr Yayınları, 15/12/2019. **Araştırmacı**

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORİJİNALLİK RAPORU

20/08/2020

Tez Başlığı / Konusu:

SAİD NURSİ'NİN EVRİM ELEŞTİRİSİ

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 107 sayfalık kısmına ilişkin, 18 / 08 / 2020 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 15 (Yüzde On beş) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal İçemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

20/08./2020
Hüseyin ALLAHVERDİ

Adı Soyadı : Hüseyin ALLAHVERDİ

Öğrenci No : 149201054

Anabilim Dalı : Felsefe Anabilim Dalı

Programı :Felsefe

Statüsü : Y. Lisans X Doktora □

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Aykut KÜÇÜKPARMAK
20/08/2020

ENSTİTÜ ONAYI
U Y G U N D U R
……./……./202….

Doç. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü